

ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ

੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ ਕਥਨੰ

ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਸਤਿਜੁਗਿ ਫਿਰਿ ਉਪਰਾਜਿ। ਸਬ ਨਉਤਨੈ ਕਰਿ ਸਾਜਿ।
ਸਬ ਦੇਸ ਅਉਰ ਬਿਦੇਸ। ਉਠਿ ਧਰਮ ਲਾਗਿ ਨਰੇਸ। ੧।

ਕਲਿ ਕਾਲ ਕੋਪਿ ਕਰਾਲ। ਜਗੁ ਜਾਰਿਆ ਤਿਹ ਜੂਲ।
ਬਿਨੁ ਤਾਸੁ ਔਰ ਨ ਕੋਈ। ਸਬ ਜਾਪ ਜਾਪੋ ਸੋਇ। ੨।

ਜੇ ਜਾਪ ਹੈ ਕਲਿ ਨਾਮੁ। ਤਿਸੁ ਪੂਰਨ ਹੁਇ ਹੈ ਕਾਮ।
ਤਿਸੁ ਦੁਖ ਭੁਖ ਨ ਪਿਆਸ। ਨਿਤਿ ਹਰਖੁ ਕਹੂੰ ਨ ਉਦਾਸ। ੩।

ਬਿਨੁ ਏਕ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ। ਸਭ ਰੰਗ ਰੂਪਨ ਮਾਹਿ।
ਜਿਨ ਜਾਪਿਆ ਤਿਹਿ ਜਾਪੁ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਹਾਈ ਆਪ। ੪।

ਜੇ ਤਾਸੁ ਨਾਮ ਜਪੰਤ। ਕਬਹੂੰ ਨ ਭਾਜਿ ਚਲੰਤ।
ਨਹਿ ਤ੍ਰਾਸੁ ਤਾ ਕੇ ਸਤ੍ਰ। ਦਿਸਿ ਜੀਤਿ ਹੈ ਗਹਿ ਅਤ੍ਰ। ੫।

ਤਿਹ ਭਰੇ ਧਨ ਸੋ ਧਾਮ। ਸਭ ਹੋਹਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮ।
ਜੇ ਏਕ ਨਾਮੁ ਜਪੰਤ। ਨਾਹਿ ਕਾਲ ਫਾਸਿ ਫਸੰਤ। ੬।

ਜੇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਅਨੇਕ। ਤਿਨ ਮੋ ਰਹੁਯੋ ਰਮਿ ਏਕ।
ਬਿਨੁ ਏਕ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ। ਜਗਿ ਜਾਨਿ ਲੈ ਜੀਅ ਮਾਹਿ। ੭।

ਭਵ ਗੜਨ ਭੰਜਨ ਹਾਰ। ਹੈ ਏਕ ਹੀ ਕਰਤਾਰ।
ਬਿਨੁ ਏਕ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ। ਸਬ ਰੂਪ ਰੰਗੀ ਸੋਇ। ੮।

ਕਈ ਇੰਦ੍ਰ ਪਾਨਪਹਾਰ। ਕਈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਦ ਉਚਾਰ।
ਕਈ ਬੈਠਿ ਦੁਆਰਿ ਮਹੇਸ। ਕਈ ਸੇਸਨਾਗ ਅਸੇਸ। ੯।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ

੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਸਤਿਯੁਗ ਫਿਰ (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਸਾਜ ਨਵੇਂ ਕਰ ਲਏ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਅਤੇ ਬਿਦੇਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਉਠ ਕੇ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ੧।

ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ (ਆਪਣੀ) ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ (ਪਰਮ ਸੱਤਾ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ) ਸਾਰੇ ਉਸ (ਇਕ) ਦਾ ਜਾਪ ਜਾਪੋ। ੨।

ਜੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿਚ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ (ਮਨੋਰਥ) ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। (ਫਿਰ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ, ਭੁਖ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ੩।

(ਉਸ) ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ; ਸਭ ਰੂਪਾਂ, ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ (ਉਹੀ) ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਈ (ਉਹ) ਆਪ ਹੀ (ਹੋਏ ਹਨ)। ੪।

ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੇ (ਬਨਾਂ ਵਿਚ) ਭਜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹਥਿਆਰ ਪਕੜ ਕੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੫।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਧਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਕ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਾਲ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਸਦੇ। ੬।

ਜੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਜੰਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ੭।

ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਘੜਨ ਅਤੇ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ (ਉਹ) ਇਕ ਹੀ ਕਰਤਾਰ ਹੈ। (ਉਸ) ਇਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਹੈ। ੮।

(ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰ ਉਤੇ) ਕਈ ਇੰਦਰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰਾਹੀ-ਬਰਦਾਰ ਹਨ, ਕਈ ਬ੍ਰਹਮੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਮਹੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੇਸਨਾਗ ਅਣਗਿਣਤ (ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ)। ੯।

ਕਈ ਸੂਰ ਚੰਦ ਸਰੂਪ। ਕਈ ਇੰਦ੍ਰ ਕੀ ਸਮ ਭੂਪ।
ਕਈ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ। ਕਈ ਮਛ ਕਛ ਫਨਿੰਦ੍ਰ। ੧੦।

ਕਈ ਕੋਟਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਅਵਤਾਰ। ਕਈ ਰਾਮ ਬਾਰ ਬੁਧਾਰ।
ਕਈ ਮਛ ਕਛ ਅਨੇਕ। ਅਵਿਲੋਕ ਦੁਆਰਿ ਬਿਸੇਖ। ੧੧।

ਕਈ ਸੁਕ੍ਰ ਬ੍ਰਸਪਤਿ ਦੇਖਿ। ਕਈ ਦਤ ਗੋਰਖ ਭੇਖ।
ਕਈ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਸੂਲ। ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਕੇ ਨ ਕਬੂਲ। ੧੨।

ਬਿਨੁ ਏਕੁ ਆਸ਼ੈ ਨਾਮ। ਨਹੀ ਔਰ ਕੋਨੈ ਕਾਮ।
ਜੇ ਮਾਨਿ ਹੈ ਗੁਰਦੇਵ। ਤੇ ਜਾਨਿ ਹੈ ਅਨਭੇਵ। ੧੩।

ਬਿਨੁ ਤਾਸੁ ਔਰ ਨ ਜਾਨੁ। ਚਿਤ ਆਨ ਭਾਵ ਨ ਆਨੁ।
ਇਕ ਮਾਨਿ ਜੈ ਕਰਤਾਰ। ਜਿਤੁ ਹੋਇ ਅੰਤਿ ਉਧਾਰੁ। ੧੪।

ਬਿਨੁ ਤਾਸ ਯੋ ਨ ਉਧਾਰੁ। ਜੀਅ ਦੇਖਿ ਯਾਰ ਬਿਚਾਰਿ।
ਜੇ ਜਾਪਿ ਹੈ ਕੋਈ ਔਰ। ਤਬ ਛੁਟਿ ਹੈ ਵਹ ਠੋਰ। ੧੫।

ਜਿਹ ਰਾਗ ਰੰਗ ਨ ਰੂਪ। ਸੋ ਮਾਨੀਐ ਸਮ ਰੂਪ।
ਬਿਨੁ ਏਕ ਤਾ ਕਰ ਨਾਮ। ਨਹਿ ਜਾਨ ਦੂਸਰ ਧਾਮ। ੧੬।

ਜੇ ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਬਨਾਇ। ਫਿਰ ਲੇਤ ਆਪਿ ਪਿਲਾਇ।
ਜੇ ਚਹੈ ਦੇਹ ਉਧਾਰੁ। ਸੋ ਭਜਨ ਏਕੰਕਾਰ। ੧੭।

ਜਿਨਿ ਰਾਚਯੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡ। ਸਬ ਲੋਕ ਔ ਨਵ ਖੰਡ।
ਤਿਹ ਕਿਉ ਨ ਜਾਪ ਜਪੰਤ। ਕਿਮ ਜਾਨ ਕੂਪਿ ਪਰੰਤ। ੧੮।

ਜੜ ਜਾਪ ਤਾ ਕਰ ਜਾਪ। ਜਿਨਿ ਲੋਕ ਚਉਦਹੰ ਥਾਪ।
ਤਿਸੁ ਜਾਪੀਐ ਨਿਤ ਨਾਮ। ਸਭ ਹੋਹਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮ। ੧੯।

ਗਨਿ ਚਉਬਿਸੈ ਅਵਤਾਰ। ਬਹੁ ਕੈ ਕਹੇ ਬਿਸਥਾਰ।
ਅਬ ਗਨੋ ਉਪ ਅਵਤਾਰ। ਜਿਮਿ ਧਰੇ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰ। ੨੦।

ਜੇ ਧਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੂਪ। ਤੇ ਕਹੋ ਕਾਬਿ ਅਰੂਪ।
ਜੇ ਧਰੇ ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ। ਅਬ ਕਹੋ ਤਾਹਿ ਬਿਚਾਰ। ੨੧।

ਸੂਰਜਾਂ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਇੰਦਰ ਵਰਗੇ ਕਿਤਨੇ ਰਾਜੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਇੰਦਰ, ਉਪਿੰਦ੍ਰ (ਬਾਵਨ ਅਵਤਾਰ) ਅਤੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮਹਾ ਮੁਨੀ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ, ਕੱਛ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਹਨ। ੧੦।

ਕਈ ਕਰੋੜ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਰਾਮ (ਉਸ ਦੇ) ਦੁਆਰ ਉਤੇ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਮੱਛ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਹੀ ਕੱਛ (ਅਵਤਾਰ) ਹਨ ਜੋ (ਉਸ ਦੇ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ੧੧।

ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸੁਕ੍ਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਪਤੀ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਅਤੇ ਗੋਰਖ ਦੇ ਭੇਖ ਹਨ। ਕਈ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰਸੂਲ (ਮੁਹੰਮਦ) ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰ ਤੇ) ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧੨।

ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਾਰੇ (ਸਾਧਨ, ਧਰਮ-ਕਰਮ) ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ (ਉਸ) ਭੇਦ ਰਹਿਤ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ੧੩।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ (ਕੁਝ) ਨ ਸਮਝੋ ਅਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਭਾਵ (ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ) ਨ ਲਿਆਓ। (ਸਦਾ) ਇਕ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਜੈ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨੋ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉੱਧਾਰ ਹੋ ਏਗਾ। ੧੪।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ) ਉੱਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇ ਮਿਤਰ! ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਵੇਖ ਲੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ (ਉਸ ਪਾਸੋਂ) ਉਹ ਸਥਾਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ) ਛੁਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧੫।

ਜਿਸ ਦਾ (ਕੋਈ) ਰਾਗ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਸਭ ਲਈ) ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਇਕ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਘਰ ਨੂੰ ਨ ਪਛਾਣੋ। ੧੬।

ਜੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ('ਅਲੋਕ') ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ (ਸਭ ਨੂੰ) ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਮਸੱਤਾ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧੭।

ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ ਅਤੇ ਕਿਉਂ (ਆਪਣੀ) ਜਾਨ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੧੮।

ਹੇ ਮੂਰਖ! ਉਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪ ਜਿਸ ਨੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਜਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ) ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੧੯।

(ਜੋ) ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ) ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਪ-ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਾਰ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ (ਉਹ) ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨੦।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਜੋ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨੂਪਮ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਰੁਦ੍ਰ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ੨੧।

ਕਲਿ ਤਾਸੁ ਆਗਿਆ ਦੀਨ। ਤਬ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀਨ।
ਤਬ ਤਾਸੁ ਬਾਯੋ ਗਰਬ। ਸਰਿ ਆਪੁ ਜਾਨ ਨ ਸਰਬ। ੨੨।

ਸਰਿ ਮੋਹ ਕਬਿ ਨਹਿ ਕੋਇ। ਇਕ ਆਪ ਹੋਇ ਤ ਹੋਇ।
ਕਛੁ ਕਾਲ ਕੀ ਭੂਅ ਬਕੁ। ਛਿਤ ਡਾਰੀਆ ਜਿਮ ਸਕੁ। ੨੩।

ਜਬ ਗਿਰਯੋ ਭੂ ਤਰਿ ਆਨਿ। ਮੁਖ ਚਾਰ ਬੇਦ ਨਿਧਾਨ।
ਉਠਿ ਲਾਗਿਆ ਫਿਰ ਸੇਵ। ਜੀਅ ਜਾਨਿ ਦੇਵਿ ਅਭੇਵ। ੨੪।

ਦਸ ਲਖ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕੀਅ ਦੇਵਿ ਸੇਵ ਮਹਾਨ।
ਕਿਮਿ ਹੋਇ ਮੋਹਿ ਉਧਾਰ। ਅਸ ਦੇਹੁ ਦੇਵ ਬਿਚਾਰ। ੨੫।

ਦੇਵੋ ਵਾਚ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤਿ

ਮਨ ਚਿਤ ਕੈ ਕਰਿ ਸੇਵ। ਤਬ ਰੀਝਿ ਹੈ ਗੁਰਦੇਵ।
ਤਬ ਹੋਇ ਨਾਥ ਸਨਾਥ। ਜਗਨਾਥ ਦੀਨਾ ਨਾਥ। ੨੬।

ਸੁਨਿ ਬੈਨ ਯੋ ਮੁਖਚਾਰ। ਕੀਅ ਚਉਕ ਚਿਤਿ ਬਿਚਾਰ।
ਉਠਿ ਲਾਗਿਆ ਹਰਿ ਸੇਵ। ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਭਾਖਯੋ ਦੇਵ। ੨੭।

ਪਰਿ ਪਾਇ ਚੰਡਿ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਜਿਹ ਮੰਡ ਦੁਸਟ ਅਖੰਡ।
ਜ਼ਾਲਾਛ ਲੋਚਨ ਧੂਮ। ਹਨਿ ਜਾਸੁ ਡਾਰੇ ਭੂਮਿ। ੨੮।

ਤਿਸੁ ਜਾਪਿ ਹੋ ਜਬ ਜਾਪ। ਤਬ ਹੋਇ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰਾਪ।
ਉਠਿ ਲਾਗ ਕਾਲ ਜਪੰਨ। ਹਨਿ ਤਿਆਗ ਆਵ ਸਰੰਨ। ੨੯।

ਜੇ ਜਾਤ ਤਾਸੁ ਸਰੰਨਿ। ਤੇ ਹੈ ਧਰਾ ਮੈ ਧਨਿ।
ਤਿਨ ਕਉ ਨ ਕਉਨੈ ਤ੍ਰਾਸ। ਸਬ ਹੋਤ ਕਾਰਜ ਰਾਸ। ੩੦।

ਦਸ ਲਛ ਬਰਖ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਰਯੋ ਠਾਢ ਏਕ ਪਗਾਨ।
ਚਿਤ ਲਾਇ ਕੀਨੀ ਸੇਵ। ਤਬ ਰੀਝਿ ਗੇ ਗੁਰਦੇਵ। ੩੧।

ਜਬ ਭੇਤ ਦੇਵੀ ਦੀਨ। ਤਬ ਸੇਵ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੀਨ।
ਜਬ ਸੇਵ ਕੀ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਤਬ ਰੀਝਿ ਗੇ ਹਰਿ ਰਾਇ। ੩੨।

ਤਬ ਭਯੋ ਸੁ ਐਸ ਉਚਾਰ। ਹਉ ਆਹਿ ਗ੍ਰੁਥ ਪ੍ਰਹਾਰ।
ਮਮ ਗਰਬ ਕਹੂੰ ਨ ਛੋਰਿ। ਸਭ ਕੀਨ ਜੇਰ ਮਰੋਰਿ। ੩੩।

(ਜਦ) ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਉਚਾਰਿਆ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ (ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨ ਸਮਝਿਆ। ੨੨।

ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ (ਮੈਂ) ਆਪ (ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ) ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਹੋਵਾਂ। (ਉਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਨੋ-ਸਥਿਤੀ ਕਰ ਕੇ) ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਭਵਾਂ ਟੋਢੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ('ਸਕ੍ਰ') ਵਾਂਗ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ੨੩।

ਜਦ ਉਹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਡਿਗਿਆ, (ਤਦ) ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ (ਦੇ ਗਿਆਨ) ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਫਿਰ ਜੀ ਜਾਨ ਨਾਲ ਅਭੇਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੨੪।

ਦਸ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ (ਉਸ ਨੇ) ਮਹਾਨ ਦੇਵ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ (ਅਤੇ ਕਿਹਾ--) ਹੇ ਦੇਵ! (ਮੈਨੂੰ) ਅਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਦਿਓ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇ। ੨੫।
ਦੇਵ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ--

(ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ! ਤੂੰ) ਮਨ ਚਿਤ ਲਗਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰ, ਤਦ ਗੁਰੂਦੇਵ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਗੇ। ਤਦ (ਤੂੰ) ਉਸ ਨਾਥ, ਜੋ ਜਗਤ ਦਾ ਨਾਥ ਅਤੇ ਦੀਨਾਂ ਦਾ ਨਾਥ ਹੈ, (ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ) ਸਨਾਥ (ਸਮਰਥ) ਹੋਵੇਗਾ। ੨੬।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਅਤੇ ਚੌਂਕ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। (ਫਿਰ) ਉਠ ਕੇ ਹਰਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ੨੭।

ਪ੍ਰਚੰਡ ਚੰਡੀ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਨ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ (ਰਣ) ਮੰਡਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਾਲਾਛ ਅਤੇ ਧੂਮਲੋਚਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਭੂਮੀ ਉੱਤੇ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੨੮।

ਚੰਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ--ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪੋਗੇ ਤਦ ਸਰਾਪ ਪੂਰਾ (ਭਾਵ ਖਤਮ) ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। (ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ) ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹਠ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੨੯।

ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਧੰਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩੦।

ਦਸ ਲਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਇਕ ਪੈਰ ਉੱਤੇ ਖੜੋਤਾ ਰਿਹਾ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਚਿਤ ਲਗਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ (ਜਾ ਕੇ) ਗੁਰੂਦੇਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ੩੧।

ਜਦ ਦੇਵੀ ਨੇ (ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ) ਭੇਦ ਦਸ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ (ਚਿਤ ਲਗਾ ਕੇ) ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਚਿਤ ਲਗਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਹਰਿ ਰਾਇ (ਪ੍ਰਭੂ) ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ੩੨।

ਤਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਦੀ ਬਾਣੀ) ਦਾ ਉਚਾਰ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ--ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਹੋਈ--)(ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ!) ਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਮਰੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ੩੩।

ਤੈ ਗਰਬ ਕੀਨ ਸੁ ਕਾਹਿ। ਨਹਿ ਮੋਹ ਭਾਵਤ ਤਾਹਿ।
ਅਬ ਕਹੋ ਏਕ ਬਿਚਾਰ। ਜਿਮਿ ਹੋਇ ਤੋਹਿ ਉਧਾਰ। ੩੪।
ਧਰਿ ਸਪਤ ਭੂਮਿ ਵਤਾਰ। ਤਬ ਹੋਇ ਤੋਹਿ ਉਧਾਰਿ।
ਸੋਈ ਮਾਨ ਬ੍ਰਹਮਾ ਲੀਨ। ਧਰਿ ਜਨਮ ਜਗਤਿ ਨਵੀਨ। ੩੫।
ਮੁਰਿ ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਤੂਲਿ। ਇਮਿ ਜਾਨਿ ਜੀਯ ਜਿਨਿ ਭੂਲਿ।
ਇਕ ਕਹੋ ਔਰ ਬਿਚਾਰ। ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਮਾਰ। ੩੬।

ਇਕ ਬਿਸਨੁ ਮੋਹਿ ਧਿਆਨ। ਬਹੁ ਸੇਵਿ ਮੋਹਿ ਰਿਝਾਨ।
ਤਿਨਿ ਮਾਗਿਆ ਬਰ ਐਸ। ਮਮ ਦੀਨ ਤਾ ਕਹੁ ਤੈਸ। ੩੭।

ਮਮ ਤਾਸ ਭੇਦ ਨ ਕੋਇ। ਸਬ ਲੋਕ ਜਾਨਤ ਸੋਇ।
ਤਿਹ ਜਾਨ ਹੈ ਕਰਤਾਰ। ਸਬ ਲੋਕ ਅਲੋਕ ਪਹਾਰ। ੩੮।
ਜਬ ਜਬ ਧਰੇ ਬਪੁ ਸੋਇ। ਜੋ ਜੋ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਹੋਇ।
ਜੋ ਜੋ ਕਥੋ ਅਬਿਚਾਰ। ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੁਮਾਰ। ੩੯।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸੁ ਧਾਰਿ ਮਾਨੁਖੀ ਬਪੁੰ ਸੰਭਾਰਿ ਰਾਮ ਜਾਗਿ ਹੈ।
ਬਿਸਾਰਿ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰਣੇ ਜੁਝਾਰ ਸਤ੍ਰ ਭਾਗਿ ਹੈ।
ਬਿਚਾਰ ਜੋਨ ਜੋਨ ਭਯੋ ਸੁਧਾਰਿ ਸਰਬ ਭਾਖੀਯੋ।
ਹਜਾਰ ਕੋਊ ਨ ਕਿਯੋ ਕਰੋ ਬਿਚਾਰਿ ਸਬਦ ਰਾਖੀਯੋ। ੪੦।

ਚਿਤਾਰਿ ਬੈਣ ਵਾਕਿਸੰ ਬਿਚਾਰਿ ਬਾਲਮੀਕ ਭਯੋ।
ਜੁਝਾਰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਚਾਰੁ ਉਚਰ੍ਯੋ।
ਸੁ ਸਪਤ ਕਾਂਡਣੋ ਕਥ੍ਯੋ ਅਸਕਤ ਲੋਕੁ ਹੁਇ ਰ੍ਯੋਯੋ।
ਉਤਾਰ ਚਤ੍ਰਾਨਨੋ ਸੁਧਾਰਿ ਐਸ ਕੈ ਕ੍ਯੋਯੋ। ੪੧।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਿਆ ਸਮਾਪਤੰ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਸੁ ਧਾਰਿ ਅਵਤਾਰ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਦੂਜ ਭਾਖਿ ਹੈ।
ਬਿਸੇਖ ਚਤ੍ਰਾਨ ਕੇ ਅਸੇਖ ਸ੍ਵਾਦ ਚਾਖਿ ਹੈ।
ਅਕਰਖ ਦੇਵਿ ਕਾਲਿਕਾ ਅਨਿਰਖ ਸਬਦ ਉਚਰੋ।
ਸੁ ਬੀਨ ਬੀਨ ਕੈ ਬਡੇ ਪ੍ਰਾਬੀਨ ਅਛੁ ਕੋ ਧਰੋ। ੧।

ਤੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ (ਤੂੰ) ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ।
ਹੁਣ ਇਕ ਵਿਚਾਰ (ਜੁਗਤ) ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਰਾ ਉੱਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ੩੪।

(ਤੂੰ) ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਤਦ ਤੇਰਾ ਉੱਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
ਉਹ (ਆਗਿਆ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ। ੩੫।

ਮੇਰੇ ਲਈ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਉਸਤਤ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਤ ਵਿਚ
ਜਾਣ ਲੈ, ਭੁਲੀਂ ਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪੁੱਤਰ! (ਧਿਆਨ ਨਾਲ)
ਸੁਣ ਲੈ। ੩੬।

ਇਕ ਵਿਸ਼ਣੂ (ਨਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ) ਨੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ (ਕੀਤਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ
ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਰਿਝਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਵਰ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩੭।

ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ (ਤੱਥ) ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ
ਹਨ। ਉਸੇ ਨੂੰ (ਲੋਕੀਂ) ਸਾਰੇ ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੩੮।

ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹ (ਵਿਸ਼ਣੂ) ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਰ (ਅਵਤਾਰ) ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੋ ਜੋ
ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਕਰੇਗਾ, (ਤੂੰ) ਬਿਨਾ ਸੋਚੇ ਉਸ ਉਸ (ਪਰਾਕ੍ਰਮ) ਦਾ ਕਥਨ ਕਰ। ਹੇ ਬ੍ਰਹਮਾ
ਪੁੱਤਰ! (ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ) ਸੁਣ ਲੈ। ੩੯।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਉਹ (ਵਿਸ਼ਣੂ) ਮਨੁੱਖ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਮ (ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਸਤ੍ਰ) ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਸਚੇਤ
ਹੋਵੇਗਾ। (ਉਸ ਅਗੇ) ਜੁਝਾਰੂ ਵੈਰੀ ਵੀ ਸਸਤ੍ਰਾਂ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਜ ਜਾਣਗੇ।
ਜੋ ਜੋ (ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਹੋਣਗੇ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਸੁਧਾਰ ਕੇ
ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ। (ਉਹ ਭਾਵੇਂ) ਹਜ਼ਾਰ ਕੌਤਕ ਕਿਉਂ ਨ ਕਰੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ
ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਦਣਾ। ੪੦।

ਬ੍ਰਹਮਾ ('ਵਾਕਿਸੰ') ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ
ਬਾਲਮੀਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਵਿਚਾਰ
ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ (ਕਥਾ) ਨੂੰ ਸੱਤ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ
ਕੇ) ਲੋਕੀਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਚੌ-ਮੁਖੀਏ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਸੀ। (ਇਸ ਨੂੰ) ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪੧।

ਇਥੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪ੍ਰਤਿ ਆਗਿਆ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ

ਉਸ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ (ਉਸ ਦੀ ਕਥਾ
ਦਾ) ਹੋਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਤੁਰਾਈਆਂ (ਸਿਆਣਪਾਂ)
ਦਾ ਅਦੁੱਤੀ ('ਅਸੇਖ') ਸੁਆਦ ਚਖਾਇਆ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਕਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ
ਆਕਰਸ਼ਿਤ ('ਆਕਰਖ') ਕਰ ਕੇ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਚੁਣ-
ਚੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਢੁੱਕਵੇਂ ਅੱਖਰਾਂ (ਸ਼ਬਦਾਂ) ਨੂੰ ਸੰਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੧।

ਬਿਚਾਰਿ ਆਦਿ ਈਸ਼ਰੀ ਅਪਾਰ ਸਬਦੁ ਰਾਖੀਐ।
 ਚਿਤਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲ ਕੀ ਜੁ ਚਾਹੀਐ ਸੁ ਭਾਖੀਐ।
 ਨ ਸੰਕ ਚਿਤਿ ਆਨੀਐ ਬਨਾਇ ਆਪ ਲੇਹਗੇ।
 ਸੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਬਿ ਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਕਬੀਸ ਔਰ ਦੇਹਗੇ। ੨।
 ਸਮਾਨ ਗੁੰਗ ਕੇ ਕਵਿ ਸੁ ਕੈਸੇ ਕਾਬਿ ਭਾਖ ਹੈ।
 ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਨਾਇ ਗੁੰਥ ਰਾਖਿ ਹੈ।
 ਸੁ ਭਾਖਯ ਕਉਮਦੀ ਪੜੇ ਗੁਨੀ ਅਸੇਖ ਰੀਝ ਹੈ।
 ਬਿਚਾਰਿ ਆਪਨੀ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬਿਸੇਖ ਚਿਤਿ ਖੀਝਿ ਹੈ। ੩।
 ਬਚਿਤ੍ਰ ਕਾਬਯ ਕੀ ਕਥਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਜ ਭਾਖੀਐ।
 ਸੁ ਸਿਧ ਬ੍ਰਿਧ ਦਾਇਨੀ ਸਮ੍ਰਿਧ ਬੈਨ ਰਾਖੀਐ।
 ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਿਰਮਲੀ ਮਹਾ ਬਚਿਤ੍ਰ ਕਾਬਯ ਕਥੀਐ।
 ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਬਦ ਉਪਜੈ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੋ ਨ ਕਿਜੀਐ। ੪।
 ਸੁ ਸੇਵ ਕਾਲ ਦੇਵ ਕੀ ਅਭੇਵ ਜਾਨਿ ਕੀਜੀਐ।
 ਪ੍ਰਭਾਤ ਉਠਿ ਤਾਸੁ ਕੇ ਮਹਾਤ ਨਾਮ ਲੀਜੀਐ।
 ਅਸੰਖ ਦਾਨ ਦੇਹਿਗੇ ਦੁਰੰਤ ਸਤ੍ਰੁ ਘਾਇ ਹੈ।
 ਸੁ ਪਾਨ ਰਾਖਿ ਆਪਨੇ ਅਜਾਨ ਕੇ ਬਚਾਇ ਹੈ। ੫।
 ਨ ਸੰਤ ਬਾਰ ਬਾਕਿ ਹੈ ਅਸੰਤ ਜੂਝਿ ਹੈ ਬਲੀ।
 ਬਿਸੇਖ ਸੈਨ ਭਾਜ ਹੈ ਸਿਤੰਸ ਰੇਣ ਨਿਰਦਲੀ।
 ਕਿ ਆਨਿ ਆਪੁ ਹਾਥ ਦੈ ਬਚਾਇ ਮੋਹਿ ਲੇਹਿਗੇ।
 ਦੁਰੰਤ ਘਾਟ ਅਉਘਟੇ ਕਿ ਦੇਖਨੈ ਨ ਦੇਹਿਗੇ। ੬।

ਇਤਿ ਅਵਤਾਰ ਬਾਲਮੀਕ ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਮਾਪਤੰ। ੧।

ਦੁਤੀਯਾ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਸਪ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਪੂਨਿ ਧਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕਸਪ ਵਤਾਰ। ਸੁਤਿ ਕਰੇ ਪਾਠ ਤ੍ਰੀਅ ਬਰੀ ਚਾਰ।
 ਮਥਨੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕੀਨੀ ਪ੍ਰਗਾਸ। ਉਪਜਾਇ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਸੁ ਬਾਸ। ੧।

ਜੇ ਭਏ ਰਿਖਿ ਹੈ ਗੇ ਵਤਾਰ। ਤਿਨ ਕੇ ਬਿਚਾਰ ਕਿਨੇ ਬਿਚਾਰ।
 ਸੁਤਿ ਕਰੇ ਬੇਦ ਅਰੁ ਧਰੇ ਅਰਥ। ਕਰ ਦਏ ਦੂਰ ਭੂਅ ਕੇ ਅਨਰਥ। ੨।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਕੀਨ ਦੂਸੁ ਵਤਾਰ। ਅਬ ਕਹੇ ਤੋਹਿ ਤੀਸੁ ਬਿਚਾਰ।
 ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਧਰ੍ਯੇ ਬਪੁ ਬ੍ਰਹਮ ਰਾਇ। ਸਭ ਕਰ੍ਯੇ ਤਾਹਿ ਨੀਕੇ ਸੁਭਾਇ। ੩।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਦੁਤੀਯ ਅਵਤਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਸਪ ਸਮਾਪਤੰ। ੨।

ਪਹਿਲਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ (ਫਿਰ) ਅਪਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, (ਉਸ ਦਾ) ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਚਿਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਕਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, (ਪ੍ਰਭੂ) ਆਪ ਹੀ ਸੰਵਾਰਨ (ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੇਣਗੇ)। ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਾਵਿ ਦਾ ਯਸ ਹੋਰ ਕਵੀ ਜਨ ਕਰਨਗੇ। ੨।

ਕਵੀ (ਬਾਲਮੀਕ) ਗੁੰਗੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਿਤਾ ਉਚਾਰੇਗਾ। (ਪਰ) ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਉਸ ਨੇ) ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ (ਵੇਦਾਂ ਦੇ) ਭਾਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮਦੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਗੁਣੀ ਜਨ (ਵਾਚ ਕੇ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਫਿਰ) ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਿਝਦੇ ਹਨ। ੩।

(ਉਸ) ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਾਵਿ ਦੀ ਕਥਾ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਅਜ ਤਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ (ਕਥਾ) ਸਿੱਧੀ ਅਤੇ ਬਿੱਧੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ) ਸਮ੍ਰਿਧ ਬਚਨ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਬਾਲਮੀਕ ਨੇ ਜਿਸ) ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਾਵਿ ਦਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ। (ਉਸ ਵਿਚੋਂ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਵਿਚਲੇ) ਚਰਿਤ੍ਰ (ਭਾਵ--ਰਾਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਉਪਮਾ) ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ੪।

ਇਸ ਲਈ ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ 'ਅਭੇਵ' ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ-ਲੇਵਾ) ਬੇਅੰਤ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸੰਖ (ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ) ਦਾਨ ਦੇਣਗੇ। (ਉਸ) ਅਜਾਣ ਨੂੰ (ਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਉਣਗੇ। ੫।

ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੰਤ ਸੂਰਮੇ ਜੂਝ ਮਰਦੇ ਹਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਨ ਦਲੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਨਾ ਭਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ('ਸਿਤੰਸ') ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ (ਅਗੇ) ਰਾਤ (ਦਾ) ਹਨੇਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਣਗੇ। ਬਹੁਤ ਔਖੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਘਟਣ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ (ਵੈਰੀ ਨੂੰ) ਦੇਖਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ। ੬।

ਇਥੇ ਪ੍ਰਥਮ ਬਾਲਮੀਕ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੧।

ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਵਤਾਰ ਕਸਪ ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਫਿਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਸਪ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। (ਉਹ) ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਸਨ। (ਉਸ ਨੇ) ਮੈਥਨ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਵਤੇ, ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਨਗਰ ('ਬਾਸ') ਸਿਰਜੇ ਸਨ। ੧।

ਜੋ ਰਿਸ਼ੀ (ਕਸਪ) ਹੋਏ, ਉਹ ਅਵਤਾਰ ਹੋ ਗਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੂਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੇਦ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਰਥ ਭਰੇ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਨਰਥ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ੨।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ) ਦੂਜਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ (ਮੈਂ) ਤੈਨੂੰ ਤੀਜੇ (ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ) ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ (ਤੀਜਾ) ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ੩।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਵਤਾਰ ਕਸਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੨।

ਅਥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਅਵਤਾਰ ਸੁਕ੍ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਪੁਨਿ ਧਰਾ ਤੀਸਰ ਇਹ ਭਾਤਿ ਰੂਪ। ਜਗਿ ਭਯੋ ਆਨ ਕਰਿ ਦੈਤ ਭੂਪ।
ਤਬ ਦੇਬ ਬੰਸ ਪ੍ਰਚੁਰਯੋ ਅਪਾਰ। ਕੀਨੋ ਸੁ ਰਾਜ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸੁਧਾਰਿ। ੧।

ਬਡ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਨਿ ਕਿਨੀ ਸਹਾਇ। ਤੀਸਰ ਅਵਤਾਰ ਭਇਓ ਸੁਕ੍ ਰਾਇ।
ਨਿੰਦਾ ਬ੍ਰਯਾਜ ਉਸਤਤੀ ਕੀਨ। ਲਖਿ ਤਾਸੁ ਦੇਵਤਾ ਭਏ ਛੀਨ। ੨।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸੁਕ੍ ਸਮਾਪਤੰ। ੩।

ਅਥ ਚਤੁਰਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਚੇਸ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਮਿਲਿ ਦੀਨ ਦੇਵਤਾ ਲਗੇ ਸੇਵ। ਬੀਤੇ ਸੋ ਬਰਖ ਰੀਝੇ ਗੁਰਦੇਵ।
ਤਬ ਧਰਾ ਰੂਪ ਬਾਚੇਸ ਆਨਿ। ਜੀਤਾ ਸੁਰੇਸ ਭਈ ਅਸੁਰ ਹਾਨਿ। ੩।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਧਰਾ ਚਤੁਰਥ ਵਤਾਰ। ਜੀਤਾ ਸੁਰੇਸ ਹਾਰੇ ਦਿਵਾਰ।
ਉਨਿ ਦੇਵ ਸੇਵ ਲਾਗੇ ਸੁ ਸਰਬ। ਧਰਿ ਨੀਚ ਨੈਨ ਕਰਿ ਦੂਰ ਗਰਬ। ੪।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਚਤੁਰਥ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਚੇਸ ਸਮਾਪਤੰ। ੪।

ਅਥ ਪੰਚਮੇ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਆਸ

ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਤ੍ਰੇਤਾ ਬਿਤੀਤ ਜੁਗ ਦੁਆਪੁਰਾਨ। ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਦੇਖ ਖੇਲੇ ਖਿਲਾਨ।
ਜਬ ਭਯੋ ਆਨਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ। ਤਬ ਭਏ ਬ੍ਰਯਾਸ ਮੁਖ ਆਨਿ ਚਾਰ। ੫।

ਜੇ ਜੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਅ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵ। ਤੇ ਤੇ ਭਨੇ ਸੁ ਸਾਰਦਾ ਤੇਵ।
ਅਬ ਕਹੋ ਤਉਨ ਸੰਛੇਪ ਠਾਨਿ। ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਕੀਨ ਸ੍ਰੀ ਅਭਿਰਾਮ। ੬।

ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਕਥਿ ਕੀਨੋ ਪਸਾਰ। ਤਿਹ ਭਾਤਿ ਕਾਬਿ ਕਥਿ ਹੈ ਬਿਚਾਰ।
ਕਹੋ ਜੈਸ ਕਾਬ੍ਯ ਕਹਿਯੋ ਬ੍ਰਯਾਸ। ਤਉਨੋ ਕਥਾਨ ਕਥੋ ਪ੍ਰਭਾਸ। ੭।

ਹੁਣ ਤੀਜੇ ਅਵਤਾਰ ਸੁਕ੍ ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ (ਅਵਤਾਰ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੈਤ ਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ। ਤਦ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਪਸਰ ਗਿਆ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ੧।

ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ ਜਾਣ ਕੇ (ਕਸ਼ਪ ਨੇ ਉਸ ਦੀ) ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ (ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ) ਤੀਜਾ ਅਵਤਾਰ 'ਸੁਕ੍' ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ('ਬ੍ਰਯਾਜ') (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਏ। ੨।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਵਤਾਰ ਸੁਕ੍ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੩।

ਹੁਣ ਚੌਥਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ 'ਬਚੇਸ' ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਹੀਣੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਦੇਵਤੇ ਮਿਲ ਕੇ (ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ) ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਰੂ ਦੇਵ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਤਦ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ) ਆ ਕੇ ਬਾਚੇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। (ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ) ਇੰਦਰ ਜਿਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ੩।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ) ਚੌਥਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ (ਕਰ ਕੇ) ਇੰਦਰ ਜਿਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੈਤ ('ਦਿਵਾਰ') ਹਾਰ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਉਠ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ੪।

ਇਥੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਵਤਾਰ 'ਬਾਚੇਸ' ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੪।

ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ

ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਤ੍ਰੇਤਾ (ਯੁਗ) ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੁਆਪਰ ਯੁਗ ਆ ਗਿਆ। (ਤਾਂ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕੌਤਕ ਵੇਖੇ। ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਆ ਕੇ ਹੋਏ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਆਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ੫।

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜੋ ਜੋ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਹ ਉਹ ਸਾਰਦਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਹਿ ਸੁਣਾਏ। (ਸੌ) ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਭਾਸ਼ਾਲੀ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਨੇ (ਕੌਤਕ) ਕੀਤੇ ਸਨ। ੬।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਬਿਆਸ ਨੇ) ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਸ ਨੇ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਕਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾ ਸਹਿਤ (ਅਰਥਾਤ--ਚਮਤਕਾਰ ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ) (ਸੌ) ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ੭।

ਜੇ ਭਏ ਭੂਪ ਭੂਅ ਮੇ ਮਹਾਨ। ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਜਾਨ ਕਥਤ ਕਹਾਨ।
ਕਹ ਲਗੇ ਤਾਸਿ ਕਿਜੈ ਬਿਚਾਰੁ। ਸੁਣਿ ਲੇਹੁ ਬੈਣ ਸੰਛੇਪ ਯਾਰ। ੮।

ਜੇ ਭਏ ਭੂਪ ਤੇ ਕਹੇ ਬ੍ਰਯਾਸ। ਹੋਵਤ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਨਾਮ ਭਾਸ।
ਮਨ ਭਯੋ ਰਾਜ ਮਹਿ ਕੋ ਭੂਆਰ। ਖੜਗਨ ਸੁ ਪਾਨਿ ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ। ੯।

ਮਾਨਵੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਿਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ। ਦਸ ਚਾਰ ਲੋਕ ਆਭਾ ਅਭਾਸ।
ਮਹਿਮਾ ਅਪਾਰ ਬਰਨੇ ਸੁ ਕਉਨ। ਸੁਣਿ ਸੁਵਣ ਕ੍ਰਿਤ ਹੁਇ ਰਹੈ ਮਉਨ। ੧੦।

ਦਸ ਚਾਰ ਚਾਰਿ ਬਿਦਿਆ ਨਿਧਾਨ। ਅਰਿ ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਦਿਨੋ ਨਿਸਾਨ।
ਮੰਡੇ ਮਹਿਪ ਮਾਵਾਸ ਖੇਤਿ। ਗਜੇ ਮਸਾਣ ਨਚੇ ਪਰੇਤ। ੧੧।

ਜਿਤੇ ਸੁ ਦੇਸ ਏਸੁਰ ਮਵਾਸ। ਕਿਨੇ ਖਰਾਬ ਖਾਨੇ ਖ੍ਰਾਸ।
ਭੰਡੇ ਅਭੰਡ ਮੰਡੇ ਮਹਿਪ। ਦਿਨੇ ਨਿਕਾਰ ਛਿਨੇ ਸੁ ਦੀਪ। ੧੨।

ਖੰਡੇ ਸੁ ਖੇਤਿ ਖੂਨੀ ਖੜੀਯਾਣ। ਮੇਰੇ ਅਮੋਰ ਜੋਧਾ ਦੁਰਾਣ।
ਚਲੇ ਅਚਲ ਮੰਡੇ ਅਮੰਡ। ਕਿਨੇ ਘਮੰਡ ਖੰਡੇ ਪ੍ਰਚੰਡ। ੧੩।

ਕਿਨੇ ਸੁ ਜੇਰ ਖੂਨੀ ਖੜੇਸ। ਮੰਡੇ ਮਹਿਪ ਮਾਵਾਸ ਦੇਸ।
ਇਹ ਭਾਤਿ ਦੀਹ ਦੇਹੀ ਫਿਰਾਇ। ਮਾਨੀ ਸੁ ਮਾਨਿ ਮਨੁ ਰਾਜ ਰਾਇ। ੧੪।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਦੀਹ ਕਰਿ ਦੇਸ ਰਾਜ। ਬਹੁ ਕਰੇ ਜਗਿ ਅਰੁ ਹੋਮ ਸਾਜ।
ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਸੂਰਣ ਕਰਿ ਕੈ ਸੁ ਦਾਨ। ਗੋਦਾਨ ਆਦਿ ਬਿਧਵਤ ਸਨਾਨ। ੧੫।

ਜੋ ਹੁਤੀ ਜਗ ਅਰੁ ਬੇਦ ਰੀਤਿ। ਸੋ ਕਰੀ ਸਰਬ ਨ੍ਰਿਪ ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ।
ਭੂਆ ਦਾਨ ਦਾਨ ਰਤਨਾਦਿ ਆਦਿ। ਤਿਨ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਲਿਨੇ ਸੁਵਾਦ। ੧੬।

ਕਰਿ ਦੇਸ ਦੇਸ ਇਮਿ ਨੀਤਿ ਰਾਜ। ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਦਾਨ ਦੇ ਸਰਬ ਸਾਜ।
ਹਸਤਾਦਿ ਦਤ ਬਾਜਾਦਿ ਮੇਧ। ਤੇ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕਿਨੇ ਨ੍ਰਿਪੇਧ। ੧੭।

ਬਹੁ ਸਾਜ ਬਾਜ ਦਿਨੇ ਦਿਜਾਨ। ਦਸ ਚਾਰੁ ਚਾਰੁ ਬਿਦਿਆ ਸੁਜਾਨ।
ਖਟ ਚਾਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤ ਰਟੰਤ। ਕੋਕਾਦਿ ਭੇਦ ਬੀਨਾ ਬਜੰਤ। ੧੮।

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਜਾਨ ਕਵੀ (ਬਿਆਸ) ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਹੇ ਮਿਤਰੋ! (ਸੈਂ) ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, (ਧਿਆਨ ਨਾਲ) ਸੁਣ ਲਵੋ। ੮।

ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਬਿਆਸ ਨੇ ਕਹੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਆਭਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁ ਨਾਂ ਦਾ (ਇਕ) ਰਾਜਾ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਰਖਦਾ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ--ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਧਨੀ ਸੀ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅਪਾਰ ਮਹਿਮਾ ਸੀ। ੯।

(ਉਸ ਨੇ) ਮਾਨਵੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। (ਉਸ ਦੀ) ਅਪਾਰ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੋਣ ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀ) ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ, (ਸਾਰੇ) ਚੁਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੦।

(ਉਹ) ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ ਧੌਂਸਾ ਵਜਾਇਆ ਸੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਆਕੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਰਚਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਸਾਣ ਗੱਜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਤ ਨਚੇ ਸਨ। ੧੧।

ਉਸ ਨੇ ਆਕੀ ਰਾਜੇ ਜਿਤ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲਾਂ ਅਤੇ ਰਣਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕੀਤਾ। (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ (ਯੁੱਧ) ਮੰਡ ਕੇ ਨ ਭੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਜਿਤ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ। ੧੨।

ਖੂਨਖ਼ਾਰ ਛੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਿਆਨਕ ਤੇ ਅਮੋੜ ਯੋਧਿਆਂ (ਦੇ ਮੂੰਹ) ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਨ ਵਿਚਲਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ) ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ) ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਘਮੰਡ ਖੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੩।

ਖੂਨਖ਼ਾਰ ਛੜੀਆਂ ਨੂੰ (ਆਪਣੇ) ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ (ਨਵੇਂ) ਰਾਜੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਹਰ ਪਾਸੇ) ਬਹੁਤ ਦੁਹਾਈ ਫਿਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਹੋਣ ਲਗਾ। ੧੪।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਸ ਨੇ) ਬੜੀ ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ ਦੇਸ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਮ ਸਾਜੇ ਅਤੇ ਯੱਗ ਕੀਤੇ। ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਨਾ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਧੀਪੂਰਵਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਗੋਦਾਨ ਕੀਤੇ। ੧੫।

ਜੋ ਯੱਗ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਵੇਦ ਦੀ ਰੀਤ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਵਕ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਭੂਮੀ ਦਾ ਦਾਨ ਅਤੇ ਰਤਨ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਆਨੰਦ ਮਾਣੇ। ੧੬।

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਾਨ ਦੇ ਸਾਜ ਕੀਤੇ। (ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ) ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਪਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ। ੧੭।

(ਉਸ ਨੇ) ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋੜੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਠ ਸਨ। (ਜੋ) ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਕ (ਸੰਭੋਗ) ਆਦਿਕ ਦੇ ਭੇਦ (ਸਮਝਦੇ ਸਨ) ਅਤੇ ਬੀਨਾ (ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼) ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ੧੮।

ਘਨਸਾਰ ਘੋਰਿ ਘਸੀਅਤ ਗੁਲਾਬ। ਮ੍ਰਿਗ ਮਦਿਤ ਡਾਰਿ ਚੂਵਤ ਸਰਾਬ।
ਕਸਮੀਰ ਘਾਸ ਘੋਰਤ ਸੁਬਾਸ। ਉਘਟਤ ਸੁਗੰਧ ਮਹਕੰਤ ਅਵਾਸ। ੧੯।

ਸੰਗੀਤ ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਤਾਗੜਦੰ ਤਾਲ ਬਾਜਤ ਮੁਚੰਗ। ਬੀਨਾ ਸੁ ਬੈਣ ਬੰਸੀ ਮ੍ਰਿਦੰਗ।
ਡਫ ਤਾਲ ਤੁਰੀ ਸਹਿਨਾਇ ਰਾਗ। ਬਾਜਤ ਜਾਨ ਉਪਨਤ^੧ ਸੁਹਾਗ। ੨੦।
ਕਹੂੰ ਤਾਲ ਤੂਰ ਬੀਨਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ਡਫ ਝਾਝ ਢੋਲ ਜਲਤਰ ਉਪੰਗ।
ਜਹ ਜਹ ਬਿਲੋਕ ਤਹ ਤਹ ਸੁਬਾਸ। ਉਠਤ^੨ ਸੁਗੰਧ ਮਹਕੰਤ ਅਵਾਸ। ੨੧।

ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

ਮਨੁ ਰਾਜ ਕਰ੍ਯੋ। ਦੁਖ ਦੇਸ ਹਰ੍ਯੋ।
ਬਹੁ ਸਾਜ ਸਜੇ। ਸੁਨਿ ਦੇਵ ਲਜੇ। ੨੨।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕੇ ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੀ।੧।੫।

ਅਥ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਕੇ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਤੰਟਕ ਛੰਦ

ਕਹੰ ਲਾਗ ਗਨੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜੋਨ ਭਏ। ਪ੍ਰਭੁ ਜੋਤਹਿ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਲਏ।
ਪੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਥਰਾਜ ਪ੍ਰਿਥੀਸ ਭਯੋ। ਜਿਨਿ ਬਿਪਨ ਦਾਨ ਦੁਰੰਤ ਦਯੋ। ੨੩।

ਦਲੁ ਲੈ ਦਿਨ ਏਕ ਸਿਕਾਰ ਚੜੇ। ਬਨਿ ਨਿਰਜਨ ਮੇ ਲਖਿ ਬਾਘ ਬੜੇ।
ਤਹ ਨਾਰਿ ਸੁਕੁੰਤਲ ਤੇਜ ਧਰੇ। ਸਸਿ ਸੂਰਜ ਕੀ ਲਖਿ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹਰੇ। ੨੪।

ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

ਤਹ ਜਾਤ ਭਏ। ਮ੍ਰਿਗ ਘਾਤ ਕਏ।
ਇਕ ਦੇਖਿ ਕੁਟੀ। ਜਨੁ ਜੋਗ ਜੁਟੀ। ੨੫।
ਤਹ ਜਾਤ ਭਯੋ। ਸੰਗ ਕੇ ਨ ਲਯੋ।
ਲਖਿ ਨਾਰਿ ਖਰੀ। ਰਸ ਰੀਤਿ ਭਰੀ। ੨੬।
ਅਤਿ ਸੋਭਤ ਹੈ। ਲਖਿ ਲੋਭਤ ਹੈ।
ਨ੍ਰਿਪ ਪੇਖਿ ਜਬੈ। ਚਿਤਿ ਚਉਕ ਤਬੈ। ੨੭।
ਇਹ ਕਉਨ ਜਈ। ਜਨੁ ਰੂਪ ਮਈ।
ਛਬਿ ਦੇਖਿ ਛਕ੍ਯੋ। ਚਿਤ ਚਾਇ ਚਕ੍ਯੋ। ੨੮।

ਕਪੂਰ (ਕਾਫੂਰ) ਨੂੰ ਗੁਲਾਬ (ਦੇ ਅਰਕ ਵਿਚ) ਘੋਲ ਕੇ ਘਿਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਸਤੂਰੀ ('ਮ੍ਰਿਗ ਮਦਿਤ') ਪਾ ਕੇ ਸਰਾਬ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੁਗੰਧੀ ਲਈ ਕੇਸਰ ('ਕਸਮੀਰ ਘਾਸ') ਨੂੰ ਘੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਤੋਂ) ਸੁਗੰਧੀ ਉਠਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਘਰ ਮਹਿਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ੧੯।

ਸੰਗੀਤ ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਛੈਣੇ, ਮੁਚੰਗ, ਬੀਣਾ, ਬੀਨ, ਬੰਸਰੀ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਡਫ, ਕੈਂਸੀਆਂ, ਤੁਰੀ, ਸਹਿਨਾਈਆਂ ਵਜਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਜਣ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਸੋਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ੨੦।

ਕਿਤੇ ਛੈਣੇ, ਤੂਰ, ਬੀਣਾ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਡਫ, ਝਾਝ, ਢੋਲ, ਜਲਤਰੰਗ ਅਤੇ ਉਪੰਗ (ਨਾਂ ਦੇ ਸਾਜ ਵਜਦੇ ਹਨ)। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੇਖੋ ਉਥੇ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ। ਸੁਗੰਧ ਦੇ ਉਠਣ ਨਾਲ ਘਰ ਮਹਿਕ ਰਹੇ ਹਨ। ੨੧।

ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

(ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਨੁ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦਾ ਦੁਖ ਹਰ ਲਿਆ। (ਦੇਸ ਵਿਚ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਜ ਸਜਾਏ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੨੨।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਮਨੁ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।੫।

ਹੁਣ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਤੰਟਕ ਛੰਦ

ਜਿਤਨੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਗਿਣਾਂ? ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ੨੩।

(ਰਾਜਾ) ਸੈਨਾ ਦਲ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰਜਨ ਬਨ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਬਾਘ ਵੇਖੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਸੁਕੁੰਤਲਾ (ਨਾਂ ਵਾਲੀ) ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਤੇਜ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਮਕ ਵੀ ਮਾਤੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੨੪।

ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

(ਰਾਜਾ) ਉਥੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਹਿਰਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। (ਉਥੇ) ਇਕ ਕੁਟੀਆ ਵੇਖੀ, (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨੫। (ਰਾਜਾ) ਉਸ (ਕੁਟੀਆ) ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ ਇਕ) ਇਸਤਰੀ ਖੜੋਤੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ ਜੋ ਜੋਬਨ ਦੇ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੨੬।

(ਉਹ) ਬਹੁਤ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੁਭਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਰਾਜੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੭। (ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ) ਇਹ ਕਿਸ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹੈ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਰੂਪਵਤੀ ਹੋਵੇ। (ਉਸ ਦੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ੨੮।

ਨਿਪੁ ਬਾਂਹ ਗਹੀ। ਤ੍ਰੀਅ ਮੋਨ ਰਹੀ।
 ਰਸ ਰੀਤਿ ਰਚਯੋ। ਦੁਹੂੰ ਮੈਨ ਮਚਯੋ। ੨੯।
 ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਭਜੀ। ਨਿਸ ਲੋ ਨ ਤਜੀ।
 ਦੋਊ ਰੀਝਿ ਰਹੇ। ਨਹੀ ਜਾਤ ਕਹੇ। ੩੦।
 ਰਸ ਰੀਤਿ ਰਚਯੋ। ਕਲ ਕੇਲ ਮਚਯੋ।
 ਅਮਿਤਾਸਨ ਦੇ। ਸੁਖ ਰਾਸਨ ਸੇ। ੩੧।
 ਲਲਤਾਸਨ ਲੈ। ਬਿਬਧਾਸਨ ਕੈ।
 ਲਲਨਾ ਰੁ ਲਲਾ। ਕਰਿ ਕਾਮ ਕਲਾ। ੩੨।
 ਕਰਿ ਕੇਲ ਉਠੀ। ਮਧਿ ਪਰਨ ਕੁਟੀ।
 ਨਿਪੁ ਜਾਤ ਭਯੋ। ਤਿਹ ਗਰਭ ਰਹਿਯੋ। ੩੩।
 ਦਿਨ ਕੈ ਕੁ ਗਏ। ਤਿਨਿ ਭੂਰ ਜਏ।
 ਤਨਿ ਕਉਚ ਧਰੇ। ਸਸਿ ਸੋਭ ਹਰੇ। ੩੪।
 ਜਨੁ ਜ੍ਵਾਲ ਦਵਾ। ਅਸ ਤੇਜ ਭਵਾ।
 ਰਿਖਿ ਜੋਨ ਪਿਥੈ। ਚਿਤ ਚਉਕ ਚਕੈ। ੩੫।
 ਸਿਸੁ ਸੁਯਾਨ ਭਯੋ। ਕਰਿ ਸੰਗ ਲਯੋ।
 ਚਲਿ ਆਵ ਤਹਾ। ਤਿਹ ਤਾਤ ਜਹਾ। ੩੬।
 ਨਿਪੁ ਦੇਖਿ ਜਥੈ। ਕਰਿ ਲਾਜ ਤਥੈ।
 ਯਹ ਮੋ ਨ ਸੁਆੰ। ਤ੍ਰੀਅ ਕੋਨ ਤੁਆੰ। ੩੭।

ਤ੍ਰੀਯੋ ਬਾਚ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਿ
 ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

ਨਿਪੁ ਨਾਰਿ ਸੁਈ। ਤੁਮ ਜੋਨ ਭਜੀ।
 ਮਧਿ ਪਰਨ ਕੁਟੀ। ਤਹ ਕੇਲ ਠਟੀ। ੩੮।
 ਤਬ ਬਾਚ ਦੀਯੋ। ਅਬ ਭੂਲਿ ਗਯੋ।
 ਤਿਸ ਚਿਤ ਕਰੋ। ਮੁਹਿ ਰਾਜ ਬਰੋ। ੩੯।
 ਤਬ ਕਾਹਿ ਭਜੋ। ਅਬ ਮੋਹਿ ਤਜੋ।
 ਇਹ ਪੂਤ ਤੁਆੰ। ਸੁਨੁ ਸਾਚ ਨ੍ਰਿਪੰ। ੪੦।
 ਨਹਿ ਸੁਪ ਤੁਝੈ। ਭਜ ਕੈਬ ਮੁਝੈ।
 ਅਬ ਤੋ ਨ ਤਜੋ। ਨਹਿ ਲਾਜ ਲਜੋ। ੪੧।

ਨ੍ਰਿਪੁ ਬਾਚ ਤ੍ਰੀਯਾ ਸੋ

ਕੋਈ ਚਿਨ ਬਤਾਉ। ਕਿਤੋ ਬਾਤ ਦਿਖਾਉ।
 ਹਉ ਯੋ ਨ ਭਜੋ। ਨਹਿ ਨਾਰਿ ਲਜੋ। ੪੨।

ਰਾਜੇ ਨੇ (ਉਸ ਦੀ) ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਲਈ, ਇਸਤਰੀ ਚੁਪ ਰਹੀ। (ਦੋਵੇਂ) ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ (ਕਿਉਂਕਿ) ਦੋਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਮ (ਦਾ ਭਾਵ) ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨੯। (ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਤਕ (ਉਸ ਨੂੰ) ਨ ਛੱਡਿਆ। ਦੋਵੇਂ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ) ਰੀਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। (ਜਿਸ ਦਾ) ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ੩੦।

(ਉਹ) ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਦੀ ਰੀਤ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਕੀਤੀ। (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਅਮਿਤ ਆਸਨ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਸੁਖ ਦੀ ਰਾਸ (ਵਰਗੇ ਸਨ)। ੩੧। (ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ) ਲਲਿਤ ਆਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ। (ਫਿਰ) ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸਨ ਕੀਤੇ। ਲਲਨਾ (ਪ੍ਰਿਯਾ) ਅਤੇ ਲਲਾ (ਪ੍ਰਿਯ) ਨੇ (ਬਹੁਤ) ਕਾਮ-ਕਲਾ ਕੀਤੀ। ੩੨।

(ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਰਾਜੇ ਨਾਲ) ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁਲੀ ਵਿਚ ਸੰਭੋਗ ਕਰ ਕੇ ਉਠੀ। ਰਾਜਾ ਉਥੋਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ (ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ) ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰ ਗਿਆ। ੩੩। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ('ਭੂਰ') ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। (ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੇ) ਸ਼ਰੀਰ ਉਤੇ ਕਵਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਹਰਦਾ ਸੀ। ੩੪।

(ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅਗਨੀ (ਦੀ ਲਾਟ ਹੋਵੇ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਉਸ ਦਾ) ਤੇਜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੋ ਵੀ ਰਿਸ਼ੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਸੀ, (ਉਸ ਦੇ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੩੫।

ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਸਿਆਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। (ਤਦ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ) ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। (ਫਿਰ) ਉਥੇ ਚਲ ਕੇ ਆ ਗਈ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੩੬। ਜਦ ਰਾਜੇ ਨੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਬਹੁਤ ਲਜਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ। (ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗਾ--) ਇਹ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?। ੩੭।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਿਹਾ --

ਹਰਿ ਬੋਲ ਮਨਾ ਛੰਦ

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਉਹੀ ਇਸਤਰੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੂੰ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁਲੀ ਵਿਚ (ਤੁਸੀਂ) ਕਾਮ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਰਚਾਈ ਸੀ। ੩੮। ਤਦ (ਤੁਸੀਂ) ਬਚਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਭੁਲ ਗਏ ਹੋ। ਉਸ (ਘਟਨਾ) ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਵੋ। ੩੯।

ਜੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਤਦ ਕਿਉਂ ਭੋਗ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੇ ਰਾਜਨ! ਸੁਣੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ, (ਮੈਂ) ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ। ੪੦। ਨਹੀਂ ਤਾਂ (ਮੈਂ) ਤੈਨੂੰ ਸੁਪ (ਦੇਵਾਂਗੀ)। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰ ਕੇ, ਹੁਣ ਨ ਤਿਆਗੋ ਅਤੇ ਲਾਜ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਨ ਹੋਵੋ। ੪੧।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ --

ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸ, (ਜਾਂ) ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਜਦਾ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਹੇ ਇਸਤਰੀ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਲਜਾ ਹੈ। ੪੨।

ਇਕ ਮੁਦਕ ਲੈ। ਨਿਪ ਕੈ ਕਰਿ ਹੈ।
ਇਹ ਦੇਖਿ ਭਲੈ। ਕਸ ਹੇਰ ਤਲੈ। ੪੩।
ਨਿਪ ਜਾਨਿ ਗਏ। ਪਹਿਚਾਨਤ ਭਏ।
ਤਬ ਤਉਨ ਬਰੀ। ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਭਰੀ। ੪੪।
ਸਿਸੁ ਸਾਤ ਭਏ। ਰਸ ਰੂਪ ਰਏ।
ਅਮਿਤੋਜ ਬਲੀ। ਦਲ ਦੀਹ ਦਲੀ। ੪੫।

ਹਨਿ ਭੂਪ ਬਲੀ। ਜਿਣਿ ਭੂਮਿ ਬਲੀ।
ਰਿਖਿ ਬੋਲਿ ਰਜੀ। ਬਿਧਿ ਜਗ ਸਜੀ। ੪੬।
ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰੇ। ਅਰਿ ਪੁੰਜ ਹਰੇ।
ਅਤਿ ਸੂਰ ਮਹਾ। ਨਹਿ ਔਰ ਲਹਾ। ੪੭।

ਅਤਿ ਜੋਤਿ ਲਸੈ। ਸਸਿ ਕ੍ਰਾਤਿ ਕਸੈ।
ਦਿਸ ਚਾਰ ਚਕੀ। ਸੁਰ ਨਾਰਿ ਛਕੀ। ੪੮।

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਗਾਰਿ ਗਾਰਿ ਅਖਰਬ ਗਰਬਿਨ ਮਾਰਿ ਮਾਰਿ ਨਰੇਸ।
ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਅਜੀਤ ਰਾਜਨ ਛੀਨਿ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ।
ਟਾਰਿ ਟਾਰਿ ਕਰੋਰਿ ਪਬਯ ਦੀਨ ਉਤਰ ਦਿਸਾਨ।
ਸਪਤ ਸਿੰਧੁ ਭਏ ਧਰਾ ਪਰ ਲੀਕ ਚਕੁ ਰਥਾਨ। ੪੯।
ਗਾਹਿ ਗਾਹਿ ਅਗਾਹ ਦੇਸਨ ਬਾਹਿ ਬਾਹਿ ਹਥਿਯਾਰ।
ਤੋਰਿ ਤੋਰਿ ਅਤੋਰ ਭੂਪਿਕ ਦੀਨ ਉਤ੍ਰਹਿ ਟਾਰਾ।
ਦੇਸ ਔਰ ਬਿਦੇਸ ਜੀਤਿ ਬਿਸੇਖ ਰਾਜ ਕਮਾਇ।
ਅੰਤ ਜੋਤਿ ਸੁ ਜੋਤਿ ਮੇ ਮਿਲਿ ਜਾਤਿ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥ ਰਾਇ। ੫੦।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰੇ ਬਿਆਸ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੰ। ੨। ੫।

ਅਥ ਰਾਜਾ ਭਰਥ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਜਾਨਿ ਅੰਤ ਸਮੇ ਭਯੋ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜ ਰਾਜ ਵਤਾਰ।
ਬੋਲਿ ਸਰਬ ਸਮ੍ਰਿਧਿ ਸੰਪਤਿ ਮੰਤ੍ਰਿ ਮਿਤ੍ਰੁ ਕੁਮਾਰ।
ਸਪਤ ਦ੍ਰੀਪ ਸੁ ਸਪਤ ਪੁਤ੍ਰਿਨ ਬਾਟ ਦੀਨ ਤੁਰੰਤ।
ਸਪਤ ਰਾਜ ਕਰੈ ਲਗੈ ਸੁਤ ਸਰਬ ਸੋਭਾਵੰਤ। ੫੧।
ਸਪਤ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰੈ ਲਗੈ ਸਿਰ ਸਪਤ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ।
ਸਪਤ ਇੰਦ੍ਰ ਪਰੇ ਧਰਾ ਪਰਿ ਸਪਤ ਜਾਨ ਅਵਤਾਰ।
ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰ ਧਰੀ ਸਬੈ ਮਿਲਿ ਬੇਦ ਰੀਤਿ ਬਿਚਾਰਿ।
ਦਾਨ ਅੰਸ ਨਿਕਾਰ ਲੀਨੀ ਅਰਥ ਸ੍ਰਥ ਸੁਧਾਰਿ। ੫੨।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁੰਦਰੀ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ (ਅਤੇ ਕਿਹਾ-) ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲੈ। (ਹੁਣ) ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਤਕਦੇ ਹੋ। ੪੩।

(ਮੁੰਦਰੀ ਵੇਖ ਕੇ) ਰਾਜਾ ਜਾਣ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਸਕੁੰਤਲਾ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੱਤਾ (ਅਰਥਾਤ--ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ) ੪੪। (ਰਾਜੇ ਦੇ ਉਸ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ) ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜੋ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰਸ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਸਨ। (ਉਹ ਪੁੱਤਰ) ਅਮਿਤ ਤੇਜ ਅਤੇ ਬਲ ਵਾਲੇ ਸਨ। (ਉਹ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਦਲ ਨੂੰ ਦਲ ਸੁਟਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੪੫।

ਬਲਵਾਨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸਥਲ ਜਿਤ ਲਏ ਸਨ। (ਫਿਰ) ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿੱਤਜਾਂ ('ਰਜੀ' - ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਯੱਗ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ। ੪੬। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ) ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰ ਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ) ਮਹਾਨ ਸੂਰਮੇ ਸਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੪੭।

(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਉਤੇ) ਬਹੁਤ ਜੋਤਿ ਚਮਕਦੀ ਸੀ (ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਮਕ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੀ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਚਾਰੇ ਚਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਦੇਵ ਇਸਤਰੀਆਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੪੮।

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਹੰਕਾਰੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ ਗਾਲ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਨ ਜਿਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ) ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਖੋਹ ਲਏ। ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਹਟਾ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਰਥਾਂ ਦੇ ਪਹੀਆਂ ('ਚਕ੍ਰ') ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣ ਗਏ। ੪੯।

ਹਥਿਆਰ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕੇ ਨ ਗਾਹੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਗਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨ ਤੋੜੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਉੱਤਰ (ਦਿਸ਼ਾ) ਵਲ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਮਾਇਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੋਤਿ ਜਾ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਈ। ੫੦।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਹੁਣ ਭਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਣ ਕੇ ਰਾਜ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਿਥੁ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਿਤਰਾਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ, ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਤੇ ਜਾਇਦਾਦ (ਵੰਡ ਦਿੱਤੀ)। ਸੱਤ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਦੀਪ ਤੁਰਤ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ੋਭਾ ਯੁਕਤ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗੇ। ੫੧।

ਸੱਤਾਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੱਤ ਛਤ੍ਰ ਝੁਲਣ ਲਗੇ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਸੱਤ ਇੰਦਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਆ ਪਏ ਹੋਣ (ਅਤੇ ਇਹ) ਸੱਤੇ (ਇੰਦਰ ਦੇ) ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਰੀਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ। ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਦਾਨ ਦਾ ਅੰਸ ਕਢ ਲਿਆ। ੫੨।

ਖੰਡ ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਉਰਬੀ ਬਾਟਿ ਲੀਨਿ ਕੁਮਾਰ।
ਸਪਤ ਦੀਪ ਭਏ ਪੁਨਿਰ ਨਵਖੰਡ ਨਾਮ ਬਿਚਾਰ।
ਜੇਸਟ ਪ੍ਰਤੁ ਧਰੀ ਧਰਾ ਤਿਹ ਭਰਥ ਨਾਮ ਬਖਾਨ।
ਭਰਥ ਖੰਡ ਬਖਾਨ ਹੀ ਦਸ ਚਾਰ ਚਾਰੁ ਨਿਧਾਨ। ਪ੩।

ਕਉਨ ਕਉਨ ਕਹੈ ਕਥੇ ਕਵਿ ਨਾਮ ਠਾਮ ਅਨੰਤ ।
ਬਾਟਿ ਬਾਟਿ ਸਬੋ ਲਏ ਨਵਖੰਡ ਦ੍ਰੀਪ ਦੁਰੰਤ।
ਠਾਮ ਠਾਮ ਭਏ ਨਰਾਧਿਪ ਠਾਮ ਨਾਮ ਅਨੇਕ।
ਕਉਨ ਕਉਨ ਉਚਾਰੀਐ ਕਰਿ ਸੂਰ ਸਰਬ ਬਿਬੇਕ। ਪ੪।

ਸਪਤ ਦੀਪਨ ਸਪਤ ਭੂਪ ਭੂਗੈ ਲਗੇ ਨਵਖੰਡ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿਨ ਸੇ ਫਿਰੇ ਅਸਿ ਬਾਧਿ ਜੋਧ ਪ੍ਰਚੰਡ।
ਦੀਹ ਦੀਹ ਅਜੀਹ ਦੇਸਨਿ ਨਾਮ ਆਪਿ ਭਨਾਇ।
ਆਨਿ ਜਾਨੁ ਦੁਤੀ ਭਏ ਛਿਤਿ ਦੂਸਰੇ ਹਰਿ ਰਾਇ। ਪ੫।

ਆਪ ਆਪ ਸਮੈ ਸਬੈ ਸਿਰਿ ਅਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇ।
ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਅਜੀਤ ਜੋਧਨ ਰੋਹ ਕ੍ਰੋਹ ਕਮਾਇ।
ਝੂਠ ਸਾਚ ਅਨੰਤ ਬੋਲਿ ਕਲੋਲ ਕੇਲ ਅਨੇਕ।
ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਸਬੈ ਭਛੇ ਜਗਿ ਛਾਡੀਆ ਨਹਿ ਏਕ।ਪ੬।

ਆਪ ਅਰਥ ਅਨਰਥ ਅਪਰਥ ਸਮਰਥ ਕਰਤ ਅਨੰਤ।
ਅੰਤਿ ਹੋਤ ਠਟੀ ਕਛੁ ਪ੍ਰਭੂ ਕੋਟਿ ਕ੍ਰਯੋ ਨ ਕਰੰਤ।
ਜਾਨ ਬੁਝ ਪਰੰਤ ਕ੍ਰਪ ਲਹੰਤ ਮੂੜ ਨ ਭੇਵ।
ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਤਬੈ ਬਚੈ ਜਬ ਜਾਨ ਹੈ ਗੁਰਦੇਵ। ਪ੭।

ਅੰਤਿ ਹੋਤ ਠਟੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਭ ਮੂੜ ਲੋਗ ਨ ਜਾਨਿ।
ਆਪ ਅਰਥ ਪਛਾਨ ਹੀ ਤਜਿ ਦੀਹ ਦੇਵ ਨਿਧਾਨ।
ਧਰਮ ਜਾਨਿ ਕਰਤ ਪਾਪਨ ਯੋ ਨ ਜਾਨਤ ਮੂੜ।
ਸਰਬ ਕਾਲ ਦਇਆਲ ਕੇ ਕਹੁ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੂੜ ਅਗੂੜ। ਪ੮।

ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਪਛਾਨ ਹੀ ਕਰਿ ਪੁੰਨ ਕੀ ਸਮ ਪਾਪ।
ਪਰਮ ਜਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਪਨ ਜਪੈ ਲਾਗ ਕੁਜਾਪ।
ਸਿਧ ਠਉਰ ਨ ਮਾਨ ਹੀ ਬਿਨੁ ਸਿਧ ਠਉਰ ਪੂਜੰਤ।
ਹਾਥਿ ਦੀਪਕੁ ਲੈ ਮਹਾ ਪਸੁ ਮਧਿ ਕ੍ਰਪ ਪਰੰਤ। ਪ੯।

ਸਿਧ ਠਉਰ ਨ ਮਾਨ ਹੀ ਅਨਸਿਧ ਪੂਜਤ ਠਉਰ।
ਕੈ ਕੁ ਦਿਵਸ ਚਲਾਹਿਗੇ ਜੜ ਭੀਤ ਕੀ ਸੀ ਦਉਰ।

ਨ ਖੰਡੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ('ਉਰਬੀ') ਦੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ (ਆਪਸ ਵਿਚ) ਵੰਡ ਲਈ। ਸੱਤ ਦੀਪਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਫਿਰ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ 'ਨਵ ਖੰਡ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਦਾ ਨਾਂ 'ਭਰਥ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦੇ ਉੱਤਮ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉਸ ਭੂਮੀ ਖੰਡ ਨੂੰ) 'ਭਰਥ ਖੰਡ' ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ।ਪ੩।

ਕਿਹੜਾ ਕਿਹੜਾ (ਨਾਮ) ਕਵੀ ਕਥਨ ਕਰੇ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਅਨੰਤ ਹਨ। ਅਸੀਮ ('ਦੁਰੰਤ') ਨੇ ਖੰਡ ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵੰਡ ਲਿਆ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਜੋ ਰਾਜੇ ਹੋਏ, (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਅਨੇਕ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ।ਪ੪।

ਸੱਤਾ ਦੀਪਾਂ ਦੇ ਸੱਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਗੇ (ਅਰਥਾਤ--ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਗੇ)। ਪ੍ਰਚੰਡ ਯੋਧੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ (ਇਧਰ ਉਧਰ) ਫਿਰਨ ਲਗੇ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨ ਜਿਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਪ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੇ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਦੂਜੇ ਇੰਦਰ (ਹਰਿ) ਰਾਜਾ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ।ਪ੫।

ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਰੋਹ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਅਜਿਤ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ (ਅਧੀਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ)। ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਝੂਠ ਅਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਕੌਤਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀੜਾਵਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਡਿਆ ਹੈ।ਪ੬।

ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਸਮਰਥ ਲੋਕ ਦੂਜਿਆਂ ਉਤੇ ਬੇਅੰਤ ਅਨਰਥ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਤੇ (ਉਹੀ) ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਤਿ ਅਧਿਕ (ਉਪਾ) ਕਿਉਂ ਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਮੁਰਖ ਲੋਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦਾ) ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਖੁਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਕਾਲ ਤੋਂ ਤਦ ਹੀ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ ਜਦ ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।ਪ੭।

ਮੁਰਖ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ (ਮੁਰਖ ਲੋਕ) ਆਪਣੇ ਸੁਆਰਥ ਨੂੰ ਹੀ ਪਛਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੁਰਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ) ਨ ਜਾਣ ਕੇ (ਪਾਖੰਡਾਂ ਨੂੰ) ਧਰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਿਆਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਹੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।ਪ੮।

(ਉਹ) ਪਾਪ ਦੀ ਪੁੰਨ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਉਹ) ਕੁਜਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਾਪ ਸਮਝ ਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਧ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਿੱਧੀ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਦੀਪਕ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਮੁਰਖ ਖੁਹ ਵਿਚ ਡਿਗਦੇ ਹਨ।ਪ੯।

ਸਥਾਪਿਤ ('ਸਿਧ') ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਅਸਥਾਪਿਤ ('ਅਨਸਿਧ') ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਉਹ) ਮੁਰਖ ਕਿਤਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਕੰਧ ਉਤੇ ਦੌੜਨ ਵਾਂਗ (ਆਪਣੇ) ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਗੇ। ਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਪੰਛੀ) ਕਿਵੇਂ ਉਡੇਗਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ

ਪੰਖ ਹੀਨ ਕਹਾ ਉਡਾਇਬ ਨੈਨ ਹੀਨ ਨਿਹਾਰ।
ਸਸਤ੍ਰ ਹੀਨ ਜੁਧਾ ਨ ਪੈਠਬ ਅਰਥ ਹੀਨ ਬਿਚਾਰ। ੬੦।

ਦਰਬ ਹੀਣ ਬਪਾਰ ਜੈਸਕ ਅਰਥ ਬਿਨੁ ਇਸ ਲੋਕ।
ਆਖ ਹੀਣ ਬਿਲੋਕਬੋ ਜਗਿ ਕਾਮਕੋਲ ਅਕੋਕ।
ਗਿਆਨ ਹੀਣ ਸੁ ਪਾਠ ਗੀਤਾ ਬੁਧਿ ਹੀਣ ਬਿਚਾਰ।
ਹਿੰਮਤ ਹੀਨ ਜੁਧਾਨ ਜੁਝਬ ਕੇਲ ਹੀਣ ਕੁਮਾਰ। ੬੧।

ਕਉਨ ਕਉਨ ਗਨਾਈਐ ਜੇ ਭਏ ਭੂਮਿ ਮਹੀਪ।
ਕਉਨ ਕਉਨ ਸੁ ਕਥੀਐ ਜਗਿ ਕੇ ਸੁ ਦ੍ਰੀਪ ਅਦ੍ਰੀਪ।
ਜਾਸੁ ਕੀਨ ਗਨੈ ਵਹੈ ਇਮਿ ਔਰ ਕੀ ਨਹਿ ਸਕਤਿ।
ਯੋ ਨ ਐਸ ਪਹਚਾਨੀਐ ਬਿਨੁ ਤਾਸੁ ਕੀ ਕੀਏ ਭਗਤਿ। ੬੨।

ਇਤਿ ਰਾਜਾ ਭਰਥ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੀ। ੩। ੫।

ਅਥ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਸ੍ਰੇਸਟ ਸ੍ਰੇਸਟ ਭਏ ਜਿਤੇ ਇਹ ਭੂਮਿ ਆਨਿ ਨਰੇਸ।
ਤਉਨ ਤਉਨ ਉਚਾਰ ਹੋ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਸੇਸ।
ਭਰਥ ਰਾਜ ਬਿਤੀਤ ਭੇ ਭਏ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਰਾਜ।
ਰੁਦ੍ਰ ਕੀ ਤਪਸਾ ਕਰੀ ਲੀਅ ਲਛ ਸੁਤ ਉਪਰਾਜਿ। ੬੩।
ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਪੁਜਾ ਗਦਾ ਭ੍ਰਿਤ ਸਰਬ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ।
ਲਛ ਰੂਪ ਧਰੇ ਮਨੋ ਜਗਿ ਆਨਿ ਸੈਨ ਸੁ ਧਾਰ।
ਬੇਖ ਬੇਖ ਬਨੇ ਨਰੇਸ੍ਰ ਜੀਤਿ ਦੇਸ ਅਸੇਸ।
ਦਾਸ ਭਾਵ ਸਬੈ ਧਰੇ ਮਨਿ ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਨਰੇਸ। ੬੪।

ਬਾਜ ਮੇਧ ਕਰੈ ਲਗੈ ਹਯ ਸਾਲਿ ਤੇ ਹਯ ਚੀਨਿ।
ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਅਮੇਲ ਰਿਤਜਾ ਮੰਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨ।
ਸੰਗ ਦੀਨ ਸਮੂਹ ਸੈਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਹ ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਹ ਬਨਾਇ।
ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਫਿਰੈ ਲਗੈ ਸਿਰਿ ਅਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇ। ੬੫।

ਜੈਤਪਤ੍ਰ ਲਹ੍ਯੋ ਜਹਾ ਤਹ ਸਤ੍ਰ ਭੇ ਸਭ ਚੂਰ।
ਛੋਰਿ ਛੋਰਿ ਭਜੇ ਨਰੇਸ੍ਰ ਛਾਡਿ ਸਸਤ੍ਰ ਕਰੂਰ।
ਡਾਰਿ ਡਾਰਿ ਸਨਾਹਿ ਸੂਰ ਤ੍ਰੀਆਨ ਭੇਸ ਸੁ ਧਾਰਿ।
ਭਾਜਿ ਭਾਜਿ ਚਲੇ ਜਹਾ ਤਹ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਸਾਰਿ। ੬੬।

ਹੋਇਆ (ਕਿਵੇਂ) ਵੇਖੇਗਾ। ਸਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੀਣ ਕਿਵੇਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਅਰਥ (ਨੂੰ) ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣ (ਕਿਵੇਂ) ਵਿਚਾਰ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ੬੦।

ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਦਰਬ (ਧਨ) ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਦਾ ਵਪਾਰ ਧਨ ('ਅਰਥ') ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ (ਵਿਅਕਤੀ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਕਾਮ ਕ੍ਰੀੜਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ। ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਹੀਣ ਗੀਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹਿੰਮਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਯੋਧਾ ਲੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਕੌਤਕਾਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀੜਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ (ਸ਼ੋਭਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ)। ੬੧।

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਗਿਣੀਏ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਦੀਪਾਂ ਅਤੇ ਅਦੀਪਾਂ (ਦੇ ਜੋ ਸੁਆਮੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਦਾ ਕਥਨ ਕਰੀਏ। ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ੬੨।

ਇਥੇ ਰਾਜਾ ਭਰਤ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਰੁਆਲ ਛੰਦ

ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿਤਨੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਭਰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਬੀਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋ ਗਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਰੁਦ੍ਰ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ। ੬੩।

ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਟੇਢੇ ਚੱਕਰ, ਪੁਜਾਵਾਂ, ਗਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਕ (ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ)। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਲੱਖ ਰੂਪ ਆ ਕੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਬਾਣੇ) ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਦੇਸ ਜਿਤ ਲਏ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਰਾਜਾ ਲੋਕ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿ) ਮਨ ਵਿਚ ਦਾਸ ਭਾਵ ਰਖਦੇ ਸਨ। ੬੪।

ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਯੱਗ ਕਰਨ ਲਗਾ (ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ) ਘੋੜਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਇਕ ਘੋੜਾ ਚੁਣ ਲਿਆ। (ਰਾਜੇ ਨੇ ਦੇਸਾਂ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ) ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਿਤਜ (ਵੇਦ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਮੰਤ੍ਰੀ, ਮਿਤਰ ਬੁਲਾ ਲਏ। (ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ) ਟੋਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਦਲ ਸਹਿਤ (ਘੋੜੇ ਨਾਲ) ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ। (ਉਹ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਛੱਤਰ ਝੁਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਧਰ ਉਧਰ ਫਿਰਨ ਲਗੇ। ੬੫।

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਗਏ ਉਥੇ ਵਿਜੈ-ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜੇ ਭਜ ਗਏ। ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਕਵਚ ਉਤਾਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਭਜ ਚਲੇ। ੬੬।

ਗਾਜਿ ਗਾਜਿ ਗਜੇ ਗਦਾਧਰਿ ਭਾਜਿ ਭਾਜਿ ਸੁ ਭੀਰ।
 ਸਾਜ ਬਾਜ ਤਜੈ ਭਜੈ ਬਿਸੰਭਾਰ ਬੀਰ ਸੁਧੀਰ।
 ਸੂਰ ਬੀਰ ਗਜੇ ਜਹਾ ਤਹ ਅਸਤੁ ਸਸਤੁ ਨਚਾਇ।
 ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਲਏ ਸੁ ਦੇਸਨ ਜੈਤਪਤੁ ਫਿਰਾਇ। ੬੭।

ਜੀਤਿ ਪੂਰਬ ਪਛਿਮੈ ਅਰੁ ਲੀਨ ਦਛਨਿ ਜਾਇ।
 ਤਾਕਿ ਬਾਜ ਚਲਯੇ ਤਹਾ ਜਹ ਬੈਠਿ ਥੇ ਮੁਨਿ ਰਾਇ।
 ਧ੍ਯਾਨ ਮਧਿ ਹੁਤੇ ਮਹਾ ਮੁਨਿ ਸਾਜ ਬਾਜ ਨ ਦੇਖਿ।
 ਪ੍ਰਿਸਟਿ ਪਛ ਖਰੇ ਭਯੇ ਰਿਖਿ ਜਾਨਿ ਗੋਰਖ ਭੇਖ। ੬੮।

ਚਉਕ ਚਿਤ ਰਹੇ ਸਬੈ ਜਬ ਦੇਖਿ ਨੈਨ ਨ ਬਾਜ।
 ਖੋਜਿ ਖੋਜਿ ਥਕੇ ਸਬੈ ਦਿਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਸਲਾਜ।
 ਜਾਨਿ ਪਯਾਰ ਗਯੇ ਤੁਰੰਗਮ ਕੀਨ ਚਿਤਿ ਬਿਚਾਰ।
 ਸਗਰ ਖਾਤ ਖੁਦੈ ਲਗੇ ਰਣਧੀਰ ਬੀਰ ਅਪਾਰ। ੬੯।

ਖੋਦਿ ਖੋਦਿ ਅਖੋਦਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕ੍ਰੋਧ ਜੋਧ ਅਨੰਤ।
 ਭਛਿ ਭਛਿ ਗਏ ਸਬੈ ਮੁਖ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੁਤਿ ਵੰਤ।
 ਸਗਰ ਖਾਤ ਖੁਦੈ ਲਗੇ ਦਿਸ ਖੋਦ ਦਛਨ ਸਰਬ।
 ਜੀਤਿ ਪੂਰਬ ਕੇ ਚਲੇ ਅਤਿ ਠਾਨ ਕੈ ਜੀਅ ਗਰਬ। ੭੦।

ਖੋਦ ਦਛਨ ਕੀ ਦਿਸਾ ਪੁਨਿ ਖੋਦ ਪੂਰਬ ਦਿਸਾਨ।
 ਤਾਕਿ ਪਛਮ ਕੇ ਚਲੇ ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਨਿਧਾਨ।
 ਪੈਠਿ ਉਤਰ ਦਿਸਾ ਜਬੈ ਖੋਦੈ ਲਗੇ ਸਭ ਠਉਰ।
 ਅਉਰ ਅਉਰ ਠਟੈ ਪਸੂ ਕਲਿ ਕਾਲਿ ਠਾਟੀ ਅਉਰ। ੭੧।

ਖੋਦਿ ਕੈ ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਪੂਜਿ ਅਰਧ ਦਿਸਾਨ।
 ਅੰਤਿ ਭੇਦ ਬਿਲੋਕੀਆ ਮੁਨਿ ਬੈਠਿ ਸੰਜੁਤ ਧ੍ਯਾਨ।
 ਪ੍ਰਿਸਟ ਪਾਛ ਬਿਲੋਕ ਬਾਜ ਸਮਾਜ ਰੂਪ ਅਨੂਪ।
 ਲਾਤ ਭੇ ਮੁਨਿ ਮਾਰਿਓ ਅਤਿ ਗਰਬ ਕੈ ਸੁਤ ਭੂਪ। ੭੨।

ਧ੍ਯਾਨ ਛੁਟ ਤਬੈ ਮੁਨੀ ਦ੍ਰਿਗ ਜ੍ਵਾਲ ਮਾਲ ਕਰਾਲ।
 ਭਾਤਿ ਭਾਤਿਨ ਸੇ ਉਠੀ ਜਨੁ ਸਿੰਧ ਅਗਨਿ ਬਿਸਾਲ।
 ਭਸਮਿ ਭੂਤ ਭਏ ਸਬੈ ਨ੍ਰਿਪ ਲਛ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁ ਨੈਨ।
 ਬਾਜ ਰਾਜ ਸੁ ਸੰਪਦਾ ਜੁਤ ਅਸਤੁ ਸਸਤੁ ਸੁ ਸੈਨ। ੭੩।

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

ਭਏ ਭਸਮਿ ਭੂਤ। ਨ੍ਰਿਪ ਸਰਬ ਪੂਤ।
 ਜੁਤ ਸੁਭਟ ਸੈਨ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਬੈਨ। ੭੪।
 ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ।
 ਜਬ ਜਰੇ ਸਰਬ। ਤਬ ਤਜਾ ਗਰਬ। ੭੫।

ਗਦਾ ਧਾਰੀ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਗਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਇਰ ਲੋਕ ਭਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
 ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ੇ--ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਭਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਵਾਲੇ
 ਸੂਰਮੇ ਬੇਸੁੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸੂਰਬੀਰ ਗਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਤੁ-ਸਸਤੁ ਨਚਾਉਂਦੇ
 ਹਨ। ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਜਿਤ ਕੇ ਵਿਜੈ ਪੱਤਰ ਫਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੬੭।

ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। (ਫਿਰ)
 ਜਿਥੇ ਮਹਾਮੁਨੀ (ਕਪਿਲ) ਬੈਠੇ ਸਨ, ਘੋੜਾ (ਉਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਉਧਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।
 ਮਹਾਮੁਨੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, (ਇਸ ਲਈ) ਸੁਸਜਿਤ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਨ ਵੇਖਿਆ।
 ਗੋਰਖ ਭੇਸ ਵਿਚ ਜਾਣ ਕੇ (ਘੋੜਾ) ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜੇ ਗਿਆ। ੬੮।

(ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੇ) ਸਾਰੇ ਚੌਂਕ ਪਏ ਜਦੋਂ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ
 ਨ ਵੇਖਿਆ। ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਸਾਰੇ ਚੌਂਕ ਪਾਸੇ (ਘੋੜੇ ਨੂੰ) ਲਭ ਲਭ ਕੇ ਥਕ ਗਏ। ਫਿਰ
 (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘੋੜਾ ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪਾਰ
 ਰਣਧੀਰ ਸੂਰਬੀਰ ਸਗਰ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ) ਟੋਏ ਪੁਟਣ ਲਗੇ। ੬੯।

ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬੇਅੰਤ ਯੋਧੇ ਨ ਪੁੱਟੀ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪੁਟ ਪੁਟ ਕੇ
 ਸੁਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁੰਦਰ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲੇ (ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਾਂ ਦਾ) ਮੂੰਹ ਮਿੱਟੀ ਪੁਟ ਪੁਟ
 ਕੇ ('ਭਛਿ ਭਛਿ') ਮਿੱਟੀ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਸਾਰੀ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁਟ ਲਿਆ
 ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਅਭਿਮਾਨ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਿਤਣ ਚਲ ਪਏ। ੭੦।

ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁਟ ਕੇ (ਖੋਜ ਲਿਆ) ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦੇ
 ਜਾਣਕਾਰ (ਸਗਰ ਕੁਮਾਰ) ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁਟ ਕੇ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਚਲ ਪਏ। ਉੱਤਰ
 ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਸਾਰੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪੁਟਣ ਲਗੇ (ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ) ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਹੋਰ
 ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ (ਮਨ ਵਿਚ) ਸੋਚ ਲਿਆ ਪਰ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨੇ ਹੋਰ ਹੀ ਧਾਰ
 ਲਿਆ। ੭੧।

ਬਹੁਤ ਵੰਗਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪੁਟ ਪੁਟ ਕੇ ਜਦ ਉਹ ਅੱਧੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ
 ਗਏ, (ਤਦ) ਆਖਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਦ ਪਾ ਲਿਆ ਕਿ (ਇਕ) ਮੁਨੀ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ
 ਬੈਠਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀ) ਪਿਠ ਪਿਛੇ ਪੂਰੀ ਸਾਜ ਸਜਾਵਟ ਨਾਲ ਘੋੜਾ ਵੇਖਿਆ। ਰਾਜੇ (ਸਗਰ
 ਦੇ) ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਲਤਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ੭੨।

ਤਦ ਮੁਨੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਛੁਟ ਗਿਆ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਗਨੀ ਦੀਆਂ
 ਭਿਆਨਕ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। (ਉਹ ਅਗਨੀ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਨਾਲ ਨਿਕਲੀ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ
 ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੱਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨੈਨ (ਅਗਨੀ) ਨਾਲ (ਸਗਰ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਲਖ ਪੁੱਤਰ
 ਭਸਮੀ ਭੂਤ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਜ ਸਾਜ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਸਹਿਤ (ਉਹ) ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਅਸਤੁ-ਸਸਤੁ
 ਤੇ ਸੈਨਾ (ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ)। ੭੩।

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

ਰਾਜਾ (ਸਗਰ) ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਸੈਨਾ ਸਹਿਤ ਭਸਮ ਹੋ
 ਗਏ। ੭੪। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸ਼ੋਭਾ ਅਪਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਨ। ਜਦ ਸਾਰੇ ਸੜ
 ਗਏ ਤਦ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹੰਕਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ੭੫।

ਬਾਹੂ ਅਜਾਨ। ਸੋਭਾ ਮਹਾਨ।
 ਦਸ ਚਾਰਿ ਵੰਤ। ਸੂਰਾ ਦੁਰੰਤ। ੭੬।
 ਜਾਰਿ ਭਾਜੇ ਬੀਰ। ਹੁਐ ਚਿਤਿ ਅਧੀਰ।
 ਦਿਨੋ ਸੰਦੇਸ। ਜਹ ਸਾਗਰ ਦੇਸ। ੭੭।
 ਲਹਿ ਸਾਗਰ ਬੀਰ। ਹੁੈ ਚਿਤਿ ਅਧੀਰ।
 ਪੁਛੇ ਸੰਦੇਸ। ਪੂਤਨ ਸੁਬੇਸ। ੭੮।
 ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਸਰਬ। ਭਟ ਛੋਰਿ ਗਰਬ।
 ਉਚਰੇ ਬੈਨ। ਜਲ ਚੁਅਤ ਨੈਨ। ੭੯।
 ਭੂਅ ਫੇਰਿ ਬਾਜ। ਜਿਣਿ ਸਰਬ ਰਾਜ।
 ਸਬ ਸੰਗ ਲੀਨ। ਨ੍ਰਿਪ ਬਰ ਪ੍ਰਬੀਨ। ੮੦।
 ਹਯ ਗਯੋ ਪਯਾਰ। ਤੁਅ ਸੁਤ ਉਦਾਰ।
 ਭੂਅ ਖੋਦ ਸਰਬ। ਅਤਿ ਬਢਾ ਗਰਬ। ੮੧।
 ਤਹੰ ਮੁਨਿ ਅਪਾਰ। ਗੁਨਿ ਗਨ ਉਦਾਰ।
 ਲਖਿ ਮਧ ਯਯਾਨ। ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਮਹਾਨ। ੮੨।
 ਤਵ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਰੋਧ। ਲੈ ਸੰਗਿ ਜੋਧ।
 ਲਤਾ ਪ੍ਰਹਾਰ। ਕੀਅ ਰਿਖਿ ਅਪਾਰ। ੮੩।
 ਤਬ ਛੁਟਾ ਯਯਾਨ। ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਮਹਾਨ।
 ਨਿਕਸੀ ਸੁ ਜੂਲ। ਦਾਵਾ ਬਿਸਾਲ। ੮੪।
 ਤਰੰ ਜਰੇ ਪੂਤ। ਕਹਿ ਐਸੇ ਦੂਤ।
 ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ। ਬਾਚਾ ਨ ਏਕ। ੮੫।
 ਸੁਨਿ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਸ। ਭਯੋ ਪੁਰਿ ਉਦਾਸ।
 ਜਹ ਤਹ ਸੁ ਲੋਗ। ਬੈਠੇ ਸੁ ਸੋਗ। ੮੬।
 ਸਿਵ ਸਿਮਰ ਬੈਣ। ਜਲ ਥਾਪਿ ਨੈਣ।
 ਕਰਿ ਧੀਰਜ ਚਿਤਿ। ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਪਵਿਤ। ੮੭।
 ਤਿਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮ। ਨ੍ਰਿਪ ਕਰਮ ਧਰਮ।
 ਬਹੁ ਬੇਦ ਰੀਤਿ। ਕਿਨੀ ਸੁ ਪ੍ਰੀਤਿ। ੮੮।
 ਨ੍ਰਿਪ ਪੁਤ੍ਰ ਸੋਗ। ਗਯੋ ਸੁਰਗ ਲੋਗਿ।
 ਨ੍ਰਿਪ ਭੇ ਸੁ ਜੋਨ। ਕਥਿ ਸਕੈ ਕੋਨ। ੮੯।

ਇਤਿ ਰਾਜਾ ਸਾਗਰ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੰ॥ ੪। ੫।

ਸੜਦਿਆਂ (ਵੇਖ ਕੇ) (ਨਾਲ ਗਏ)ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਬਾਂਹਵਾਂ ਵਾਲੇ, ਮਹਾਨ ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ,
 ਚੌਦਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ, ਬੇਅੰਤ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ।੭੬। ਸੜਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ (ਨਾਲ ਗਏ) ਯੋਧੇ ਚਿਤ
 ਵਿਚ ਅਧੀਰ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ (ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ) ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ
 ਸਗਰ ਰਾਜਾ ਦੇਸ਼ (ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਯੱਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ)।੭੭।

ਸਗਰ ਨੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ) ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੂੰ (ਪਛਾਣ) ਲਿਆ। (ਫਿਰ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਅਧੀਰ
 ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਅਤੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੁੱਛਣ ਲਗਾ।੭੮। ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ
 ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ (ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ) ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ (ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ
 ਹੰਝੂ ਡਿਗਦੇ ਸਨ।੭੯।

ਹੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਾਜੇ! (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ) ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਯੱਗ ਘੋੜਾ ਫਿਰਾ
 ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ।੮੦। (ਫਿਰ) ਘੋੜਾ
 ਪਾਤਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਉਦਾਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪੁਟ ਸੁਟਿਆ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦਾ) ਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਿਆ।੮੧।

ਉਥੇ (ਇਕ) ਅਪਾਰ (ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ) ਮੁਨੀ ਸੀ ਜੋ ਉਦਾਰਤਾ ਵਾਲੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ
 ਵਰੁਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਉਸ) ਮਹਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਜਾਣ
 ਕੇ।੮੨। ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮੁਨੀ ਉਤੇ ਲਤਾਂ
 ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਕੀਤੀ।੮੩।

ਤਦ ਮਹਾਨ ਮਨ ਵਾਲੇ ਮੁਨੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਛੁਟ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ
 ਵਿਚੋਂ) ਜੁਆਲਾ ਨਿਕਲੀ ਜੋ ਜੰਗਲ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅੱਗ ਵਰਗੀ ਸੀ।੮੪। (ਫਿਰ) ਦੂਤ
 ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਥੇ (ਤੁਹਾਡੇ) ਪੁੱਤਰ ਸੈਨਾ ਸਮੇਤ ਸੜ ਗਏ ਹਨ, (ਕੋਈ) ਇਕ
 ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ।੮੫।

ਰਾਜ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ
 (ਉਥੋਂ ਦੇ) ਲੋਕ (ਪ੍ਰਜਾ) ਸੋਗ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਬੈਠੇ ਸਨ।੮੬। (ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਗਰ ਰਾਜੇ ਨੇ)
 'ਸਿਵ ਸਿਵ' ਬਚਨ ਸਿਮਰ ਕੇ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਰੋਕ ਕੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਧੀਰਜ ਕੀਤਾ
 ਅਤੇ ਮੁਨੀ ਵਾਂਗ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ।੮੭।

(ਉਸ ਨੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ) ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮ ਅਤੇ ਵੇਦ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਧਰਮ-
 ਕਰਮ ਬੜੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਕੀਤੇ।੮੮। ਫਿਰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸੋਗ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜਾ ਸਵਰਗ
 ਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। (ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਜਿਹੜੇ (ਹੋਰ) ਰਾਜੇ ਹੋਏ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਕਥਨ
 ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?।੮੯।

ਇਥੇ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਅਥ ਜੁਜਾਤਿ ਰਾਜਾ ਕੋ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

ਪੁਨਿ ਭਯੋ ਜੁਜਾਤਿ। ਸੋਭਾ ਅਭਾਤਿ। ਦਸ ਚਾਰਵੰਤ। ਸੋਭਾ ਸੁਭੰਤ। ੯੦।
ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਨੈਨ। ਜਨ ਰੂਪ ਮੈਨ। ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਸੋਭਤ ਸੁਧਾਰ। ੯੧।

ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ। ਸੋਭੰਤ ਭੂਪ। ਦਸ ਚਾਰਵੰਤ। ਆਭਾ ਅਭੰਤ। ੯੨।
ਗੁਨ ਗਨ ਅਪਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਉਦਾਰ। ਦਸ ਚਾਰਿਵੰਤ। ਸੋਭਾ ਸੁਭੰਤ। ੯੩।

ਧਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਅਧੀਨ। ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰ। ੯੪।
ਸਾਸਤ੍ਰਗ ਸੁਧ। ਕ੍ਰੋਧੀ ਸੁ ਜੁਧ। ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ ਬੇਨ। ਜਨ ਕਾਮ ਧੇਨ। ੯੫।

ਖੂਨੀ ਸੁ ਖਗ। ਜੋਧਾ ਅਭਗ। ਖੜੀ ਅਖੰਡ। ਕ੍ਰੋਧੀ ਪ੍ਰਚੰਡ। ੯੬।
ਸਤ੍ਰਿਨਿ ਕਾਲ। ਕਾਢੀ ਕ੍ਰਵਾਲ। ਸਮ ਤੇਜ ਭਾਨੁ। ਜ਼ਾਲਾ ਸਮਾਨ। ੯੭।

ਜਬ ਜੁਰਤ ਜੰਗ। ਨਹਿ ਮੁਰਤ ਅੰਗ। ਅਰਿ ਭਜਤ ਨੇਕ। ਨਹਿ ਟਿਕਤ ਏਕ। ੯੮।
ਥਰਹਰਤ ਭਾਨੁ। ਕੰਪਤ ਦਿਸਾਨ। ਮੰਡਤ ਮਵਾਸ। ਭਜਤ ਉਦਾਸ। ੯੯।

ਥਰਹਰਤ ਬੀਰ। ਭੰਭਰਤ ਭੀਰ। ਤਤਜਤ ਦੇਸ। ਨ੍ਰਿਪਮਨਿ ਨਰੇਸ। ੧੦੦।
ਚਚਕਤ ਚੰਦ। ਧਧਕਤ ਇੰਦ। ਫਨਿਮਨ ਫਟੰਤ। ਭੂਅਧਰ ਭਜੰਤ। ੧੦੧।

ਸੰਜੁਤਾ ਛੰਦ

ਜਸ ਠੌਰ ਠੌਰ ਸਬੋ ਸੁਨਯੋ। ਅਰਿ ਬ੍ਰਿੰਦ ਸੀਸ ਸਬੋ ਧੁਨਯੋ।
ਜਗ ਜਗ ਸਾਜ ਭਲੇ ਕਰੇ। ਦੁਖ ਪੁੰਜ ਦੀਨਨ ਕੇ ਹਰੇ। ੧੦੨।

ਇਤਿ ਜੁਜਾਤਿ ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਤ ਬਸਿ ਹੋਤ ਭਏ। ੫। ੫।

ਅਥ ਬੇਨ ਰਾਜੇ ਕੋ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਸੰਜੁਤਾ ਛੰਦ

ਪੁਨਿ ਬੇਣੁ ਰਾਜ ਮਹੇਸ ਭਯੋ। ਨਿਜਿ ਡੰਡ ਕਾਹੁੰ ਤੇ ਨ ਲਯੋ।
ਜੀਅ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸੁਖੀ ਨਰਾ। ਅਤਿ ਗਰਬ ਸੁਬ ਛੁਟਿਓ ਧਰਾ। ੧੦੩।

ਹੁਣ ਜੁਜਾਤਿ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

ਫਿਰ ਯਯਾਤੀ (ਜੁਜਾਤਿ) ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, (ਜਿਸ ਦੀ) ਅਲੌਕਿਕ ਸੋਭਾ ਸੀ। ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸੀ। ੯੦। ਉਸ ਦੇ ਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਕਾਮਦੇਵ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋਵੇ। (ਉਹ) ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੯੧।

(ਉਹ) ਸੁੰਦਰ ਸੋਭਾ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਤਾ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਭਾ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੯੨। (ਉਹ) ਅਪਾਰ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਸੀ। ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੋਭਾ ਨਾਲ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸੀ। ੯੩।

ਧਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ (ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ) ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ (ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਉਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੯੪। (ਉਹ) ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗ ਸੀ। ਸ਼ੁੱਧ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਸੀ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਬੇਨ (ਨਾਂ ਦਾ) ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਧੇਨੁ ਹੋਵੇ। ੯੫।

(ਉਹ) ਖੂਨਖਾਰ ਤਲਵਾਰ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਨ ਭਜਣ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ ਸੀ, ਨ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਛਤ੍ਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੯੬। (ਉਹ) ਵੈਰੀਆਂ ਲਈ ਕਾਲ ਸੀ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਦਾ) ਤਲਵਾਰ ਕਢੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦਾ) ਤੇਜ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਅਥਵਾ ਅਗਨੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ। ੯੭।

ਜਦ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ (ਸ਼ੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ) ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੋੜਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕ ਵੈਰੀ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ ਸੀ। ੯੮। (ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੋਂ) ਸੂਰਜ ਥਰਥਰ ਕੰਬਦਾ ਸੀ, ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਡੋਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਆਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਭਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ੯੯।

ਬੀਰ ਥਰਥਰ ਕੰਬਦੇ ਸਨ, ਡਰਪੋਕ ਭਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਦੇਸ ਛਡ ਰਹੇ ਸਨ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਰਾਜਾ ਸੀ। ੧੦੦। (ਜਿਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਕਾ-ਚੌਧ ਮੰਨਦਾ ਸੀ, ਇੰਦਰ (ਦਾ ਹਿਰਦਾ) ਧੜਕਦਾ ਸੀ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਫਣਾਂ ਨੂੰ (ਧਰਤੀ ਉਤੇ) ਪਟਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਬਤ (ਭੂਧਰ) ਨਸ ਰਹੇ ਸਨ। ੧੦੧।

ਸੰਜੁਤਾ ਛੰਦ

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ (ਰਾਜੇ ਦਾ) ਯਸ ਸੁਣ ਲਿਆ। ਸਭ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਧੁਣ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਜਗਤ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਯੋਗਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੀਨਾਂ (ਆਜਿਜ਼ਾਂ) ਦੇ ਦੁਖ ਹਰ ਲਏ। ੧੦੨।

ਇਥੇ ਜੁਜਾਤਿ ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਗਏ।

ਹੁਣ ਬੇਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਸੰਜੁਤਾ ਛੰਦ

ਫਿਰ ਬੇਨ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਜੀਵ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸੁਖੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਨ ਤੋਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੧੦੩।

ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਬ ਦਿਖਿਯਤ ਸੁਖੀ। ਤਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵਤ ਨ ਦੁਖੀ।
ਸਬ ਠੌਰ ਠੌਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਬਸੀ। ਜਨੁ ਭੂਮਿ ਰਾਜ ਸਿਰੀ ਲਸੀ। ੧੦੪।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਰਾਜ ਕਮਾਇ ਕੈ। ਸੁਖ ਦੇਸ ਸਰਬ ਬਸਾਇ ਕੈ।
ਬਹੁ ਦੇਖ ਦੀਨਨ ਕੇ ਦਹੇ। ਸੁਨਿ ਬਕਤ ਦੇਵ ਸਮਸਤ ਭਏ। ੧੦੫।

ਬਹੁ ਰਾਜ ਸਾਜ ਕਮਾਇ ਕੈ। ਸਿਰਿ ਅਤੁਪਤ੍ਰ ਫਿਰਾਇ ਕੈ।
ਪੁਨਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਬਿਥੈ ਮਿਲੀ। ਅਰਿ ਛੈਨੁ ਬੇਨੁ ਮਹਾਬਲੀ। ੧੦੬।

ਅਬਿਕਾਰ ਭੂਪ ਜਿਤੇ ਭਏ। ਕਰਿ ਰਾਜ ਅੰਤ ਸਮੈ ਗਏ।
ਕਬਿ ਕੌਨ ਨਾਮ ਤਿਨੈ ਗਨੈ। ਸੰਕੇਤ ਕਰਿ ਇਤੇ ਭਨੈ। ੧੦੭।

ਇਤਿ ਬੇਨੁ ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਬਸ ਹੋਤ ਭਏ। ੬। ੫।

ਅਥ ਮਾਨਧਾਤਾ ਕੋ ਰਾਜੁ ਕਥਨੰ

ਦੋਧਕ ਛੰਦ

ਜੇਤਕ ਭੂਪ ਭਏ ਅਵਨੀ ਪਰ। ਨਾਮ ਸਕੈ ਤਿਨ ਕੇ ਕਵਿ ਕੋ ਧਰਿ।
ਨਾਮ ਜਥਾਮਤਿ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਉ। ਚਿਤ ਤਉ ਅਪਨੇ ਡਰ ਪਾਉ। ੧੦੮।

ਬੇਨੁ ਗਏ ਜਗ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਾ ਕਰਿ। ਮਾਨਧਾਤ ਭਏ ਬਸੁਧਾ ਧਰਿ।
ਬਾਸਵ ਲੋਗ ਗਏ ਜਬ ਹੀ ਵਹ। ਉਠਿ ਦਯੋ ਅਰਧਾਸਨ ਬਾਸਵ ਤਿਹ। ੧੦੯।

ਰੋਸ ਭਰ੍ਯੋ ਤਬ ਮਾਨ ਮਹੀਧਰ। ਹਾਕਿ ਗ੍ਰਯੋ ਕਰਿ ਖਗ ਭਯੰਕਰ।
ਮਾਰਨ ਲਾਗ ਜਬੈ ਰਿਸ ਇੰਦ੍ਰਿਹਿ। ਬਾਹ ਗਹੀ ਤਤਕਾਲ ਦਿਜਿੰਦ੍ਰਿਹਿ। ੧੧੦।

ਨਾਸ ਕਰੋ ਜਿਨਿ ਬਾਸਵ ਕੋ ਨ੍ਰਿਪ। ਆਸਨ ਅਰਧ ਦਯੋ ਤੁਹ ਯਾ ਬ੍ਰੁਤ।
ਹੈ ਲਵਨਾਸੁ ਮਹਾਸੁਰ ਭੂਧਰਿ। ਤਾਹਿ ਨ ਮਾਰ ਸਕੇ ਤੁਮ ਕਿਉ ਕਰ। ੧੧੧।

ਜੋ ਤੁਮ ਤਾਹਿ ਸੰਘਾਰ ਕੈ ਆਵਹੁ। ਤੋ ਤੁਮ ਇੰਦ੍ਰੁ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪਾਵਹੁ।
ਐਸੇ ਕੈ ਅਰਧ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬੈਠਹੁ। ਸਾਚੁ ਕਹੋ ਪਰ ਨਾਕੁ ਨ ਐਠਹੁ। ੧੧੨।

ਅਸਤਰ ਛੰਦ

ਧਾਯੋ ਅਸਤ੍ਰੁ ਲੈ ਕੇ ਤਹਾ। ਮਥੁਰਾ ਮੰਡਲ ਦਾਨੋ ਥਾ ਜਹਾ।
ਮਹਾ ਗਰਬੁ ਕੈ ਕੈ ਮਹਾ ਮੰਦ ਬੁਧੀ। ਮਹਾ ਜੋਰ ਕੈ ਕੈ ਦਲੰ ਪਰਮ ਕ੍ਰੁਧੀ। ੧੧੩।

ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤ ਸੁਖੀ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ।
ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਸ ਰਹੀ ਸੀ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ
ਭੂਮੀ ਉਤੇ ਰਾਜ ਲਕਸ਼ਮੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ੧੦੪।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਕਮਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਖ ਪੂਰਵਕ ਵਸਾ ਕੇ ਦੀਨ
(ਅਜਿਜ) ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਥਕ
ਗਏ। ੧੦੫।

ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਕਮਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾ ਕੇ ਉਸ
ਦੀ ਜੋਤਿ (ਪਰਮਸੱਤਾ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਬਲੀ ਰਾਜਾ ਬੇਨ (ਹੋਇਆ)। ੧੦੬।

ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਉਹ) ਰਾਜ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ
(ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ) ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕਵੀ ਗਿਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੰਕੇਤ
ਮਾਤਰ ਇਥੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੧੦੭।

ਇਥੇ ਬੇਨੁ ਰਾਜਾ ਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇ ਵਸ ਹੋ ਗਏ।

ਹੁਣ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਦੋਧਕ ਛੰਦ

ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਜਿਤਨੇ ਕੁ ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕਵੀ ਗਿਣ ਸਕਦਾ
ਹੈ। ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਬਲ ਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਨਾਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, (ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ) ਆਪਣੇ
ਮਨ ਵਿਚ ਡਰ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ੧੦੮।

(ਜਦ) ਬੇਨ ਜਗਤ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, (ਤਦ) ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਨ
ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਧਾਤਾ (ਰਾਜਾ) ਹੋਇਆ। ਜਦ ਉਹ ਇੰਦਰ ('ਬਾਸਵ') ਲੋਕ ਵਿਚ
ਵਿਚਰਿਆ, (ਤਦ) ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਅੱਧਾ ਆਸਣ ਦਿੱਤਾ। ੧੦੯।

ਤਦ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜੇ ਦੇ (ਮਨ ਵਿਚ) ਕ੍ਰੋਧ ਭਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰ
ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਖੰਡਾ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਦ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਗਾ, ਤਦ
ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ ('ਦਿਜਿੰਦ੍ਰ') ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਲਈ। ੧੧੦।

(ਅਤੇ ਕਿਹਾ--)) ਹੇ ਰਾਜਨ! ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨ ਕਰੋ। ਇਸ ਨੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਧਾ ਆਸਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। (ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ) ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧਰਤੀ
ਉਪਰ 'ਲਵਨਾਸੁਰ' ਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਹੋ। ੧੧੧।

ਜੇ ਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਵੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ (ਪੁਰਾ) ਇੰਦਰ ਆਸਨ ਪਾ
ਲਵੋਗੇ। ਇਸ ਲਈ (ਤੁਸੀਂ) ਅੱਧੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਤੇ ਬੈਠ ਜਾਓ। (ਮੈਂ) ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ
ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਨਕ ਨ ਚੜ੍ਹਾਓ। ੧੧੨।

ਅਸਤਰ ਛੰਦ

(ਰਾਜ ਮਾਨਧਾਤਾ) ਅਸਤ੍ਰੁ (ਧਨੁਸ) ਲੈ ਕੇ ਭਜ ਕੇ ਉਥੇ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਮਥੁਰਾ
ਮੰਡਲ ਵਿਚ (ਉਹ ਲਵਨਾਸੁਰ) ਦੈਂਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਹਾ ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ (ਦੈਂਤ
ਨੇ) ਹੰਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਦਲ ਜੋੜ ਰਖਿਆ ਸੀ। ੧੧੩।

ਮਹਾ ਘੋਰ ਕੈ ਕੈ ਘਨੰ ਕੀ ਘਟਾ ਜਿਯੋ। ਸੁ ਧਾਇਆ ਰਣੇ ਬਿਜੁਲੀ ਕੀ ਛਟਾ ਜਿਯੋ।
ਸੁਨੇ ਸਰਬ ਦਾਨੋ ਸੁ ਸਾਮ੍ਹਿਹਿ ਸਿਧਾਇ। ਮਹਾ ਕ੍ਰੋਧ ਕੈ ਕੈ ਸੁ ਬਾਜੀ ਨਚਾਏ। ੧੧੪।

ਮੋਦਕ ਛੰਦ

ਅਬ ਏਕ ਕੀਏ ਬਿਨੁ ਯੋ ਨ ਟਰੈ। ਦੇਉ ਦਾਤਨ ਪੀਸ ਹੰਕਾਰਿ ਪਰੈ।
ਜਬ ਲੋ ਨ ਸੁਨੋ ਲਵ ਖੇਤ ਮਰਾ। ਤਬ ਲਉ ਨ ਲਖੋ ਰਨਿ ਬਾਜ ਟਰਾ। ੧੧੫।

ਅਬ ਹੀ ਰਣਿ ਏਕ ਕੀ ਏਕ ਕਰੈ। ਬਿਨੁ ਏਕ ਕੀਏ ਰਣਿ ਤੇ ਨ ਟਰੈ।
ਬਹੁ ਸਾਲ ਸਿਲਾ ਤਲ ਬ੍ਰਿਛ ਛੁਟੇ। ਦੁਹੂੰ ਓਰਿ ਜਬੈ ਰਣ ਬੀਰ ਜੁਟੇ। ੧੧੬।

ਕੁਪ ਕੈ ਲਵ ਪਾਨਿ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਲਯੋ। ਸਿਰਿ ਧਾਤਯਮਾਨ ਦੁਖੰਡ ਕਿਯੋ।
ਬਹੁ ਜੁਥਪ ਜੁਥਨ ਸੈਨ ਭਜੀ। ਨ ਉਚਾਇ ਸਕੈ ਸਿਰੁ ਐਸ ਲਜੀ। ੧੧੭।

ਘਨ ਜੈਸੇ ਭਜੇ ਘਨ ਘਾਇਲ ਹੁਐ। ਬਰਖਾ ਜਿਮਿ ਸ੍ਰੇਣਤ ਧਾਰ ਚੁਐ।
ਸਭ ਮਾਨ ਮਹੀਪਤਿ ਛੇਤ੍ਰਹਿ ਚੈ। ਸਬ ਹੀ ਦਲ ਭਾਜਿ ਚਲਾ ਜੀਅ ਲੈ। ੧੧੮।

ਇਕ ਘੁਮਤ ਘਾਇਲ ਸੀਸ ਛੁਟੇ। ਇਕ ਸ੍ਰੇਣ ਚੁਰਾਵਤ ਕੇਸ ਛੁਟੇ।
ਰਣਿ ਮਾਰ ਕੈ ਮਾਨਿ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਲੀਏ। ਭਟ ਭਾਤਹਿ ਭਾਤਿ ਭਜਾਇ ਦੀਏ। ੧੧੯।

ਇਤਿ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੰ ੧। ੭। ੫।

ਅਬ ਦਲੀਪ ਕੋ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਰਣ ਮੋ ਮਾਨ ਮਹੀਪ ਹਏ। ਤਬ ਆਨਿ ਦਿਲੀਪ ਦਿਲੀਸ ਭਏ।
ਬਹੁ ਭਾਤਿਨ ਦਾਨਵ ਦੀਹ ਦਲੇ। ਸਬ ਠੌਰ ਸਬੈ ਉਠਿ ਧਰਮ ਪਲੇ। ੧੨੦।

ਚੌਪਈ

ਜਬ ਨ੍ਰਿਪ ਹਨਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਬਰ। ਸਿਵ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਕਰਿ ਧਰਿ ਲਵਨਾਸੁਰ।
ਭਯੋ ਦਲੀਪ ਜਗਤ ਕੋ ਰਾਜਾ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਜਿਹ ਰਾਜ ਬਿਰਾਜਾ। ੧੨੧।

ਬਦਲ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਗਜ ਵਜ ਕੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੋ ਕੇ
ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ ਵਾਂਗ ਹਲਾ ਕਰ ਕੇ ਪਿਆ। (ਹਮਲੇ ਦੀ ਗੱਲ) ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦਾਨਵ
ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਢੁਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਚਾਇਆ। ੧੧੪।

ਮੋਦਕ ਛੰਦ

ਹੁਣ (ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ) ਇਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਟਲਣਗੇ। ਦੋਵੇਂ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ
ਪੀਹ ਕੇ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ (ਇਕ ਦੂਜੇ ਉਤੇ) ਪੈ ਗਏ ਹਨ। ਜਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ ਕਿ
'ਲਵਨਾਸੁਰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ', ਤਦ ਤਕ (ਮੇਰੇ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਰਣਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛੇ
ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖੋਗੇ। ੧੧੫।

ਹੁਣੇ ਹੀ ਉਹ ਰਣ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਕਰ ਦੇਣਾ (ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ)। ਇਕ ਕੀਤੇ
ਬਿਨਾ ਰਣ ਤੋਂ ਟਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਲ ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਅਤੇ ਪੱਥਰ ਹੇਠਾਂ ਆ
ਪਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਰਣ ਵਿਚ ਬੀਰ ਜੁਟ ਗਏ ਹਨ। ੧੧੬।

ਲਵਨਾਸੁਰ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ (ਰਾਜਾ)
ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ
ਟੁਕੜੀਆਂ ਭਜ ਗਈਆਂ ਅਤੇ (ਸੈਨਾ) ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਹੋਈ ਕਿ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਿਰ
ਤਕ ਨ ਚੁਕ ਸਕੇ। ੧੧੭।

(ਹਵਾ ਨਾਲ) ਜਿਵੇਂ ਬਦਲ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ
ਕੇ (ਭਜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ)। ਮੀਂਹ ਦੇ ਵਰ੍ਹਨ ਵਾਂਗ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਲਹੂ ਦੀ ਧਾਰ
ਚੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੇਣ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸੈਨਾ-
ਦਲ (ਆਪਣਾ) ਜੀਅ ਬਚਾ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ੧੧੮।

ਇਕ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਕਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਪਾਟੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਕਨਾਂ (ਦੇ
ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਲਹੂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਇਕਨਾਂ ਦੇ) ਕੇਸ ਖੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਣ-ਭੂਮੀ
ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸੂਰਮੇ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ੧੧੯।

ਇਥੇ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਹੁਣ ਦਲੀਪ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਤੋਟਕ ਛੰਦ

ਜਦ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਮਾਨਧਾਤਾ ਰਾਜਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦਲੀਪ (ਨਾਂ ਦਾ
ਰਾਜਾ) ਦਿੱਲੀ-ਪਤੀ ਬਣਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਦਾਨਵਾਂ ਨੂੰ ਦਲ ਦਿੱਤਾ
ਅਤੇ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ (ਲੋਕ) ਉਠ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ੧੨੦।

ਚੌਪਈ

ਜਦ ਲਵਨਾਸੁਰ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਵ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਲੈ ਕੇ ਸ਼੍ਰੇਣ ਮਾਨਧਾਤਾ
ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਦਲੀਪ ਜਗਤ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ, ਜੋ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਰਾਜਾਂ
ਉਤੇ ਬਰਾਜਮਾਨ ਸੀ। ੧੨੧।

ਮਹਾਰਥੀ ਅਰੁ ਮਹਾ ਨ੍ਰਿਪਾਰਾ। ਕਨਕ ਅਵਟਿ ਸਾਚੇ ਜਨੁ ਢਾਰਾ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਜਨੁ ਮਦਨ ਸਰੂਪਾ। ਜਾਨੁਕ ਬਨੇ ਰੂਪ ਕੋ ਭੂਪਾ। ੧੨੨।

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਜਗ ਬਿਸਥਾਰਾ। ਬਿਧਵਤ ਹੋਮ ਦਾਨ ਮਖਸਾਰਾ।
ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਜਹ ਤਹ ਬਿਰਾਜੀ। ਇੰਦ੍ਰਾਵਤੀ ਨਿਰਖਿ ਦੁਤਿ ਲਾਜੀ। ੧੨੩।

ਪਗ ਪਗ ਜਗਿ ਖੰਡ ਕਹੁ ਗਾਡਾ। ਘਰਿ ਘਰਿ ਅੰਨ ਸਾਲ ਕਰਿ ਛਾਡਾ।
ਭੂਖਾ ਨਾਂਗ ਜੁ ਆਵਤ ਕੋਈ। ਤਤਛਿਨ ਇਛ ਪੁਰਾਵਤ ਸੋਈ। ੧੨੪।

ਜੋ ਜਿਹੰ ਮੁਖ ਮਾਗਾ ਤਿਹਾ ਪਾਵਾ। ਬਿਮੁਖ ਆਸ ਫਿਰਿ ਭਿਛਕ ਨ ਆਵਾ।
ਧਾਮਿ ਧਾਮਿ ਧੁਜਾ ਧਰਮ ਬਧਾਈ। ਧਰਮਾਵਤੀ ਨਿਰਖਿ ਮੁਰਛਾਈ। ੧੨੫।

ਮੂਰਖ ਕੋਉ ਰਹੈ ਨਹਿ ਪਾਵਾ। ਬਾਰ ਬੁਢ ਸਭ ਸੋਧਿ ਪਵਾਵਾ।
ਘਰਿ ਘਰਿ ਹੋਤ ਭਈ ਹਰਿ ਸੇਵਾ। ਜਹ ਤਹ ਮਾਨਿ ਸਬੈ ਗੁਰ ਦੇਵਾ। ੧੨੬।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਰਾਜ ਦਿਲੀਪ ਬਡੋ ਕਰਿ। ਮਹਾਰਥੀ ਅਰੁ ਮਹਾ ਧਨੁਰ ਧਰ।
ਕੋਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਰ ਗਿਆਨਾ। ਜੋਤਿਵੰਤ ਦਸ ਚਾਰਿ ਨਿਧਾਨਾ। ੧੨੭।

ਮਹਾ ਕ੍ਰਮਠੀ ਮਹਾ ਸੁਜਾਨੂ। ਮਹਾ ਜੋਤਿ ਦਸ ਚਾਰਿ ਨਿਧਾਨੂ।
ਅਤਿ ਸਰੂਪ ਅਰੁ ਅਮਿਤ ਪ੍ਰਭਾਸਾ। ਮਹਾ ਮਾਨ ਅਰੁ ਮਹਾ ਉਦਾਸਾ। ੧੨੮।

ਬੇਦ ਅੰਗ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਬੀਨਾ। ਧਨੁਰਬੇਦ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਰਸ ਲੀਨਾ।
ਖੜਗਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪੁਨਿ ਅਤੁਲ ਬਲ। ਅਰਿ ਅਨੇਕ ਜੀਤੇ ਜਿਨਿ ਦਲਿ ਮਲਿ। ੧੨੯।

ਖੰਡ ਅਖੰਡ ਜੀਤਿ ਬਡ ਰਾਜਾ। ਆਨਿ ਸਮਾਨ ਨ ਆਪੁ ਬਿਰਾਜਾ।
ਅਤਿ ਬਲਿਸਟ ਅਸਿ ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡਾ। ਅਰਿ ਅਨੇਕ ਜਿਨਿ ਸਾਧਿ ਉਦੰਡਾ। ੧੩੦।

ਦੇਸ ਬਿਦੇਸ ਅਧਿਕ ਜਿਹ ਜੀਤਾ। ਜਹ ਤਹ ਚਲੀ ਰਾਜ ਕੀ ਨੀਤਾ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਿਰਾਜਾ। ਤਜਿ ਹਠ ਚਰਨਿ ਲਗੇ ਬਡ ਰਾਜਾ। ੧੩੧।

ਜਹ ਤਹ ਹੋਤ ਧਰਮ ਕੀ ਰੀਤਾ। ਕਹੂੰ ਨ ਪਾਵਤਿ ਹੋਨਿ ਅਨੀਤਾ।
ਦਾਨ ਨਿਸਾਨ ਚਹੂੰ ਚਕ ਬਾਜਾ। ਕਰਨ ਕੁਬੇਰ ਬੇਣੁ ਬਲਿ ਰਾਜਾ। ੧੩੨।

(ਉਹ) ਮਹਾ ਰਥੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜਾ (ਅਜਿਹਾ ਸੁੰਦਰ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਪੰਘਾਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲਿਆ ਹੋਵੇ। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾਨੋ ਰੂਪ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੧੨੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਯੱਗ-ਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਮਰਯਾਦਾ ਪੂਰਵਕ ਹੋਮ ਅਤੇ ਦਾਨ ਹੋਣ ਲਗੇ। ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ-ਧੁਜਾਵਾਂ ਸ਼ੋਭ ਰਹੀਆਂ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸਜਯਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਦਰਪੁਰੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ੧੨੩।

ਕਦਮ ਕਦਮ ਉਤੇ ਯੱਗ ਦੇ ਥਮਲੇ ਗਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਘਰ ਘਰ ਨੂੰ (ਰਾਜੇ ਨੇ) ਅੰਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਭੁਖਾ ਨੰਗਾ (ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ) ਆਉਂਦਾ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ੧੨੪।

ਜਿਸ ਨੇ ਜੋ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗਿਆ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਉਹੀ ਕੁਝ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਭਿਖਾਰੀ ਵੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਫਿਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ-ਜੋ ਕੁਝ ਮੰਗਦਾ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ)। ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਧੁਜਾਵਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਧਰਮ-ਪੂਰੀ ਵੀ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੧੨੫।

(ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਲਕ ਅਤੇ ਬੁਢਿਆਂ ਨੂੰ ਲਭ ਲਭ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਹਰਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਣ ਲਗੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੇਵ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ੧੨੬।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲੀਪ ਨੇ ਬੜਾ ਮਹਾਨ ਰਾਜ ਕੀਤਾ (ਜੋ) ਮਹਾਨ ਰਥੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਧਨੁਰਧਾਰੀ ਸੀ। ਕੋਕ ਸਾਸਤ੍ਰ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਗਿਆਨੀ, ਜੋਤਿਵਾਨ ਅਤੇ ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸੀ। ੧੨੭।

(ਉਹ) ਬਹੁਤ ਕਰਮਠ ਅਤੇ ਸੁਝਵਾਨ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਨਿਧੀ ਸੀ। (ਉਹ) ਅਤਿਅੰਤਿ (ਸੁੰਦਰ) ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਰਯਾਦਾ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਰਲਿਪਤ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੧੨੮।

(ਉਹ) ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਛੇ ਅੰਗ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸੀ ਅਤੇ ਧਨੁਰ ਵੇਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਅਤੇ ਅਤੁਲ ਬਲ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਸਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੧੨੯।

(ਉਸ ਨੇ) ਨ ਜਿਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਜਿਤ ਲਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਿਰਾਜਿਆ ਸੀ। (ਉਹ) ਅਤਿ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਉਦੰਡ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਸੀ। ੧੩੦।

ਜਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ (ਉਸ ਦੇ) ਰਾਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਚਲ ਪਈ ਸੀ। (ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਤ੍ਰ ਸ਼ੋਭਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹਠ ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਗਏ ਸਨ। ੧੩੧।

ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਚੌਹਾਂ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਧੌਂਸਾ ਵਜਦਾ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ)। ਕਰਨ, ਕੁਬੇਰ, ਬੇਣ ਅਤੇ ਬਲਿ ਰਾਜਿਆਂ (ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ)। ੧੩੨।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਨ ਰਾਜ ਕਮਾਈ। ਆ ਸਮੁਦ੍ਰ ਲੋ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ।
ਜਹ ਤਹ ਕਰਮ ਪਾਪ ਭਯੋ ਦੂਰਾ। ਧਰਮ ਕਰਮ ਸਭ ਕਰਤ ਹਜੂਰਾ। ੧੩੩।

ਜਹ ਤਹ ਪਾਪ ਛਪਾ ਸਬ ਦੇਸਾ। ਧਰਮ ਕਰਮ ਉਠਿ ਲਾਗਿ ਨਰੇਸਾ।
ਆ ਸਮੁਦ੍ਰ ਲੋ ਫਿਰੀ ਦੁਹਾਈ। ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਦਿਲੀਪ ਰਜਾਈ। ੧੩੪।

ਇਤਿ ਦਲੀਪ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੰ॥ ੮। ੫।

ਅਥ ਰਘੁ ਰਾਜਾ ਕੋ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਚੌਪਈ

ਬਹੁਰ ਜੋਤਿ ਸੋ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਨੀ। ਸਬ ਜਗ ਐਸ ਕ੍ਰਿਆ ਪਹਿਚਾਨੀ।
ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਰਾਜੁ ਜਗਿ ਕੀਨਾ। ਅਤ੍ਰਪਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਢਾਰਿ ਨਵੀਨਾ। ੧੩੫।

ਬਹੁਤੁ ਭਾਤਿ ਕਰਿ ਜਗਿ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਦੇਸ ਦੇਸ ਮਹਿ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰਾ।
ਪਾਪੀ ਕੋਈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਰਾਖਾ। ਝੂਠ ਬੈਨ ਕਿਹੂੰ ਭੂਲਿ ਨ ਭਾਖਾ। ੧੩੬।

ਨਿਸਾ ਤਾਸੁ ਨਿਸ ਨਾਥ ਪਛਾਨਾ। ਦਿਨਕਰ ਤਾਹਿ ਦਿਵਸ ਅਨੁਮਾਨਾ।
ਬੇਦਨ ਤਾਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਦੇਵਨ ਇੰਦ੍ਰ ਰੂਪ ਅਵਿਰੇਖਾ। ੧੩੭।

ਬਿਪਨ ਸਬਨ ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ ਦੇਖਯੋ। ਦੈਤਨ ਗੁਰੁ ਸੁਕ੍ ਕਰਿ ਪੇਖਯੋ।
ਰੋਗਨ ਤਾਹਿ ਅਉਖਧੀ ਮਾਨਾ। ਜੋਗਿਨ ਪਰਮ ਤਤ ਪਹਿਚਾਨਾ। ੧੩੮।

ਬਾਲਨ ਬਾਲ ਰੂਪ ਅਵਿਰੇਖਯੋ। ਜੋਗਨ ਮਹਾ ਜੋਗ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ।
ਦਾਤਨ ਮਹਾਦਾਨਿ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ। ਭੋਗਨ ਭੋਗ ਰੂਪ ਪਹਚਾਨਯੋ। ੧੩੯।

ਸੰਨਿਆਸਨ ਦਤ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਯੋ। ਜੋਗਨ ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਕਰਿ ਮਾਨਯੋ।
ਰਾਮਾਨੰਦ ਬੈਰਾਗਿਨ ਜਾਨਾ। ਮਹਾਦੀਨ ਤੁਰਕਨ ਪਹਚਾਨਾ। ੧੪੦।

ਦੇਵਨ ਇੰਦ੍ਰ ਰੂਪ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਦੈਤਨ ਸੁੰਭ ਰਾਜਾ ਕਰਿ ਪੇਖਾ।
ਜਛਨ ਜਛ ਰਾਜ ਕਰਿ ਮਾਨਾ। ਕਿਨ੍ਹਨ ਕਿਨ੍ਹਦੇਵ ਪਹਚਾਨਾ। ੧੪੧।

ਕਾਮਿਨ ਕਾਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਯੋ। ਰੋਗਨ ਰੂਪ ਧਨੰਤਰ ਪੇਖਯੋ।
ਰਾਜਨ ਲਖਯੋ ਰਾਜ ਅਧਿਕਾਰੀ। ਜੋਗਨ ਲਖਯੋ ਜੋਗੀਸਰ ਭਾਰੀ। ੧੪੨।

ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਰਾਜ ਕਮਾਉਣ ਕਰ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਦੁਹਾਈ ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ ਆ ਪਸਰੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਪਾਪਾਚਾਰ ਅਤੇ ਭੈ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੧੩੩।

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਪ ਛਿਪ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਤਤਪਰ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ। ਸਮੁੰਦਰ ਤਕ (ਉਸ ਦੀ) ਦੁਹਾਈ ਫਿਰ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਲੀਪ ਰਾਜਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕੀਤੀ। ੧੩੪।

ਇਥੇ ਦਲੀਪ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਹੁਣ ਰਘੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਚੌਪਈ

ਫਿਰ (ਦਲੀਪ ਰਾਜੇ ਦੀ) ਜੋਤਿ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ) ਜੋਤਿ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ। (ਉਸ ਪਿਛੋਂ) ਰਘੁਰਾਜ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ (ਆਪਣੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਨਵੇਂ ਰਾਜਸੀ ਛਤ੍ਰ ਅਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ। ੧੩੫।

ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯੱਗ ਬਹੁਤ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਨੇੜੇ ਨ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਈ ਭੁਲ ਕੇ ਵੀ ਝੂਠਾ ਬੋਲ ਨ ਬੋਲਦਾ। ੧੩੬।

ਰਾਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਦੇ ਰੂਪ) ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਦਿਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਇੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ('ਅਵਰੇਖਾ')। ੧੩੭।

ਸਾਰਿਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਸਪਤੀ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਸੁਕ੍ ਗੁਰੂ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ। ਰੋਗੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਤੱਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੩੮।

ਬਾਲਕਾਂ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਬਾਲਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਜੋਗ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ। ਦਾਤਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਦਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਭੋਗੀਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੩੯।

ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੇ ਦੱਤ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਰਖ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ। ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ('ਮਹਾਦੀਨ') ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ। ੧੪੦।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਇੰਦਰ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸੁੰਭ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਯਕਸ਼ਾਂ ਨੇ ਯਕਸ਼ ਰਾਜਾ (ਕੁਬੇਰ) ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨਰ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੪੧।

ਕਾਮਨੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ। ਰੋਗੀਆਂ ਨੇ ਧਨੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਰਾਜ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਜੋਗੀਸ਼੍ਵਰ ਮੰਨਿਆ। ੧੪੨।

ਛਤ੍ਰਨ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਜਾਨਾ। ਅਤ੍ਰਿਨ ਮਹਾ ਸਸਤ੍ਰਧਰ ਮਾਨਾ।
ਰਜਨੀ ਤਾਸੁ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰਿ ਲੇਖਾ। ਦਿਨੀਅਰ ਕਰਿ ਤਿਹ ਦਿਨ ਅਵਿਰੇਖਾ। ੧੪੩।

ਸੰਤਨ ਸਾਂਤਿ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਪਾਵਕ ਤੇਜ ਰੂਪ ਅਨੁਮਾਨ੍ਯੋ।
ਧਰਤੀ ਤਾਸੁ ਧਰਾਧਰ ਜਾਨਾ। ਹਰਣਿ ਏਣਰਾਜ ਪਹਿਚਾਨਾ। ੧੪੪।

ਛਤ੍ਰਿਨ ਤਾ ਸਬੁ ਛਤ੍ਰਿਪਤਿ ਸੁਝਾ। ਜੋਗਿਨ ਮਹਾ ਜੋਗ ਕਰ ਬੁਝਾ।
ਹਿਮਧਰ ਤਾਹਿ ਹਿਮਾਲਯ ਜਾਨਾ। ਦਿਨਕਰ ਅੰਧਕਾਰਿ ਅਨੁਮਾਨਾ। ੧੪੫।

ਜਲ ਸਰੂਪ ਜਲ ਤਾਸੁ ਪਛਾਨਾ। ਮੇਘਨ ਇੰਦ੍ਰਦੇਵ ਕਰ ਮਾਨਾ।
ਬੇਦਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰ ਦੇਖਾ। ਬਿਪਨ ਬ੍ਰਯਾਸ ਜਾਨਿ ਅਵਿਰੇਖਾ। ੧੪੬।

ਲਖਮੀ ਤਾਹਿ ਬਿਸਨੁ ਕਰਿ ਮਾਨ੍ਯੋ। ਬਾਸਵ ਦੇਵ ਬਾਸਵੀ ਜਾਨ੍ਯੋ।
ਸੰਤਨ ਸਾਂਤਿ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਾ। ਸਤ੍ਰਨ ਕਲਰ ਸਰੂਪ ਬਿਸੇਖਾ। ੧੪੭।

ਰੋਗਨ ਤਾਹਿ ਅਉਖਧੀ ਸੁਝਾ। ਭਾਮਿਨ ਭੋਗ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬੁਝਾ।
ਮਿਤ੍ਰਨ ਮਹਾ ਮਿਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਜੋਗਿਨ ਪਰਮ ਤਤੁ ਪਹਚਾਨਾ। ੧੪੮।

ਮੋਰਨ ਮਹਾ ਮੇਘ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ। ਦਿਨਕਰ ਚਿਤ ਚਕਵੀ ਜਾਨਿਆ।
ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਚਕੋਰਨ ਸੁਝਾ। ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਸੀਪਨ ਕਰਿ ਬੁਝਾ। ੧੪੯।

ਮਾਸ ਬਸੰਤ ਕੋਕਿਲਾ ਜਾਨਾ। ਸ੍ਵਾਂਤਿ ਬੁੰਦ ਚਾਤੁਕ ਅਨੁਮਾਨਾ।
ਸਾਧਨ ਸਿਧਿ ਰੂਪ ਕਰਿ ਦੇਖਾ। ਰਾਜਨ ਮਹਾਰਾਜ ਅਵਿਰੇਖਾ। ੧੫੦।

ਦਾਨ ਸਰੂਪ ਭਿਛਕਨ ਜਾਨਾ। ਕਾਲ ਸਰੂਪ ਸਤ੍ਰੁ ਅਨੁਮਾਨਾ।
ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਸਰੂਪ ਸਿਮ੍ਰਿਤਨ ਦੇਖਾ। ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਸਾਧ ਅਵਿਰੇਖਾ। ੧੫੧।

ਸੀਲ ਰੂਪ ਸਾਧਵਿਨ ਚੀਨਾ। ਦਿਆਲ ਸਰੂਪ ਦਇਆ ਚਿਤਿ ਕੀਨਾ।
ਮੋਰਨ ਮੇਘ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨਾ। ਚੋਰਨ ਤਾਹਿ ਭੋਰ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ੧੫੨।

ਕਾਮਿਨ ਕੋਲ ਰੂਪ ਕਰਿ ਸੁਝਾ। ਸਾਧਨ ਸਿਧਿ ਰੂਪ ਤਿਹ ਬੁਝਾ।
ਫਣਪਤੇਸ ਫਣੀਅਰ ਕਰਿ ਜਾਨ੍ਯੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਦੇਵਤਨ ਮਾਨ੍ਯੋ। ੧੫੩।

ਮਣਿ ਸਮਾਨ ਫਣੀਅਰ ਕਰਿ ਸੁਝਾ। ਪ੍ਰਾਣਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਰੂਪ ਕਰਿ ਬੁਝਾ।
ਰਘੁ ਬੰਸੀਅਨ ਰਘੁਰਾਜ ਪ੍ਰਮਾਨ੍ਯੋ। ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਦਵਨ ਜਾਨ੍ਯੋ। ੧੫੪।

ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ('ਅਤ੍ਰਿਨ') ਨੇ ਮਹਾਨ ਸਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ। ਰਾਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਦਿਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ। ੧੪੩।

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਤ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਜ ਵਜੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਧਰਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਬਤ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਹਿਰਨੀਆਂ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਹਿਰਨ ('ਏਣਰਾਜ') ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੪੪।

ਸਭ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਝਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਜੋਗੀ ਵਜੋਂ ਬੁਝਿਆ। ਬਰਫੀਲੇ ਪਰਬਤਾਂ (ਅਰਥਾਂਤਰ--ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਮਾਲਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਨੇ ਸੂਰਜ ਕਰ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ। ੧੪੫।

ਜਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਜਲ ਸਰੂਪ' ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਬਦਲਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰ ਦੇਵ ਵਜੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਬਿਆਸ ਕਰ ਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ। ੧੪੬।

ਲੱਛਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾਣੀ ('ਬਾਸਵੀ') ਨੇ ਇੰਦਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ। ਸੰਤਾਂ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਝਗੜੇ ('ਕਲਹ') ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ। ੧੪੭।

ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਦਵਾਈ ਰੂਪ ਲਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਭੋਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ। ਮਿਤਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਮਿਤਰ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਜੋਗੀਆਂ ਨੇ ਪਰਮਤੱਤ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ। ੧੪੮।

ਮੋਰਾਂ ਨੇ ਘਨਘੋਰ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਚਕਵੀ ਨੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝਿਆ। ਚਕੋਰਾਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀਆਂ ਨੇ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬੁਝਿਆ। ੧੪੯।

ਕੋਇਲ ਨੇ ਬਸੰਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਚਾਤੁਕ ਨੇ ਸ੍ਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਵਜੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ। ੧੫੦।

ਭਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਾਨ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਲ ਸਰੂਪ ਅਨੁਮਾਨਿਆ। ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਜੋਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ। ੧੫੧।

ਸਾਧੂ ਰੁਚੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੁੱਧ ਚਲਨ ('ਸ਼ੀਲ') ਵਾਲਾ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਦਇਆ ਨੇ ਦਿਆਲੂ ਵਜੋਂ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਮੋਰਾਂ ਨੇ ਬਦਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ। ੧੫੨।

ਕਾਮਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਕੋਲ ਵਜੋਂ ਸੁਝਿਆ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਨਾਗਾਂ ('ਫਣੀਅਰ') ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ। ੧੫੩।

ਨਾਗਾਂ ('ਫਣੀਅਰ') ਨੂੰ ਮਣੀ ਕਰ ਕੇ ਸੁਝਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਬੁਝਿਆ। ਰਘੁਬੰਸੀਆਂ ਨੇ ਰਘੁ ਰਾਜ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯਾਦਵਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ। ੧੫੪।

ਬਿਪਤਿ ਹਰਨ ਬਿਪਤਹਿ ਕਰਿ ਜਾਨਾ। ਬਲਿ ਮਹੀਪ ਬਾਵਨ ਪਹਚਾਨਾ।
ਸਿਵ ਸਰੂਪ ਸਿਵ ਸੰਤਨ ਪੇਖਾ। ਬ੍ਰਯਾਸ ਪਰਾਸੁਰ ਤੁਲ ਬਸੇਖਾ। ੧੫੫।

ਬਿਪ੍ਰਨ ਬੇਦ ਸਰੂਪ ਬਖਾਨਾ। ਛਤ੍ਰਿ ਜੁਪ ਰੂਪ ਕਰਿ ਜਾਨਾ।
ਜਉਨ ਜਉਨ ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਬਿਚਾਰਾ। ਤਉਨੈ ਕਾਛਿ ਕਾਛਿ ਅਨੁਹਾਰਾ। ੧੫੬।

ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਤਿਨਿ ਕੀਨੋ ਰਾਜਾ। ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਜੀਤਿ ਸਮਾਜਾ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਦੇਸ ਛਿਨਾਏ। ਪੈਗ ਪੈਗ ਪਰ ਜਗਿ ਕਰਾਏ। ੧੫੭।

ਪਗ ਪਗ ਜਗਿ ਖੰਭ ਕਹੁ ਗਾਡਾ। ਡਗ ਡਗ ਹੋਮ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਿ ਛਾਡਾ।
ਐਸੀ ਧਰਾ ਨ ਦਿਖੀਅਤ ਕੋਈ। ਜਗਿ ਖੰਭ ਜਿਹ ਠਉਰ ਨ ਹੋਈ। ੧੫੮।

ਗਵਾਲੰਭ ਬਹੁ ਜਗ ਕਰੇ ਬਰ। ਬ੍ਰਹਮਣ ਬੋਲਿ ਬਿਸੇਖ ਧਰਮਧਰ।
ਬਾਜਮੇਧ ਬਹੁ ਬਾਰਨ ਕੀਨੋ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਭੂਯ ਕੇ ਰਸ ਲੀਨੋ। ੧੫੯।

ਗਜਾ ਮੇਧ ਬਹੁ ਕਰੇ ਜਗਿ ਤਿਹ। ਅਜਾ ਮੇਧ ਤੇ ਸਕੈ ਨ ਗਨ ਕਿਹ।
ਗਵਾਲੰਭ ਕਰਿ ਬਿਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰੰ। ਪਸੁ ਅਨੇਕ ਮਾਰੇ ਤਿਹ ਬਾਰੰ। ੧੬੦।

ਰਾਜਸੂਅ ਕਰਿ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰੰ। ਦੁਤੀਆ ਇੰਦ੍ਰ ਰਘੁ ਰਾਜ ਅਪਾਰੰ।
ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕੇ ਬਿਧਵਤ ਦਾਨਾ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਕਰ ਤੀਰਥ ਨਾਨਾ। ੧੬੧।

ਸਰਬ ਤੀਰਥ ਪਰਿ ਪਾਵਰ ਬਾਂਧਾ। ਅਨਛੇਤ੍ਰ ਘਰਿ ਘਰਿ ਮੈ ਸਾਂਧਾ।
ਆਸਾਵੰਤ ਕਹੂੰ ਕੋਈ ਆਵੈ। ਤਤਛਿਨ ਮੁਖ ਮੰਗੈ ਸੋ ਪਾਵੈ। ੧੬੨।

ਭੂਖ ਨਾਂਗ ਕੋਈ ਰਹਨ ਨ ਪਾਵੈ। ਭੂਪਤਿ ਹੁਐ ਕਰਿ ਰੰਕ ਸਿਧਾਵੈ।
ਬਹੁਰ ਦਾਨ ਕਹ ਕਰ ਨ ਪਸਾਰਾ। ਏਕ ਬਾਰਿ ਰਘੁ ਰਾਜ ਨਿਹਾਰਾ। ੧੬੩।

ਸ੍ਰਰਣ ਦਾਨ ਦੇ ਬਿਬਿਧ ਪ੍ਰਕਾਰਾ। ਰੁਕਮ ਦਾਨ ਨਹੀ ਪਾਯਤ ਪਾਰਾ।
ਸਾਜਿ ਸਾਜਿ ਬਹੁ ਦੀਨੋ ਬਾਜਾ। ਜਨ ਸਭ ਕਰੇ ਰੰਕ ਰਘੁ ਰਾਜਾ। ੧੬੪।

ਹਸਤ ਦਾਨ ਅਰ ਉਸਟਨ ਦਾਨਾ। ਗਊ ਦਾਨ ਬਿਧਿਵਤ ਇਸਨਾਨਾ।
ਹੀਰ ਚੀਰ ਦੇ ਦਾਨ ਅਪਾਰਾ। ਮੋਹ ਸਬੈ ਮਹਿ ਮੰਡਲ ਡਾਰਾ। ੧੬੫।

ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਬਲੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਵਨ (ਅਵਤਾਰ) ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਸਿਵ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੇ ਸਿਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬਿਆਸ ਨੇ ਪਰਾਸੁਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਮਝਿਆ। ੧੫੫।

ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੇ ਵੇਦ ਸਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਯੁੱਧ ਰੂਪ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ। ਜੋ ਜੋ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ (ਉਸ) ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਨੁਰੂਪ ਸੋਚਿਆ। ੧੫੬।

ਉਸ ਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਦੇ (ਰਾਜ) ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ। (ਉਸ ਨੇ) ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਦੇਸ ਖੋਹ ਲਏ ਅਤੇ ਕਦਮ ਕਦਮ ਉਤੇ ਯੱਗ ਕਰਵਾਏ। ੧੫੭।

ਕਦਮ ਕਦਮ ਉਤੇ ਯੱਗ ਦੇ ਖੰਭਿਆਂ ਨੂੰ ਗਡਿਆ ਅਤੇ ਪੈਰ ਪੈਰ ਉਤੇ ਮੰਤਰਾਂ ਸਹਿਤ ਹੋਮ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਧਰਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਦੀ ਜਿਥੇ ਯੱਗ ਦਾ ਖੰਭਾ ਨ ਗਡਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ੧੫੮।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੇਸ਼ਠ ਗੋਮੇਧ ('ਗਵਾਲੰਭ') ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮਧਾਰੀ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਬੁਲਾ ਲਏ। ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਅਸ਼੍ਰਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਭੂਮੀ ਦੇ ਰਸ ਮਾਣੇ। ੧੫੯।

ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਗਜ-ਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਜਾ-ਮੇਧ (ਬਕਰੇ ਦੀ ਬਲੀ ਵਾਲੇ) ਯੱਗ ਕਿਤਨੇ ਕੀਤੇ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਮੇਧ ਯੱਗ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਰਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪਸ਼ੂ ਮਾਰੇ ਗਏ। ੧੬੦।

ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਸੂ ਯੱਗ ਕੀਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ) ਮਹਾਨ ਰਘੁਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਇੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲਗਿਆ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ। ੧੬੧।

ਸਾਰਿਆਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਪੱਕੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ('ਪਾਵਰ') ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਨ ਦਾ ਛੇਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ (ਅਰਥਾਤ ਅੰਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰ ਦਿੱਤੇ)। ਜੋ ਕੋਈ ਆਸਾਵੰਤ ਕਿਧਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ (ਪਦਾਰਥ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ। ੧੬੨।

ਭੂਖਾ ਅਤੇ ਨੰਗਾ ਕੋਈ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਭਿਖਾਰੀ ਵੀ ਰਾਜਾ ਬਣ ਕੇ ਪਰਤਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਸੇ ਅਗੇ ਦਾਨ ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਸਾਰਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ) ਇਕ ਵਾਰ ਰਘੁਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ। ੧੬੩।

ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਦਾਨ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਜਾ ਸਜਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਘੋੜੇ (ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ)। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਰਘੂ ਨੇ ਸਭ ਰੰਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ੧੬੪।

ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਉਠਾਂ ਦਾ ਦਾਨ, ਗਊਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਹੀਰਿਆਂ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਪਾਰ ਦਾਨ ਕੀਤੇ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰਘੁਰਾਜੇ ਨੇ) ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲਿਆ। ੧੬੫।

ਬਾਜੀ ਦੇਤ ਗਜਨ ਕੇ ਦਾਨਾ। ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਦੀਨਨ ਸਨਮਾਨਾ।
ਦੂਖ ਭੂਖ ਕਾਹੂੰ ਨ ਸੰਤਾਵੈ। ਜੋ ਮੁਖ ਮਾਗੈ ਵਹ ਬਰੁ ਪਾਵੈ। ੧੬੬।

ਦਾਨ ਸੀਲ ਕੇ ਜਾਨ ਪਹਾਰਾ। ਦਇਆ ਸਿੰਧ ਰਘੁ ਰਾਜ ਭੁਆਰਾ।
ਸੁੰਦਰ ਮਹਾ ਧਨੁਖ ਧਰ ਆਛਾ। ਜਨੁ ਅਲਿਪਨਚ ਕਾਛ ਤਨ ਕਾਛਾ। ੧੬੭।

ਨਿਤਿ ਉਠਿ ਕਰਤ ਦੇਵ ਕੀ ਪੂਜਾ। ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜਾ ਕੂਜਾ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਨਿਤਿ ਸੀਸ ਲਗਾਵੈ। ਪੂਜਨ ਨਿਤ ਚੰਡਿਕਾ ਆਵੈ। ੧੬੮।

ਧਰਮ ਰੀਤਿ ਸਬ ਠੌਰ ਚਲਾਈ। ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਸੁਖ ਬਸੀ ਲੁਗਾਈ।
ਭੂਖ ਨਾਂਗ ਕੋਈ ਕਹੂੰ ਨ ਦੇਖਾ। ਉਚ ਨੀਚ ਸਬ ਧਨੀ ਬਿਸੇਖਾ। ੧੬੯।

ਜਹ ਤਹ ਧਰਮ ਧੁਜਾ ਫਹਰਾਈ। ਚੋਰ ਜਾਰ ਨਹ ਦੇਤ ਦਿਖਾਈ।
ਜਹ ਤਹ ਯਾਰ ਚੋਰ ਚੁਨਿ ਮਾਰਾ। ਏਕ ਦੇਸਿ ਕਹੂੰ ਰਹੈ ਨ ਪਾਰਾ। ੧੭੦।

ਸਾਧ ਓਰਿ ਕੋਈ ਦਿਸਟਿ ਨ ਪੇਖਾ। ਐਸ ਰਾਜ ਰਘੁ ਰਾਜ ਬਿਸੇਖਵਾ।
ਚਾਰੇ ਦਿਸਾ ਚਕ੍ਰ ਫਹਰਾਵੈ। ਪਾਪਿਨ ਕਾਟਿ ਮੂੰਡ ਫਿਰਿ ਆਵੈ। ੧੭੧।

ਗਾਇ ਸਿੰਘ ਕਹੁ ਦੂਧ ਪਿਲਾਵੈ। ਸਿੰਘ ਗਊ ਕਹ ਘਾਸੁ ਚੁਗਾਵੈ।
ਚੋਰ ਕਰਤ ਧਨ ਕੀ ਰਖਵਾਰਾ। ਤ੍ਰਾਸ ਮਾਰਿ ਕੋਈ ਹਾਥੁ ਨ ਡਾਰਾ। ੧੭੨।

ਨਾਰਿ ਪੁਰਖ ਸੇਵਤ ਇਕ ਸੇਜਾ। ਹਾਥ ਪਸਾਰ ਨ ਸਾਕਤ ਰੇਜਾ।
ਪਾਵਕ ਘ੍ਰਿਤ ਇਕ ਠਉਰ ਰਖਾਏ। ਰਾਜ ਤ੍ਰਾਸ ਤੇ ਢਰੈ ਨ ਪਾਏ। ੧੭੩।

ਚੋਰ ਸਾਧ ਮਗ ਏਕ ਸਿਧਾਰੈ। ਤ੍ਰਾਸ ਤੁਸਤ ਕਰੁ ਕੋਈ ਨ ਡਾਰੈ।
ਗਾਇ ਸਿੰਘ ਇਕ ਖੇਤ ਫਿਰਾਹੀ। ਹਾਥ ਚਲਾਇ ਸਕਤ ਕੋਈ ਨਾਹੀ। ੧੭੪।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਰਾਜੁ ਕਰ੍ਹੇ ਰਘੁ ਰਾਜਾ। ਦਾਨ ਨਿਸਾਨ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਬਾਜਾ।
ਚਾਰੇ ਦਿਸਾ ਬੈਠ ਰਖਵਾਰੇ। ਮਹਾਬੀਰ ਅਰੁ ਰੂਪ ਉਜਿਆਰੇ। ੧੭੫।

ਬੀਸ ਸਹੰਸੁ ਬਰਖ ਪਰਮਾਨਾ। ਰਾਜੁ ਕਰਾ ਦਸ ਚਾਰ ਨਿਧਾਨਾ।
ਭਾਤਿ ਅਨੇਕ ਕਰੇ ਨਿਤਿ ਧਰਮਾ। ਔਰ ਨ ਸਕੈ ਐਸ ਕਰ ਕਰਮਾ। ੧੭੬।

ਘੋੜਿਆਂ ਅਤੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦਾ ਦੀਨਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਖ ਦਾ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੂੰਹੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕੋਈ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਉਹੀ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ੧੬੬।

ਰਾਜਾ ਰਘੁਰਾਜ ਦਾਨ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਪਹਾੜ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਇਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ (ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ੋਠ ਧਨੁਸ਼ਧਾਰੀ ਸੀ। (ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਦੇਵ ('ਅਲਿਪਨਚ') ਨੇ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ। ੧੬੭।

ਨਿੱਤ ਉਠ ਕੇ ਕੇਵੜੇ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਦੇਵ-ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। (ਦੇਵੀ ਦੇ) ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਉਤੇ ਸੀਸ ਲਗਾਉਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਚੰਡੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਈ (ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ) ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ੧੬੮।

ਸਭ ਥਾਂ (ਉਸ ਨੇ) ਧਰਮ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਪੂਜਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸਦੀ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਭੁਖਾ ਨੰਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਚ ਅਤੇ ਨੀਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਨਵਾਨ ਸਨ। ੧੬੯।

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਧਰਮ ਧੁਜਾਵਾਂ ਝੁਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਚੋਰ ਅਤੇ ਯਾਰ (ਕਿਤੇ ਵੀ) ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਚੋਰ ਅਤੇ ਯਾਰ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਸੀ। ੧੭੦।

ਸਾਧ (ਲੋਕਾਂ) ਵਲ ਕੋਈ ਅੱਖ ਚੁਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਘੁਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਜ ਸੀ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ (ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ) ਚੱਕਰ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕਟ ਕੇ ਪਰਤ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ੧੭੧।

ਗਊ ਸ਼ੇਰ (ਦੇ ਬੱਚੇ) ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਗਊ ਨੂੰ ਘਾਹ ਚਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਚੋਰ ਧਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ (ਕਿਸੇ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ) ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਂਦਾ। ੧੭੨।

ਨਾਰੀ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਸੇਜ ਉਤੇ ਸੌਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ (ਬਿਨਾ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਪੁਰਸ਼) ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਪਸਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅੱਗ ਅਤੇ ਘਿਉ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਡਰ ਕਰ ਕੇ (ਘਿਉ) ਪੰਘਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੧੭੩।

ਚੋਰ ਅਤੇ ਸਾਧ ਇਕੋ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚਲਦੇ ਸਨ (ਪਰ ਰਾਜੇ ਦੇ) ਪ੍ਰਕੋਪ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਂਦਾ। ਗਊ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਇਕ ਖੇਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ--ਮਨ ਆਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ)। ੧੭੪।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਘੁਰਾਜ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਾਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਧੌਂਸਾ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਵਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਰਖਵਾਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਓਜਸਵੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਸਨ। ੧੭੫।

ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ (ਰਘੁਰਾਜ) ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਧਰਮ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ੧੭੬।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਇਹੁ ਭਾਤਿ ਰਾਜੁ ਰਘੁਰਾਜ ਕੀਨ। ਗਜ ਬਾਜ ਸਾਜ ਦੀਨਾਨ ਦੀਨ।
ਨਿਪੁ ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਲਿਨੇ ਅਪਾਰ। ਕਰਿ ਖੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡੇ ਗੜਵਾਰ। ੧੭੧।

ਇਤਿ ਰਘੁ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤਹਿ। ੯। ੫।

ਅਥ ਅਜ ਰਾਜਾ ਕੋ ਰਾਜ ਕਥਨੰ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਫੁਨਿ ਭਏ ਰਾਜ ਅਜਰਾਜ ਬੀਰ। ਜਿਨਿ ਭਾਤਿ ਭਾਤਿ ਜਿਤੇ ਪ੍ਰਬੀਰ।
ਕਿਨੇ ਖਰਾਬ ਖਾਨੇ ਖਵਾਸ। ਜਿਤੇ ਮਹੀਪ ਤੋਰੇ ਮਵਾਸ। ੧।

ਜਿਤੇ ਅਜੀਤ ਮੁੰਡੇ ਅਮੁੰਡ। ਖੰਡੇ ਅਖੰਡ ਕਿਨੇ ਘਮੰਡ।
ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਬਿਦਿਆ ਨਿਪਾਨ। ਅਜਰਾਜ ਰਾਜ ਰਾਜਾ ਮਹਾਨ। ੨।

ਸੂਰਾ ਸੁਬਾਹ ਜੋਧਾ ਪ੍ਰਚੰਡ। ਸੂਤਿ ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬਿਦਿਆ ਉਦੰਡ।
ਮਾਨੀ ਮਹਾਨ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ। ਅਵਿਲੋਕਿ ਜਾਸੁ ਲਾਜੰਤ ਭੂਪ। ੩।

ਰਾਜਾਨ ਰਾਜ ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ। ਗ੍ਰਿਹੁ ਭਰੇ ਸਰਬ ਸੰਪਤਿ ਸਮਾਜ।
ਅਵਿਲੋਕ ਰੂਪ ਰੀਝੰਤ ਨਾਰਿ। ਸੂਤਿ ਦਾਨ ਸੀਲ ਬਿਦਿਆ ਉਦਾਰ। ੪।

ਜੋ ਕਹੋ ਕਥਾ ਬਾਵੰਤ ਗ੍ਰੰਥ। ਸੁਣਿ ਲੇਹੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਸੰਛੇਪ ਕੰਥ।
ਬੈਦਰਭ ਦੇਸਿ ਰਾਜਾ ਸੁਬਾਹ। ਚੰਪਾਵਤੀ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਨਾਰਿ ਤਾਹਿ। ੫।

ਤਿਹ ਜਈ ਏਕ ਕਨਿਆ ਅਪਾਰ। ਤਿਹ ਮਤੀਇੰਦ੍ਰੁ ਨਾਮਾ ਉਦਾਰ।
ਜਬ ਭਈ ਜੋਗ ਬਰ ਕੇ ਕੁਮਾਰਿ। ਤਬ ਕੀਨ ਬੈਠਿ ਰਾਜਾ ਬਿਚਾਰਿ। ੬।

ਲਿਨੇ ਬੁਲਾਇ ਨਿਪੁ ਸਰਬ ਦੇਸ। ਧਾਏ ਸੁਬਾਹ ਲੈ ਦਲ ਅਸੇਸ।
ਮੁਖ ਭਈ ਆਨਿ ਸਰਸੂਤੀ ਆਪੁ। ਜਿਹਿ ਜਪਤ ਲੋਗ ਮਿਲਿ ਸਰਬ ਜਾਪੁ। ੭।

ਤਬ ਦੇਸ ਦੇਸ ਕੇ ਭੂਪ ਆਨਿ। ਕਿਨੇ ਪ੍ਰਣਾਮ ਰਾਜਾ ਮਹਾਨਿ।
ਤਹ ਬੈਠਿ ਰਾਜ ਸੋਭੰਤ ਐਸੁ। ਜਨ ਦੇਵ ਮੰਡਲੀ ਸਮ ਨ ਤੈਸੁ। ੮।

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਘੁਰਾਜ ਨੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਹਾਥੀ ਸਜਾ ਕੇ ਦੀਨਾਂ
ਅਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਰਾਜੇ ਜਿਤ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ
ਵਾਲਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੧੭੨।

ਇਥੇ ਰਘੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ।

ਹੁਣ ਅਜ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਥਨ

ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਫਿਰ ਅਜਰਾਜ ਸੂਰਬੀਰ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ
ਵੀਰ ਜਿਤ ਲਏ। (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਰਣਵਾਸ ਅਤੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ
ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਕੇ ਘਮੰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ (ਜਾਂ ਆਕੀ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਏ)। ੧।

ਨ ਜਿਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰਲਥ (ਸੂਰਬੀਰਾਂ) ਦੇ
ਸਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨ ਖੰਡੇ ਜਾ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਘਮੰਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, (ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ) ਖੰਡਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਅਜਰਾਜ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ
ਸੀ। ੨।

(ਉਹ) ਬਲਵਾਨ ਸੂਰਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਯੋਧਾ ਸੀ। ਵੇਦਾਂ ('ਸੂਤਿ') ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾੰਡ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਮਾਣ (ਅਥਵਾ ਮੌਨ ਸੁਭਾ
ਵਾਲਾ) ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਲਜਿਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ੩।

ਉਹ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੀ। (ਉਸ ਦੇ) ਘਰ (ਰਾਜ) ਸਮਾਜ
ਦੀ ਸੰਪੱਤੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। (ਉਸ ਦੇ) ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਰੀਝ ਜਾਂਦੀਆਂ
ਸਨ। (ਉਹ) ਵੇਦ (ਅਧਿਐਨ), ਦਾਨ (ਧਰਮ), ਸੀਲ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਦਾਰ
ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੪।

ਜੇ ਕਰ (ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ) ਕਥਾ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ
ਹੋ) ਮਿਤਰੋ! ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਹੀ ਕਥਾ ਸੁਣ ਲਵੋ। ਬੈਦਰਭ ਦੇਸ ਦਾ ਇਕ ਸੂਰਬੀਰ (ਅਥਵਾ
'ਸੁਬਾਹੂ' ਨਾਂ ਦਾ) ਰਾਜਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਚੰਪਾਵਤੀ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤਰੀ ਸੀ। ੫।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਕੰਨਿਆ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ
ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਇੰਦਰਮਤੀ ਨਾਂ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਕੁਮਾਰੀ ਵਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਈ, ਤਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੈਠ
ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੬।

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਸਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬੁਲਾ ਲਏ ਗਏ। (ਸਾਰੇ) ਸੂਰਬੀਰ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੈਨਾ ਲੈ
ਕੇ ਚਲ ਪਏ। (ਸਾਰਿਆਂ) ਦੇ ਮੁਖ ਵਿਚ ਸਰਸਵਤੀ ਆਪ ਆਣ ਬਿਰਾਜੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਪ
ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਿਲ ਕੇ ਜਪਦੇ ਹਨ। ੭।

ਤਦ ਦੇਸ ਦੇਸਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ (ਉਸ) ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕੀਤਾ।
ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰਾਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਮਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦੇਵ-ਮੰਡਲੀ
ਵੀ ਨ ਹੋਵੇ। ੮।

ਬਾਜੰਤ ਢੋਲ ਦੁੰਦਭਿ ਅਪਾਰ। ਬਾਜੰਤ ਤੂਰ ਝਨਕੰਤ ਤਾਰ।
ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ ਬਰਨੀ ਨ ਜਾਇ। ਜਨੁ ਬੈਠਿ ਇੰਦ੍ਰ ਆਭਾ ਬਨਾਇ। ੯।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਰਾਜ ਮੰਡਲੀ ਬੈਠਿ। ਅਵਿਲੋਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਜਹ ਨਾਕ ਐਠਿ।
ਆਭਾ ਅਪਾਰ ਬਰਨੇ ਸੁ ਕਉਨ। ਹ੍ਰੈ ਰਹੇ ਜਛ ਗੰਧੁਬ ਮਉਨ। ੧੦।

ਅਰਧ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਸੋਭੰਤ ਸੂਰ। ਲੋਭੰਤ ਹੂਰ।
ਅਛੀ ਅਪਾਰ। ਰਿਝੀ ਸੁ ਧਾਰ। ੧੧।
ਗਾਵੰਤ ਗੀਤ। ਮੋਹੰਤ ਚੀਤ।
ਮਿਲਿ ਦੇ ਅਸੀਸ। ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਜੀਸ। ੧੨।
ਬਾਜੰਤ ਤਾਰ। ਡਾਰੈ ਧਮਾਰ।
ਦੇਵਾਨ ਨਾਰਿ। ਪੋਖਤ ਅਪਾਰ। ੧੩।
ਕੈ ਬੇਦ ਰੀਤਿ। ਗਾਵੰਤ ਗੀਤ।
ਸੋਭਾ ਅਨੂਪ। ਸੋਭੰਤ ਭੂਪ। ੧੪।
ਬਾਜੰਤ ਤਾਰ। ਰੀਝੰਤ ਨਾਰਿ।
ਗਾਵੰਤ ਗੀਤ। ਆਨੰਦ ਚੀਤਿ। ੧੫।

ਉਛਾਲ ਛੰਦ

ਗਾਵਤ ਨਾਰੀ। ਬਾਜਤ ਤਾਰੀ।
ਦੇਖਤ ਰਾਜਾ। ਦੇਵਤ ਸਾਜਾ। ੧੬।
ਗਾਵਤ ਗੀਤੰ। ਆਨੰਦ ਚੀਤੰ।
ਸੋਭਤ ਸੋਭਾ। ਲੋਭਤ ਲੋਭਾ। ੧੭।
ਦੇਖਤ ਨੈਣੰ। ਭਾਖਤ ਬੈਣੰ।
ਸੋਹਤ ਛਤ੍ਰੀ। ਲੋਭਤ ਅਤ੍ਰੀ। ੧੮।
ਗਜਤ ਹਾਥੀ। ਸਜਤ ਸਾਥੀ।
ਕੂਦਤ ਬਾਜੀ। ਨਾਚਤ ਤਾਜੀ। ੧੯।
ਬਾਜਤ ਤਾਲੰ। ਨਾਚਤ ਬਾਲੰ।
ਗਾਵਤ ਗਾਥੰ। ਆਨੰਦ ਸਾਥੰ। ੨੦।
ਕੋਕਿਲ ਬੈਣੀ। ਸੁੰਦਰ ਨੈਣੀ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤੰ। ਚੋਰਤ ਚੀਤੰ। ੨੧।
ਅਛੁਣ ਭੇਸੀ। ਸੁੰਦਰ ਕੇਸੀ।
ਸੁੰਦਰ ਨੈਣੀ। ਕੋਕਿਲ ਬੈਣੀ। ੨੨।
ਅਦਭੁਤ ਰੂਪਾ। ਕਾਮਿਣ ਕੂਪਾ।
ਚਾਰੁ ਪ੍ਰਹਾਸੰ। ਉਨਤਿ ਨਾਸੰ। ੨੩।

ਬੇਸੁਮਾਰ ਢੋਲ ਅਤੇ ਪੌਂਸੇ ਵਜਦੇ ਸਨ। ਤੁਰੀਆਂ (ਬੀਨਾਂ) ਵਜਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਤਾਰਾਂ ਝਣਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। (ਉਸ ਦੀ) ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਮਾਨੋ ਇੰਦਰ ਹੀ ਫਬਿਆ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ੯।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਮੰਡਲੀ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਦਰ (ਦੈਵ ਵਸ) ਨਕ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। (ਉਸ) ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਦਾ ਕੌਣ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਯਕਸ਼ ਅਤੇ ਗੰਧਰਬ ਵੀ ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੦।

ਅਰਧ ਪਾਧੜੀ ਛੰਦ

ਸੂਰਮੇ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ) ਹੂਰਾਂ ਲੋਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਪਾਰ ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਰੀਝ ਕੇ (ਮਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੧੧। ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਚਿਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮਿਲ ਕੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਤਕ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹੋ। ੧੨।

ਤਾਲੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਸਨ। ਧਮਾਰ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਸੁਮਾਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵੇਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੧੩। ਵੇਦ ਦੀ ਰੀਤ ਨਾਲ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅਨੂਪਮ ਸੋਭਾ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸਨ। ੧੪।

ਤਾਲੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਨੰਦਿਤ ਸਨ। ੧੫।

ਉਛਾਲ ਛੰਦ

ਇਸਤਰੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਤਾਲੀਆਂ ਵਜਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ੧੬। (ਉਹ) ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਨੰਦਿਤ ਸਨ। ਸੋਭਾ ਸਹਿਤ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਭ ਕਰ ਕੇ ਲੋਭਾਇਮਾਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੧੭।

(ਰਾਜਾ ਲੋਕ) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਸਨ। (ਸੁੰਹ ਵਿਚੋਂ) ਬਚਨ ਬੋਲਦੇ ਸਨ। ਛਤ੍ਰੀ ਸੋਭ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਸਤ੍ਰਾਂ (ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ) ਲੋਭੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ੧੮।

ਹਾਥੀ ਗਰਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਥੀ ਸਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਘੋੜੇ ਕੁਦ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਜੀ (ਨਸਲ ਦੇ ਘੋੜੇ) ਨਚ ਰਹੇ ਸਨ। ੧੯।

ਤਾਲੀਆਂ ਵਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗਾਥਾ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਨੰਦ ਸਹਿਤ (ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ)। ੨੦। ਕੋਕਿਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ, ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। ੨੧।

ਅਪੱਛਰਾ ਵਰਗੇ ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਸੁੰਦਰ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਕੋਕਿਲ ਵਰਗੇ ਬੋਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ੨੨। ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਵਾਂ ਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਖੂਹ ਸਨ। ਸੁੰਦਰ ਹਾਸੇ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਉੱਚੇ ਨਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ੨੩।

ਲਖਿ ਦੁਤਿ ਰਾਣੀ। ਲਜਿਤ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ।
ਸੋਹਤ ਬਾਲਾ। ਰਾਗਣ ਮਾਲਾ। ੨੪।

ਮੋਹਣੀ ਛੰਦ

ਗਉਰ ਸਰੂਪ ਮਹਾ ਛਬਿ ਸੋਹਤ। ਦੇਖਤ ਸੁਰ ਨਰ ਕੇ ਮਨ ਮੋਹਤ।
ਰੀਝਤ ਤਾਕਿ ਬਡੇ ਨਿਪ ਐਸੇ। ਸੋਭਹਿੰ ਕਉਨ ਸਕੈ ਕਹਿ ਤੈਸੇ। ੨੫।

ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਮਹਾ ਦੁਤਿ ਬਾਲੀਯ। ਪੇਖਤ ਰੀਝਤ ਬੀਰ ਰਸਾਲੀਯ।
ਨਾਚਤ ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਤ੍ਰੀਆ ਕਰਿ। ਦੇਖਤ ਸੋਭਾ ਰੀਝਤ ਸੁਰ ਨਰ। ੨੬।

ਹਿੰਸਤ ਹੈਵਰ ਚਿੰਸਤ ਹਾਥੀ। ਨਾਚਤ ਨਾਗਰਿ ਗਾਵਤ ਗਾਥੀ।
ਰੀਝਤ ਸੁਰ ਨਰ ਮੋਹਤ ਰਾਜਾ। ਦੇਵਤ ਦਾਨ ਤੁਰੰਤ ਸਮਾਜਾ। ੨੭।

ਗਾਵਤ ਗੀਤਨ ਨਾਚਤ ਅਪਛਰਾ। ਰੀਝਤ ਰਾਜਾ ਖੀਝਤ ਅਛਰਾ।
ਬਾਜਤ ਨਾਰਦ ਬੀਨ ਰਸਾਲੀ। ਦੇਖਤ ਦੇਵ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ਜ੍ਹਾਲੀ। ੨੮।

ਅੰਜਤ ਅੰਜਨ ਸਾਜਤ ਅੰਗਾ। ਸੋਭਤ ਬਸਤ੍ਰ ਸੁ ਅੰਗ ਸੁਰੰਗਾ।
ਨਾਚਤ ਅਛੀ ਰੀਝਤ ਰਾਊ। ਚਾਹਤ ਬਰਬੇ ਕਰਤ ਉਪਾਊ। ੨੯।

ਤਤ ਥਈ ਨਾਚੈ ਸੁਰ ਪੁਰ ਬਾਲਾ। ਰੁਣ ਬੁਣ ਬਾਜੈ ਰੰਗ ਅੰਗ ਮਾਲਾ।
ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਜਹ ਤਹ ਰਾਜਾ। ਦੈ ਦੈ ਡਾਰੈ ਤਨ ਮਨ ਸਾਜਾ। ੩੦।

ਜਿਹ ਜਿਹ ਦੇਖਾ ਸੇ ਸੇ ਰੀਝਾ। ਜਿਨ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਤਿਹ ਮਨ ਖੀਝਾ।
ਕਰਿ ਕਰਿ ਭਾਯੰ ਤ੍ਰੀਅ ਬਰ ਨਾਚੈ। ਅਤਿਭੁਤਿ ਭਾਯੰ ਅੰਗ ਅੰਗ ਰਾਚੈ। ੩੧।

ਤਿਨ ਅਤਿਭੁਤਿ ਗਤਿ ਤਹ ਜਹ ਠਾਨੀ। ਜਹ ਤਹ ਸੋਹੈ ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਮਾਨੀ।
ਤਜਿ ਤਜਿ ਜੋਗੰ ਭਜਿ ਭਜਿ ਆਵੈ। ਲਖਿ ਅਤਿ ਆਭਾ ਜੀਅ ਸੁਖ ਪਾਵੈ। ੩੨।

ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਵੀ ਲਜਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। (ਉਹ) ਇਸਤਰੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸਨ ਮਾਨੋ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੋਣ। ੨੪।

ਮੋਹਣੀ ਛੰਦ

ਗੌਰੀ (ਪਾਰਬਤੀ) ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਛਬੀ ਬਹੁਤ ਸੋਭਾਸ਼ਾਲੀ ਸੀ। ਵੇਖਣ 'ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੀਆਂ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਭਲਾ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨੫।

(ਉਹ) ਇਸਤਰੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਚਮਕ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਰਸਿਕ ਸੂਰਬੀਰ ਰੀਝ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਅਨੇਕ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਨਚਦੀਆਂ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਨ। ੨੬।

ਘੋੜੇ ਹਿਣਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ('ਨਾਗਰਿ') ਨਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਗਾਥਾ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੁਰਤ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ੨੭।

ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਜੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ) ਰਾਣੀਆਂ ('ਅਛਰਾ') ਖਿਝ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਾਰਦ ਦੀ ਰਸ-ਭਿੰਨੀ ਬੀਨ ਵਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਅੰਗ ਵਾਂਗ ਮਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੨੮।

ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਉਤੇ ਸੁਰੰਗੇ ਬਸਤ੍ਰ ਸੋਭ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਪੱਛਰਾਵਾਂ ਨਚਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਰਨ ਦੇ ਉਪਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੨੯।

'ਤਤਥਈ' ਸੁਰ ਉਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਚ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰੁਣ ਬੁਣ ਕਰ ਕੇ (ਸਾਜ) ਵਜਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਵਰਗੇ ਸੁੰਦਰ ਅੰਗ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਰਾਜੇ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜੋ ਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਸਾਜ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਵਾਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ੩੦।

ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਵੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਰੀਝ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਵ ਭਾਵ ਕਰ ਕੇ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਚਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਦਭੁਤ ਭਾਵ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੩੧।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਗਤੀ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸਥਿਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਉਹ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਭਾ ਗਈ ਸੀ। (ਫਲਸਰੂਪ ਮੁਨੀ ਲੋਕ) ਜੋਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ (ਉਥੇ) ਭਜੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚਮਕ ਦਮਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ੩੨।

ਬਨਿ ਬਨਿ ਬੈਠੇ ਜਹ ਤਹ ਰਾਜਾ। ਜਹ ਤਹ ਸੋਭੈ ਸਭ ਸੁਭ ਸਾਜਾ।
ਜਹ ਤਹ ਦੇਖੈ ਗੁਨਿ ਗਨ ਫੂਲੇ। ਮੁਨਿ ਮਨਿ ਛਬਿ ਲਖਿ ਤਨ ਮਨ ਭੂਲੇ। ੩੩।

‘ਤਤ ਬਿਤ ਘਨ ਮੁਖਰਸ ਸਬਾ ਬਾਜੈ। ਸੁਨਿ ਮਨ ਰਾਗੰ ਗੁਨਿ ਗਨ ਲਾਜੈ।
ਜਹ ਤਹ ਗਿਰ ਗੇ ਰਿਝਿ ਰਿਝਿ ਐਸੇ। ਜਨੁ ਭਟ ਜੂਝੇ ਰਣ ਬ੍ਰਿਣ ਕੈਸੇ। ੩੪।

ਬਨਿ ਬਨਿ ਫੂਲੇ ਜਨੁ ਬਰ ਫੂਲੇ। ਤਨੁ ਬਰੁ ਸੋਭੇ ਜਨੁ ਧਰ ਮੂਲੇ।
ਜਹ ਤਹੰ ਝੁਲੇ ਮਦ ਮਤ ਰਾਜਾ। ਜਨੁ ਮੁਰਿ ਬੋਲੈ ਸੁਨ ਘਨ ਗਾਜਾ। ੩੫।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਜਹ ਤਹ ਬਿਲੋਕਿ ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਬਨਿ ਬੈਠਿ ਸਰਬ ਰਾਜਾਧਿਕਾਰ।
ਇਹ ਭਾਤਿ ਕਹੈ ਨਹੀ ਪਰਤ ਬੈਨ। ਲਖਿ ਨੈਨ ਰੂਪਿ ਰੀਝੰਤ ਨੈਨ। ੩੬।

ਅਵਿਲੋਕਿ ਨਾਚਿ ਐਸੇ ਸੁਰੰਗ। ਸਰ ਤਾਨਿ ਨਿਪਨ ਮਾਰਤ ਅਨੰਗ।
ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ ਬਰਣੀ ਨ ਜਾਇ। ਰੀਝੇ ਅਵਿਲੋਕਿ ਰਾਨਾ ਰੁ ਰਾਇ। ੩੭।

ਆਗਮ ਬਸੰਤ ਜਨੁ ਭਇਓ ਆਜ। ਇਹ ਭਾਤਿ ਸਰਬ ਦੇਖੈ ਸਮਾਜ।
ਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਬਨਿ ਬੈਠ ਐਸ। ਤਿਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀ ਇੰਦੁ ਹੈਸ। ੩੮।

ਇਕ ਮਾਸ ਲਾਗ ਤਹ ਭਇਓ ਨਾਚ। ਬਿਨ ਪੀਐ ਕੈਫ ਕੋਊ ਨ ਬਾਚ।
ਜਹ ਜਹ ਬਿਲੋਕਿ ਆਭਾ ਅਪਾਰ। ਤਹ ਤਹ ਸੁ ਰਾਜ ਰਾਜਨ ਕੁਮਾਰ। ੩੯।

ਲੈ ਸੰਗ ਤਾਸ ਸਾਰਸ੍ਰੁਤਿ ਆਪ। ਜਿਹ ਕੇ ਜਪੰਤ ਸਭ ਜਗਤ ਜਾਪ।
ਨਿਰਖੇ ਕੁਮਾਰ ਇਹ ਸਿੰਧ ਰਾਜ। ਜਾ ਕੀ ਸਮਾਨ ਨਹੀ ਇੰਦੁ ਸਾਜ। ੪੦।

ਅਵਿਲੋਕ ਸਿੰਧ ਰਾਜਾ ਕੁਮਾਰ। ਨਹੀ ਤਾਸ ਚਿਤ ਕਿਨੋ ਸਮੁਾਰ।
ਤਿਹ ਛਾਡਿ ਪਾਛ ਆਗੈ ਚਲੀਸੁ। ਜਨੁ ਸਰਬ ਸੋਭ ਕਹੁ ਲੀਲ ਲੀਸੁ। ੪੧।

ਪੁਨਿ ਕਹੈ ਤਾਸ ਸਾਰਸ੍ਰੁਤੀ ਬੈਨ। ਇਹ ਪਸਚਮੋਸ ਅਬ ਦੇਖ ਨੈਨਿ।
ਅਵਿਲੋਕਿ ਰੂਪ ਤਾ ਕੇ ਅਪਾਰ। ਨਹੀ ਮਧਿ ਚਿਤਿ ਆਨਿਓ ਕੁਮਾਰ। ੪੨।

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਰਾਜੇ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਸਾਜ
ਸਜਾਵਟ ਨਾਲ ਸੋਭਾਇਮਾਨ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਵੇਖਦੇ ਸਨ (ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ) ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ
ਵਿਚ ਫੁਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। (ਉਥੋਂ ਦੀ) ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਨੀ (ਲੋਗ ਆਪਣੇ) ਮਨ ਤੋਂ ਤਨ
ਮਨ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ੩੩।

ਤਤ, ਬਿਤ, ਘਨ, ਮੁਖਰਸ ਆਦਿ ਸਭ (ਸ਼ਬਦ) ਵਜਦੇ ਸਨ। (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਣ
ਕੇ ਗੁਣੀ ਰਾਗੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਲਜਾਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਰੀਝ ਰੀਝ ਕੇ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗ ਪਏ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਯੋਧੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਇਲ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ
ਪਏ ਹੋਣ। ੩੪।

(ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਰਾਜੇ) ਮਾਨੋ ਬਨ ਬਨ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁਲ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ ਮਾਨੋ (ਫੁਲਦਾਰ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀਆਂ) ਜੜ੍ਹਾਂ ਹੋਣ। ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ
ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਮਸਤ ਰਾਜੇ ਝੁਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਬਦਲ ਦੀ ਗਰਜ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੋਰ ਬੋਲ
ਰਹੇ ਹੋਣ। ੩੫।

ਪਾਧਰੀ ਛੰਦ

ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਭ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਅਰਥਾਤ
ਰਾਜੇ) ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅੱਖਾਂ
ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਰੀਝ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ੩੬।

ਅਜਿਹੇ ਸੁੰਦਰ ਨਾਚ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਕਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਤੀਰ
ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ ਸੀ, (ਉਸ ਦਾ) ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਾਜੇ
ਅਤੇ ਰਾਣੇ (ਰੂਪ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਰੀਝ ਗਏ ਸਨ। ੩੭।

(ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਅਜ ਬਸੰਤ ਦਾ ਆਗਮਨ
ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ
ਮਹਾਰਾਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਇੰਦਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੩੮।

ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਉਥੇ ਨਾਚ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬਚ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਉਥੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਰਾਜ
ਕੁਮਾਰ ਸੁਸਜਿਤ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ੩੯।

ਜਿਸ ਸਰਸਵਤੀ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ) ਨੂੰ ਆਪ
ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ (ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਈ)। (ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ!) ਵੇਖੋ, ਇਹ ਸਿੰਧ ਰਾਜ ਦਾ
ਕੁਮਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਵਰਗਾ ਇੰਦਰ ਵੀ ਨਹੀਂ। ੪੦।

ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਮਹਤਵ ਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਲੀ ਮਾਨੋ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਨੂੰ (ਉਸ
ਨੇ) ਨਿਗਲ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੪੧।

ਫਿਰ ਸਰਸਵਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਪੱਛਮ ਦੇ ਰਾਜ (ਕੁਮਾਰ)
ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੋ। ਉਸ ਦੇ ਅਪਾਰ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਉਸ ਰਾਜ
ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨ ਲਿਆਉਂਦਾ। ੪੨।

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

ਦੇਖੋ ਕੁਮਾਰ। ਰਾਜਾ ਜੁਝਾਰ।
 ਸੁਭ ਵਾਰ ਦੇਸ। ਸੁੰਦਰ ਸੁਬੇਸ। ੪੩।
 ਦੇਖਿਓ ਬਿਚਾਰ। ਰਾਜਾ ਅਪਾਰ।
 ਆਨਾ ਨ ਚਿਤ। ਪਰਮੰ ਪਵਿਤ। ੪੪।
 ਤਬ ਆਗਿ ਚਾਲ। ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਬਾਲ।
 ਮੁਸਕਿਆਤ ਐਸ। ਘਨਿ ਬੀਜ ਜੈਸ। ੪੫।
 ਨਿਪੁ ਪੇਖਿ ਰੀਝ। ਸੁਰ ਨਾਰ ਖੀਝ।
 ਬਢਿ ਤਾਸ ਜਾਨ। ਘਟ ਆਪ ਮਾਨ। ੪੬।
 ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ। ਸੌਂਦਰਜੁ ਭੂਪ।
 ਸੋਭਾ ਅਪਾਰ। ਸੋਭੈ ਸੁ ਧਾਰ। ੪੭।
 ਦੇਖੋ ਨਰੇਂਦੁ। ਡਾਢੇ ਮਹੇਂਦੁ।
 ਮੁਲਤਾਨ ਰਾਜ। ਰਾਜਾਨ ਰਾਜੰ। ੪੮।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

ਚਲੀ ਛੋਡਿ ਤਾ ਕੋ ਤ੍ਰੀਆ ਰਾਜ ਐਸੇ। ਮਨੋ ਪਾਂਡੁ ਪੁਤ੍ਰੁ ਸਿਰੀ ਰਾਜ ਜੈਸੇ।
 ਖਰੀ ਮਧਿ ਰਾਜਿਸਥਲੀ ਐਸ ਸੋਹੈ। ਮਨੋ ਜ੍ਵਾਲ ਮਾਲਾ ਮਹਾ ਮੋਨਿ ਮੋਹੈ। ੪੯।

ਸੁਭੇ ਰਾਜਿਸਥਲੀ ਠਾਢਿ ਐਸੇ। ਮਨੋ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ ਲਿਖੀ ਚਿਤ੍ਰ ਜੈਸੇ।
 ਬਧੇ ਸ੍ਰਣ ਕੀ ਕਿੰਕਣੀ ਲਾਲ ਮਾਲੰ। ਸਿਖਾ ਜਾਨ ਸੋਭੇ ਨਿਪੁੰ ਜਗਿ ਜ੍ਵਾਲੰ। ੫੦।

ਕਹੇ ਬੈਨ ਸਾਰਸ੍ਵਤੀ ਪੇਖਿ ਬਾਲਾ। ਲਖੇ ਨੈਨਿ ਠਾਢੇ ਸਭੈ ਭੂਪ ਆਲਾ।
 ਰੁਚੈ ਚਿਤ ਜਉਨੈ ਸੁਈ ਨਾਥ ਕੀਜੈ। ਸੁਨੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੀ ਇਹੈ ਮਾਨਿ ਲੀਜੈ। ੫੧।

ਬਡੀ ਬਾਹਨੀ ਸੰਗਿ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਾਜੈ। ਘੁਰੈ ਸੰਗ ਭੇਰੀ ਮਹਾ ਨਾਦ ਬਾਜੈ।
 ਲਖੇ ਰੂਪ ਬੇਸੰ ਮਹਾਨੰ। ਦਿਨੰ ਰੈਣ ਜਾਪੈ ਸਹੰਸੁ ਭੁਜਾਨੰ। ੫੨।

ਪੁਜਾ ਮਧਿ ਜਾ ਕੇ ਬਡੇ ਸਿੰਘ ਰਾਜੈ। ਸੁਨੇ ਨਾਦ ਤਾ ਕੇ ਮਹਾ ਪਾਪ ਭਾਜੈ।
 ਲਖੇ ਪੂਰਬੀਸੰ ਛਿਤੀਸੰ ਮਹਾਨੰ। ਸੁਨੇ ਬੈਨ ਬਾਲਾ ਸੁਰੂਪੰ ਸੁ ਭਾਨੰ। ੫੩।

ਘੁਰੈ ਦੁੰਦਭੀ ਸੰਖ ਭੇਰੀ ਅਪਾਰੰ। ਬਜੈ ਦਫਨੀ ਸਰਬ ਬਾਜੰਤੁ ਸਾਰੰ।
 ਤੁਰੀ ਕਾਨਰੇ ਤੂਰ ਤਾਨੰ ਤਰੰਗੰ। ਮੁਚੰ ਝਾਝਰੰ ਨਾਇ ਨਾਦੰ ਮ੍ਰਿਦੰਗੰ। ੫੪।

ਮਧੁਭਾਰ ਛੰਦ

(ਇਸ) ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। ਸੁਭ ਦੇਸ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੇਸ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ੪੩। ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜਾ ਸੀ। (ਪਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ) ਨੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨ ਲਿਆਉਂਦਾ। (ਭਾਵੇਂ ਉਹ) ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੀ। ੪੪।

ਤਦ ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ। (ਉਹ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਦਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ। ੪੫। ਰਾਜੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਨ, (ਪਰ) ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਖਿਝਦੀਆਂ ਸਨ। ੪੬।

ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੌਂਦਰਯ ਯੁਕਤ ਰਾਜਾ ਹੈ। ਜੋ ਅਪਾਰ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਫਥ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪੭। (ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਇਸ) ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਖੜੋਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਰਾਜਾ ਹੈ। ੪੮।

ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਯਾਤ ਛੰਦ

(ਉਹ) ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨੋ ਪਾਂਡੁ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਲੱਛਮੀ (ਛੱਡ ਗਈ ਹੋਵੇ)। ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਮਜਲਸ ਵਿਚ ਖੜੋਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭ ਰਹੀ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਜਵਾਲਮਾਲਾ (ਦੀਪਕ ਮਾਲਾ) ਮੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ੪੯।

ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਖੜੋਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਭਾ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਚਿਤਰਕਾਰ ਨੇ ਚਿਤਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਲਾਲ ਘੁੰਗਰੀਆਂ ਬੱਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ (ਇੰਜ ਲਗ ਸਰਹੀਆਂ ਸਨ) ਮਾਨੋ ਰਾਜਿਆਂ ਰੂਪੀ ਯੱਗ ਵਿਚ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ੫੦।

ਸਰਸਵਤੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ--ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੋ, ਸਭ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਰਾਜੇ ਖੜੋਤੇ ਹਨ। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ) ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਨੂੰ (ਆਪਣਾ) ਸੁਆਮੀ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪਿਆਰੀ! ਮੇਰੀ ਇਹ (ਗੱਲ) ਮਨ ਲਵੇ। ੫੧।

ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਖ ਤੇ ਭੇਰੀਆਂ ਗੂੰਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਨਾਦ ਵਜ ਰਹੇ ਹਨ। (ਇਸ) ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। (ਇਹ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੂ (ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ ਵਾਲਾ) ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ੫੨।

ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਉਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਿੰਘ-ਨਾਦ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਨ ਪਾਪ ਵੀ ਭਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਨੂੰ) ਪੂਰਬ ਦਾ ਮਹਾਨ ਰਾਜਾ ਜਾਣੇ। ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਸੁਣੋ, (ਇਸ ਦਾ) ਸਰੂਪ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਹੈ। ੫੩।

ਅਪਾਰ ਭੇਰੀਆਂ, ਸੰਖ ਅਤੇ ਨਗਾਰੇ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਦੇਸ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉੱਤਮ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। ਤੁਰੀ, ਕਾਨਰਾ, ਤੂਰ, ਤਰੰਗ, ਮੁਚੰਗ, ਝਾਂਝ, ਸ਼ਹਨਾਈ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਨਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੫੪।

ਬਧੇ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਸੁ ਬੀਰੰ ਸੁਬਾਹੰ। ਬਡੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੋ ਸੋਭਿਓ ਸਿਪਾਹੰ।
ਨਹੇ ਪਿੰਗ ਬਾਜੀ ਰਥੰ ਜੋਣਿ ਜਾਨੋ। ਤਿਸੈ ਦਫ਼ਨੇਸੰ ਹੀਐ ਬਾਲ ਮਾਨੋ। ਪ੫।

ਮਹਾ ਬਾਹਨੀਸੰ ਨਗੀਸੰ ਨਰੇਸੰ। ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਤੰ^੧ ਸੁਭੈ ਪਤ੍ਰ ਭੇਸੰ।
ਪੁਜਾ ਬਧ ਉਧੰ ਗਜੰ ਗੂੜ ਬਾਕੋ। ਲਖੋ ਉਤਰੀ ਰਾਜ ਕੈ ਨਾਮ ਤਾ ਕੋ। ਪ੬।

ਫਰੀ ਧੋਪ ਪਾਇਕ ਸੁ ਆਗੇ ਉਮੰਗੈ। ਜਿਣੈ ਕੋਟਿ ਬੰਕੈ ਮੁਰੇ ਨਾਹਿ ਅੰਗੈ।
ਹਰੇ ਬਾਜ ਰਾਜੰ ਕਪੋਤੰ ਪ੍ਰਮਾਨੰ। ਨਹੇ ਸ੍ਰਯੰਦਨੀ ਇੰਦ੍ਰ ਬਾਜੀ ਸਮਾਣੰ। ਪ੭।

ਬਡੇ ਸਿੰਗ ਜਾ ਕੇ ਧਰੇ ਸੂਰ ਸੋਭੈ। ਲਖੇ ਦੈਤ ਕੰਨਯਾ ਜਿਣੈ ਚਿਤ ਲੋਭੈ।
ਕਢੇ ਦੰਤ ਪਤੰ ਸਿਰੰ ਕੇਸ ਉਚੰ। ਲਖੇ ਗਰਭਣੀ ਆਣਿ ਕੇ ਗਰਭ ਮੁਚੰ। ਪ੮।

ਲਖੇ ਲੰਕ ਏਸੰ ਨਰੇਸੰ ਸੁ ਬਾਲੰ। ਸਬੈ ਸੰਗ ਜਾ ਕੈ ਸਬੈ ਲੋਕ ਪਾਲੰ।
ਲੁਟਿਓ ਏਕ ਬੇਰੰ ਕੁਬੇਰੰ ਭੰਡਾਰੀ। ਜਿਣਿਓ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜਾ ਬਡੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ। ਪ੯।

ਕਹੇ ਜਉਨ ਬਾਲੀ ਨ ਤੇ ਚਿਤ ਆਨੇ। ਜਿਤੇ ਭੂਪ ਭਾਰੀ ਸੁ ਪਾਛੇ ਬਖਾਨੇ।
ਚਹੁੰ ਓਰ ਰਾਜਾ ਕਹੇ ਨਾਮ ਸੋ ਭੀ। ਤਜੇ ਭਾਤਿ ਜੈਸੀ ਸਬੈ ਰਾਜ ਓ ਭੀ। ੬੦।

ਲਖੇ ਦਈਤ ਸੈਨਾ ਬਡੀ ਸੰਗਿ ਤਾ ਕੇ। ਸੁਭੈ ਫਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਬਡੇ ਸੰਗ ਜਾ ਕੇ।
ਪੁਜਾ ਗਿਧ ਉਧੰ ਲਸੈ ਕਾਕ ਪੂਰੰ। ਤਿਸੈ ਪਿਆਲ ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਬ੍ਰਿਧ ਨੂਰੰ। ੬੧।

ਰਥੰ ਬੇਸਟੰ ਹੀਰ ਚੀਰੰ ਅਪਾਰੰ। ਸੁਭੈ ਸੰਗ ਜਾ ਕੇ ਸਭੇ ਲੋਕ ਪਾਰੰ।
ਇਹੈ ਇੰਦ੍ਰ ਰਾਜਾ ਦੁਰੰ ਦਾਨਵਾਰੰ। ਤੁੀਆ ਤਾਸ ਚੀਨੋ ਅਦਿਤਿਆ ਕੁਮਾਰੰ। ੬੨।

ਨਹੇ ਸਪਤ ਬਾਜੀ ਰਥੰ ਏਕ ਚਕ੍ਰੰ। ਮਹਾ ਨਾਗ ਬਧੰ ਤਪੈ ਤੇਜ ਬਕ੍ਰੰ।
ਮਹਾ ਉਗ੍ਰ ਧੰਨ੍ਹਾ ਸੁ ਆਜਾਨ ਬਾਹੰ। ਸਹੀ ਚਿਤ ਚੀਨੋ ਤਿਸੈ ਦਿਉਸ ਨਾਹੰ। ੬੩।

ਜਿਸ ਨੇ ਬਸਤ੍ਰ ਉਤੇ ਹੀਰੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਬਲਵਾਨ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਨਾਲ) ਸੈਨਾ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਰਥ ਨਾਲ ਭੂਰੇ ('ਪਿੰਗ') ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ ਜੁਤੇ ('ਨਹੇ') ਹੋਏ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੱਖਣ ਦਾ ਰਾਜਾ ਮੰਨੋ। ਪ੫।

(ਜੋ) ਮਹਾਨ ਸੈਨਾ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸਮਝੋ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਕਰੋੜ ਸੈਨਾ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੋਭ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਜਿਸ ਦੇ) ਬੜੇ ਉੱਚੇ ਸੁੰਦਰ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਪੁਜਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਉੱਤਰੀ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵਜੋਂ ਨਾਮ ਸਮਝ ਲਵੋ। ਪ੬।

ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸਿਪੀ ਤਲਵਾਰ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਗੇ ਉਤਸਾਰੀ ਪੈਦਲ ਸੈਨਾ ਹੈ (ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ) ਕਰੋੜਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਜਿਤ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਹੈ, (ਜਿਸ ਦੇ) ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਵਰਗੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘੋੜੇ, ਇੰਦਰ ਦੇ ਰਥ ਨਾਲ ਜੁਤੇ ਹੋਏ ਘੋੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਹਨ। ਪ੭।

ਜੋ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਿੰਗ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਵਜੋਂ ਸੋਭ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਵੀ ਲੁਭਾਇਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਕਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਕੇਸ ਉੱਚੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਗਰਭਧਾਰੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਗਰਭ ਡਿਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੮।

ਹੇ ਪਿਆਰੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ 'ਲੰਕ-ਪਤੀ' ਸਮਝੋ। ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਾਲ ਸੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲੁਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੱਡੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰਾਜੇ ਨੇ (ਇਕ ਵਾਰ) ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਪ੯।

ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਕਹੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਸਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ) ਪਿਛੇ ਵਰਣਨ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ (ਜੋ ਰਾਜੇ ਆਏ ਹਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਿਆਂ ਵਾਂਗ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਛਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੬੦।

(ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ!) ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਦੈਂਤ ਸੈਨਾ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਫਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪੁਜਾ ਉਤੇ ਗਿਧ ਅਤੇ ਕਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੋਭਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਤਾਲ ਦਾ ਬਲੀ ਰਾਜਾ ਸਮਝੋ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਜੋਤਿ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੬੧।

ਜਿਸ ਦਾ ਰਥ ਬਹੁਤ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਹੀਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਪਾਲ ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹੀ ਭਿਆਨਕ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਸਰੀ, ਅਦਿਤੀ ਦੀ ਕੁਮਾਰੀ (ਲੜਕੀ) ਹੈ। ੬੨।

ਜਿਸ ਦਾ ਰਥ ਇਕ ਪਹੀਏ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਤ ਘੋੜੇ ਜੁਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਜਿਸ ਦੇ) ਰਥ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਾਗ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਅਤੇ ਜੋ) ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਧਨੁਸ਼ਧਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਲੰਬੀਆਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਹੀ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਉਹ ਸੂਰਜ ਹੈ। ੬੩।

ਚੜਿਓ ਏਣ ਰਾਜੇ ਧਰੇ ਬਾਣ ਪਾਣਿ। ਨਿਸਾ ਰਾਜ ਤਾ ਕੇ ਲਖੇ ਤੇਜ ਮਾਣਿ।
ਕਰੈ ਰਸਮਿ ਮਾਲਾ ਉਜਾਲਾ ਪਰਾਨੰ। ਜਪੈ ਰਾਤ੍ਰ ਦਿਉਸਿ ਸਹੰਸ੍ਰੀ ਭੁਜਾਨੰ। ੬੪।

ਚੜੇ ਮਹਿਖੀਸਿ ਸੁਮੇਰੰ ਜੁ ਦੀਸਿ। ਮਹਾ ਕੂਰ ਕਰਮੰ ਜਿਣਿਓ ਬਾਹ ਬੀਸਿ।
ਪੁਜਾ ਦੰਡ ਜਾ ਕੀ ਪ੍ਰਚੰਡੰ ਬਿਰਾਜੈ। ਲਖੇ ਜਾਸ ਗਰਬੀਨ ਕੇ ਗਰਬ ਭਾਜੈ। ੬੫।

ਕਹਾ ਲੋ ਬਖਾਨੋ ਬਡੇ ਗਰਬਧਾਰੀ। ਸਬੈ ਘੇਰਿ ਠਾਵੇ ਜੁਰੀ ਭੀਰ ਭਾਰੀ।
ਨਚੈ ਪਾਤਰਾ ਚਾਤੁਰਾ ਨਿਰਤਕਾਰੀ। ਉਠੈ ਝਾਂਝ ਸਬਦੰ ਸੁਨੈ ਲੋਗ ਧਾਰੀ। ੬੬।

ਬਡੇ ਦਿਰਬ ਧਾਰੀ ਬਡੀ ਸੈਨ ਲੀਨੇ। ਬਡੇ ਦਿਰਬ ਕੇ ਚਿਤ ਮੈ ਗਰਬ ਕੀਨੇ।
ਚਿਤੰ ਤਾਸ ਚੀਨੋ ਸਹੀ ਦਿਰਬ ਪਾਲੰ। ਉਠੈ ਜਉਨ ਕੇ ਰੂਪ ਕੀ ਜਾਲ ਮਾਲੰ। ੬੭।

ਸਭੈ ਭੂਪ ਠਾਵੇ ਜਹਾ ਰਾਜ ਕੰਨਿਆ। ਬਿਖੈ ਭੂ ਤਲੰ ਰੂਪ ਜਾ ਕੇ ਨ ਅੰਨਿਆ।
ਬਡੇ ਛਤੁਧਾਰੀ ਬਡੇ ਗਰਬ ਕੀਨੇ। ਤਹਾ ਆਨਿ ਠਾਵੇ ਬਡੀ ਸੈਨ ਲੀਨੇ। ੬੮।

ਨਦੀ ਸੰਗ ਜਾ ਕੇ ਸਬੈ ਰੂਪ ਧਾਰੇ। ਸਬੈ ਸਿੰਧ ਸੰਗੰ ਚੜੇ ਤੇਜ ਵਾਰੇ।
ਬਡੀ ਕਾਇ ਜਾ ਕੀ ਮਹਾ ਰੂਪ ਸੋਹੈ। ਲਖੇ ਦੇਵ ਕੰਨਿਆਨ ਕੇ ਮਾਨ ਮੋਹੈ। ੬੯।

ਕਹੋ ਨਾਰ ਤੋ ਕੋ ਇਹੋ ਬਰੁਨ ਰਾਜਾ। ਜਿਸੈ ਪੇਖਿ ਰਾਜਾਨ ਕੇ ਮਾਨ ਭਾਜਾ।
ਕਹਾ ਲੋ ਬਖਾਨੋ ਜਿਤੇ ਭੂਪ ਆਏ। ਸਬੈ ਬਾਲ ਕੋ ਲੈ ਭਵਾਨੀ ਬਤਾਏ। ੭੦।

ਸਵੈਯਾ

ਆਨਿ ਜੁਰੇ ਨ੍ਰਿਪ ਮੰਡਲ ਜੋਤਿ ਤੇਤ ਸਬੈ ਤਿਨ ਤਾਸ ਦਿਖਾਏ।
ਦੇਖ ਫਿਰੀ ਚਹੂੰ ਚਕ੍ਰਨ ਕੇ ਨ੍ਰਿਪ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ ਹਿ੍ਰਦੈ ਨਹੀ ਲਿਆਏ।
ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸਭ ਹੀ ਭਟ ਮੰਡਲ ਭੂਪਤਿ ਹੇਰਿ ਦਸਾ ਮੁਰਝਾਏ।
ਫੂਕ ਭਏ ਮੁਖ ਸੁਕ ਗਏ ਸਬ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰਿ ਫਿਰੇ ਘਰਿ ਆਏ। ੭੧।

ਤਉ ਲਗਿ ਆਨ ਗਏ ਅਜਿਰਾਜ ਸੁ ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਬਡੇ ਦਲ ਲੀਨੇ।
ਅੰਬਰ ਅਨੂਪ ਧਰੇ ਪਸਮੰਬਰ ਸੰਬਰ ਕੇ ਅਰਿ ਕੀ ਛਬਿ ਛੀਨੇ।

ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਿਰਨ ('ਏਣ ਰਾਜੇ') ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਝੋ ਜੋ ਬਹੁਤ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਹਜ਼ਾਰ ਭੁਜਾਵਾਂ ਵਾਲੀ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨੂੰ ਜਪਦਾ ਹੈ। ੬੪।

ਜੋ ਝੋਟੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕਠੋਰ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵੀਹ ਬਾਂਹਵਾਂ (ਵਾਲੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ) ਜਿਤਣ ਵਾਲਾ ਯਮਰਾਜ ਸਮਝੋ। ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਜਾ ਉਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਡੰਡੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਿਰਾਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਗਰਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬੫।

ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਕਹਾਂ ਜੋ ਵੱਡੇ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਘੇਰ ਕੇ ਖੜੋਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਚਤੁਰ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਾਚੀਆਂ (ਨਚਣ ਵਾਲੀਆਂ) ਦੇ ਨਚਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਝੰਕਾਰ ਉਠਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੁਣਨ ਲਈ ਲੋਕੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੬੬।

ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਧਿਕ ਧਨ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਚਿਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਧਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਪਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਸਹੀ ਕੁਬੇਰ ਸਮਝੋ ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਚਿਣਗਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ। ੬੭।

ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਖੜੋਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ (ਗਈ) ਜਿਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਰਗੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਛਤੁਧਾਰੀ, ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਹੰਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਉਥੇ ਖੜੋਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ੬੮।

(ਮਨੁੱਖ ਰੂਪ) ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਨਦੀਆਂ ਜਿਸ ਦੇ ਸੰਗ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੇਜ ਧਾਰਨ ਕਰ ਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਕਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਮੋਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬੯।

ਹੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਇਹੀ ਵਰੁਣ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਟੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਵਰੁਣਨ ਕਹਾਂ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਰਾਜੇ ਆਏ ਹਨ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਰਸਵਤੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ੭੦।

ਸਵੈਯਾ

ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਰਾਜ-ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਆ ਜੁੜੇ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਚੋਹਾਂ ਚੱਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਪਿਛੇ ਪਰਤ ਗਈ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਸਾਰੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਹਾਰ ਗਈ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਰਝਾ ਗਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਫਿਕੇ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਸੁਕ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਫਿਰ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ। ੭੧।

ਇਤਨੇ ਤਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਜਰਾਜ (ਆਪਣੀ) ਵੱਡੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਲਏ ਉਥੇ ਆ ਗਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਪਸ਼ਮ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜੋ ਕਾਮਦੇਵ ('ਸੰਬਰ ਅਰਿ') ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹੀਣਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਬਾਣਿਆਂ

ਬੇਖਨ ਬੇਖ ਚੜੇ ਸੰਗ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪ ਹਾਨ ਸਬੈ ਸੁਖ ਧਾਮ ਨਵੀਨੇ।
ਆਨਿ ਗਏ ਜਰਿਕੰਬਰ ਸੇ ਅੰਬਰ ਸੇ ਨ੍ਰਿਪ ਕੰਬਰ ਕੀਨੇ। ੭੨।

ਪਾਤਿ ਹੀ ਪਾਤਿ ਬਨਾਇ ਬਡੇ ਦਲ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਸੁਰੰਗ ਬਜਾਇ।
ਭੂਖਨ ਚਾਰੁ ਦਿਪੈ ਸਬ ਅੰਗ ਬਿਲੋਕਿ ਅਨੰਗ ਪ੍ਰਭਾ ਮੁਰਛਾਏ।
ਬਾਜਤ ਚੰਗ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਪੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸੁ ਨਾਦ ਸਬੈ ਸੁਨਿ ਪਾਏ।
ਰੀਝ ਰਹੇ ਰਿਝਵਾਰ ਸਬੈ ਲਖਿ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਸਰਾਹਤ ਆਏ। ੭੩।

ਜੈਸ ਸਰੂਪ ਲਖਿਓ ਅਜਿ ਕੇ ਹਮ ਤੈਸ ਸਰੂਪ ਨ ਅਉਰ ਬਿਚਾਰੇ।
ਚੰਦਿ ਚਪਿਓ ਲਖਿ ਕੈ ਮੁਖ ਕੀ ਛਬਿ ਛੇਦ ਪਰੇ ਉਰ ਮੈ ਰਿਸ ਮਾਰੇ।
ਤੇਜ ਸਰੂਪ ਬਿਲੋਕਿ ਕੈ ਪਾਵਕ ਚਿਤਿ ਚਿਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਅਉਰਨ ਜਾਰੇ।
ਜੈਸ ਪ੍ਰਭਾ ਲਖਿਓ ਅਜਿ ਕੇ ਹਮ ਤੈਸ ਸਰੂਪ ਨ ਭੂਪ ਨਿਹਾਰੇ। ੭੪।

ਸੁੰਦਰ ਜੁਆਨ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਹੁੰ ਚਕ ਮੈ ਹਮ ਜਾਨਿਓ।
ਭਾਨੁ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਭਾ ਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕਿ ਰਾਵ ਕਿ ਰਾਨ ਮਹਾਨ ਬਖਾਨਿਓ।
ਦੇਵ ਅਦੇਵ ਚਕੇ ਅਪਨੇ ਚਿਤਿ ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਨਿਸਾ ਪਹਿਚਾਨਿਓ।
ਦਿਉਸ ਕੈ ਭਾਨੁ ਮੁਨਿਓ ਭਗਵਾਨ ਪਛਾਨ ਮਨੈ ਘਨ ਮੋਰਨ ਮਾਨਿਓ। ੭੫।

ਬੋਲਿ ਉਠੇ ਪਿਕ ਜਾਨ ਬਸੰਤ ਚਕੋਰਨ ਚੰਦ ਸਰੂਪ ਬਖਾਨਿਓ।
ਸਾਂਤਿ ਸੁਭਾਵ ਲਖਿਓ ਸਭ ਸਾਧਨ ਜੋਧਨ ਕ੍ਰੋਧ ਪ੍ਰਤਛ ਪ੍ਰਮਾਨਿਓ।
ਬਾਲਨ ਬਾਲ ਸੁਭਾਵ ਲਖਿਓ ਤਿਹ ਸਤ੍ਰਨ ਕਾਲ ਸਰੂਪ ਪਛਾਨਿਓ।
ਦੇਵਲ ਦੇਵ ਅਦੇਵਨ ਕੈ ਸਿਵ ਰਾਜਨ ਰਾਜਿ ਬਡੇ ਜੀਅ ਜਾਨਿਓ। ੭੬।

ਸਾਧਨ ਸਿਧ ਸਰੂਪ ਲਖਿਓ ਤਿਹ ਸਤ੍ਰਨ ਸਤ੍ਰ ਸਮਾਨ ਬਸੇਖਿਓ।
ਚੋਰਨ ਭੋਰ ਕਰੋਰਨ ਮੋਰਨ ਤਾਸੁ ਸਹੀ ਘਨ ਕੈ ਅਵਿਰੋਖਿਓ।
ਕਾਮ ਸਰੂਪ ਸਭੈ ਪੁਰ ਨਾਰਨ ਸੰਭੂ ਸਮਾਨ ਸਭੂ ਗਨ ਦੇਖਿਓ।
ਸੀਪ ਸ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਬੁੰਦ ਤਿਸੈ ਕਰਿ ਰਾਜਨ ਰਾਜ ਬਡੇ ਤਿਹ ਪੇਖਿਓ। ੭੭।

ਕੰਬਰ ਜਿਉ ਜਰਿਕੰਬਰ ਕੀ ਢਿਗ ਤਿਉ ਅਵਿਨੰਬਰ ਤੀਰ ਸੁਹਾਏ।
ਨਾਕ ਲਖੇ ਰਿਸ ਮਾਨ ਸੁਆ ਮਨ ਨੈਨ ਦੋਊ ਲਖਿ ਏਣ ਲਜਾਏ।

ਵਾਲੇ (ਜੇ ਯੋਧੇ) ਰਾਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਆਏ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ (ਰਾਜੇ ਦੇ) ਹਾਣ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸੁਖ ਦੇ ਧਾਮ ਸਨ। ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਪੜੇ ਵਰਗੇ (ਸੋਹਣੇ) ਰਾਜਾ ਅਜ ਆ ਗਏ (ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਣ ਨਾਲ ਸਾਧਾਰਨ) ਕਪੜਿਆਂ ਵਰਗੇ ਰਾਜੇ ਕੰਬਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹੋ ਗਏ। ੭੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਇਕ ਕਤਾਰ ਜਿਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਢੋਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗਹਿਣੇ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀ ਛਬੀ ਮਧਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਚੰਗ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਅਤੇ ਉਪੰਗ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਵਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਨਾਦ ਨੂੰ ਸਭ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਰੀਝ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ (ਅਜ ਰਾਜੇ) ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਰੀਝ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੂਪਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ੭੩।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਜ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਿਆ। (ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੇ) ਮੁਖ ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਖਿਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਮਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਛੇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। (ਰਾਜੇ ਦੇ) ਤੇਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅੰਗ ਵੀ ਚਿਤ ਵਿਚ ਚਿੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ('ਪ੍ਰਭਾ') ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਅਸੀਂ (ਕੋਈ ਹੋਰ) ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ੭੪।

(ਉਸ ਦਾ) ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਜਵਾਨ ਹੈ, ਚੌਹਾਂ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। (ਉਹ) ਰਾਜਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ) ਮਹਾਨ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਦੈਂਤ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਤ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਦਿਨ ਨੇ ਸੂਰਜ ਕਰ ਕੇ, ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਰਾਂ ਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੭੫।

ਕੋਇਲ ਬਸੰਤ ਰੁਤ ਜਾਣ ਕੇ ਬੋਲ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਚਕੋਰਾਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰ-ਸਰੂਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਸਾਂਤਿ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤਖ ਕ੍ਰੋਧ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਬਾਲਕਾਂ ਨੇ ਬਾਲ ਸੁਭਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਦੇਵ, ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਕਰ ਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ੭੬।

ਸਾਧਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵੈਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਮੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਾਲੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਗਣਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ('ਸੰਭੂ') ਦੇ ਸਮਾਨ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਧ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਕਰ ਕੇ ਤਕਿਆ ਹੈ। ੭੭।

ਕੰਬਲ ਜਿਵੇਂ ਪਸ਼ਮੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ਾਲ ਕੋਲ (ਪਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ), ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ) ਰਾਜੇ (ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੇ) ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਲਗਦੇ ਸਨ। (ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ) ਨਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੋਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਹਿਰਨ ('ਏਣ') ਲਜਾ

ਪੇਖਿ ਗੁਲਾਬ ਸਰਾਬ ਪੀਐ ਜਨੁ ਪੇਖਤ ਅੰਗ ਅਨੰਗ ਰਿਸਾਏ।
ਕੰਠ ਕਪੋਤ ਕਟੂ ਪਰ ਕੇਹਰ ਰੋਸ ਰਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭੂਲਿ ਨ ਆਏ। ੭੮।

ਪੇਖਿ ਸਰੂਪ ਸਿਰਾਤ ਨ ਲੋਚਨ ਘੁਟਤ ਹੈ ਜਨੁ ਘੁਟ ਅਮੀ ਕੇ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਬਤਾਵਤ ਹੈ ਜਨੋ ਆਫ਼ਰ ਹੀ ਕੇ।
ਭਾਵਤ ਨਾਰਿ ਸੁਹਾਵਤ ਗਾਰ ਦਿਵਾਵਤ ਹੈ ਭਰਿ ਆਨੰਦ ਜੀ ਕੇ।
ਤੂ ਸੁ ਕੁਮਾਰ ਰਚੀ ਕਰਤਾਰ ਕਹੈ ਅਬਿਚਾਰ ਤ੍ਰੀਆ ਬਰ ਨੀਕੇ। ੭੯।

ਦੇਖਤ ਰੂਪ ਸਿਰਾਤ ਨ ਲੋਚਨ ਪੇਖਿ ਛਕੀ ਪੀਅ ਕੀ ਛਬਿ ਨਾਰੀ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਭਾਰੀ।
ਆਵਤ ਜਾਤ ਜਿਤੀ ਪੁਰ ਨਾਗਰ ਗਾਗਰਿ ਡਾਰਿ ਲਖੈ ਦੁਤਿ ਭਾਰੀ।
ਰਾਜ ਕਰੋ ਤਬ ਲੋ ਜਬ ਲੋ ਮਹਿ ਜਉ ਲਗ ਗੰਗ ਬਹੈ ਜਮੁਨਾ ਰੀ। ੮੦।

ਜਉਨ ਪ੍ਰਭਾ ਅਜਿ ਰਾਜ ਕੀ ਰਾਜਤ ਸੇ ਕਹਿ ਕੈ ਕਿਹ ਭਾਤਿ ਗਨਾਉ।
ਜਉਨ ਪ੍ਰਭਾ ਕਬਿ ਦੇਤ ਸਬੈ ਜੋ ਪੈ ਤਾਸ ਕਹੋ ਜੀਅ ਬੀਚ ਲਜਾਉ।
ਹਉ ਚਹੂੰ ਓਰ ਫਿਰਿਓ ਬਸੁਧਾ ਛਬਿ ਅੰਗਨ ਕੀਨ ਕਹੂੰ ਕੋਈ ਪਾਉ।
ਲੇਖਨ ਉਖ ਹੈ ਜਾਤ ਲਿਖੇ ਛਬਿ ਆਨਨ ਤੇ ਕਿਮਿ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਉ। ੮੧।

ਨੈਨ ਬਾਨ ਚਹੂੰ ਦਿਸ ਮਾਰਤ ਘਾਇਲ ਕੈ ਪੁਰ ਬਾਸਨ ਡਾਰੀ।
ਸਾਰਸ੍ਰਤੀ ਨ ਸਕੈ ਕਹਿ ਰੂਪ ਸਿੰਗਾਰ ਕਹੈ ਮਤਿ ਕਉਨ ਬਿਚਾਰੀ।
ਕੋਕਿਲ ਕੰਠਿ ਹਰਿਓ ਨਿਪ ਨਾਇਕ ਛੀਨ ਕਪੋਤ ਕੀ ਗ੍ਰੀਵ ਅਨਿਆਰੀ।
ਰੀਝ ਗਿਰੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਧਰਾ ਪਰ ਘੁਮਤਿ ਹੈ ਜਨੁ ਘਾਇਲ ਭਾਰੀ। ੮੨।

ਦੌਹਰਾ

ਨਿਰਖਿ ਰੂਪ ਅਜਿ ਰਾਜ ਕੇ ਰੀਝ ਰਹੇ ਨਰ ਨਾਰਿ।
ਇੰਦ੍ਰ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰ ਕਿ ਸੂਰ ਇਹਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਬਿਚਾਰ। ੮੩।

ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ) ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਲਾਬ ਮਾਨੋ ਸਰਾਬ ਪੀਤੀ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਦੇਵ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੰਠ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਬੂਤਰ, ਲਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਕ੍ਰੋਧਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤਣਾ ਵੀ ਭੁਲ ਗਿਆ ਹੈ। ੭੮।

(ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੇ) ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ('ਸਿਰਾਤ') ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ (ਜਦੋਂ) ਘੁਟਦੀਆਂ ਹਨ (ਤਾਂ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਘੁਟ ਪੀ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। (ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ) ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਲੀਆਂ ਵਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, (ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ) ਮਾਨੋ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲ) ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਨਾਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆਨੰਦਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗਾਲੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਕੁਮਾਰੀ! ਤੈਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ (ਅਜ ਰਾਜੇ ਲਈ ਹੀ) ਰਚਿਆ ਹੈ। ੭੯।

ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਰਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਿਯ (ਅਜ ਰਾਜਾ) ਦੀ ਛਬੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾਰੀਆਂ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਢੋਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਮੁਚੰਗ ਆਦਿ ਦੀ ਭਾਰੀ ਧੁਨ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੀਆਂ ਵੀ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ (ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ) ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ। (ਅਤੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ) ਤਦ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰੋ ਜਦ ਤਕ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਯਮਨਾ ਵਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੮੦।

ਜੇ ਪ੍ਰਭਾ ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਖਾਨ ਕਰਾਂ। ਜੇ ਉਪਮਾ ਸਾਰੇ ਕਵੀ ਲੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ (ਮੈਂ) ਉਹੀ ਕਹਾਂ, ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਫਿਰਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਤੋਂ (ਰਾਜੇ ਦੇ) ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਕੋਈ (ਉਪਮਾ) ਲਭ ਲਵਾਂ। ਛਬੀ ਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਲਮ ਗੰਨੇ ਵਰਗੀ ਮੋਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ (ਪਰ ਉਪਮਾ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਗਈ)। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਣਾਵਾਂ। ੮੧।

(ਅਜ ਰਾਜੇ ਨੇ) ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲ ਮਾਰ ਕੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਸਾਰੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਸਵਤੀ (ਉਸ ਦੇ) ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨਾਇਕ (ਅਜ ਰਾਜੇ) ਨੇ ਕੋਇਲ ਦਾ ਗਲਾ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਚੁਰਾ ਲਈ ਹੈ (ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ) ਅਭਿਨੰ ਹੈ। (ਉਥੋਂ ਦੇ) ਨਰ ਨਾਰੀ (ਰਾਜੇ ਉਤੇ) ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਗ ਪਏ ਹਨ ਮਾਨੋ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਖਮੀ ਘੁੰਮੇਰੀ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ੮੨।

ਦੌਹਰਾ

ਅਜ ਰਾਜ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇੰਦਰ ਹੈ, ਜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਹੈ। ੮੩।

ਕਬਿਤੁ

ਨਾਗਨ ਕੇ ਛਉਨਾ ਹੈਂ ਕਿ ਕੀਨੇ ਕਾਹੂੰ ਟਉਨਾ ਹੈਂ
 ਕਿ ਕਾਮ ਕੇ ਖਿਲਉਨਾ ਹੈਂ ਬਨਾਏ ਹੈਂ ਸੁਧਾਰ ਕੇ।
 ਇਸਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹੈਂ ਕਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੀ ਖਾਨ ਹੈਂ
 ਕਿ ਕਾਮ ਕੇ ਕਲਾਨ ਬਿਧਿ ਕੀਨੇ ਹੈਂ ਬਿਚਾਰ ਕੇ।
 ਚਾਤੁਰਤਾ ਕੇ ਭੇਸ ਹੈਂ ਕਿ ਰੂਪ ਕੇ ਨਰੇਸ ਹੈਂ
 ਕਿ ਸੁੰਦਰ ਸੁ ਦੇਸ ਏਸ ਕੀਨੇ ਚੰਦ੍ਰ ਸਾਰ ਕੇ।
 ਤੇਗ ਹੈਂ ਕਿ ਤੀਰ ਹੈਂ ਕਿ ਬਾਨਾ ਬਾਂਧੇ ਬੀਰ ਹੈਂ
 ਸੁ ਐਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਅਜਿ ਕੇ ਬਿਲੋਕੀਐ ਸੰਭਾਰ ਕੇ। ੮੪।

ਸਵੈਯਾ

ਤੀਰਨ ਤੇ ਤਰਵਾਰਨ ਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਬਾਰਨ ਸੇ ਅਵਿਲੋਕਹੁ ਜਾਈ।
 ਰੀਝ ਰਹੀ ਰਿਝਵਾਰ ਲਖੇ ਦੁਤਿ ਭਾਖਿ ਪ੍ਰਭਾ ਨਹੀ ਜਾਤ ਬਤਾਈ।
 ਸੰਗਿ ਚਲੀ ਉਠਿ ਬਾਲ ਬਿਲੋਕਨ ਮੋਰ ਚਕੋਰ ਰਹੇ ਉਚਝਾਈ।
 ਡੀਠਿ ਪਰੈ ਅਜਿ ਰਾਜ ਜਬੈ ਚਿਤ ਦੇਖਤ ਹੀ ਤ੍ਰੀਅ ਲੀਨ ਚੁਰਾਈ। ੮੫।

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਅਵਿਲੋਕੀਆ ਅਜਿ ਰਾਜ। ਅਤਿ ਰੂਪ ਸਰਬ ਸਮਾਜ।
 ਅਤਿ ਰੀਝ ਕੈ ਹਸ ਬਾਲ। ਗੁਹਿ ਫੂਲ ਮਾਲ ਉਤਾਲ। ੮੬।

ਗਹਿ ਫੂਲ ਕੀ ਕਰਿ ਮਾਲ। ਅਤਿ ਰੂਪਵੰਤ ਸੁ ਬਾਲ।
 ਤਿਸੁ ਡਾਰੀਆ ਉਰਿ ਆਨਿ। ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਨਿਧਾਨਿ। ੮੭।

ਤਿਹ ਦੇਬਿ ਆਗਿਆ ਕੀਨ। ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਬੀਨ।
 ਸੁਨਿ ਸੁੰਦਰੀ ਇਮ ਬੈਨ। ਸਸਿ ਕ੍ਰਾਂਤ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ। ੮੮।

ਤਵ ਜੋਗ ਹੈ ਅਜਿ ਰਾਜ। ਸੁਨ ਰੂਪਵੰਤ ਸਲਾਜ।
 ਬਰੁ ਆਜੁ ਤਾ ਕਹ ਜਾਇ। ਸੁਨਿ ਬੈਨਿ ਸੁੰਦਰ ਕਾਇ। ੮੯।

ਗਹਿ ਫੂਲ ਮਾਲ ਪ੍ਰਬੀਨ। ਉਰਿ ਡਾਰ ਤਾ ਕੇ ਦੀਨ।
 ਤਬ ਬਾਜ ਤੂਰ ਅਨੇਕ। ਡਫ ਬੀਣ ਬੇਣ ਬਸੇਖ। ੯੦।

ਕਬਿੱਤ

ਨਾਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਾਂ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਹਨ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਖਾਣ ਹਨ, ਜਾਂ ਕਾਮ ਦੇਵ ਦੀਆਂ ਕਲਾਵਾਂ ਹਨ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਵਿਧਾਤਾ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਚਤੁਰਤਾ ਦਾ ਭੇਸ ਹਨ, ਜਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੁੰਦਰ ਦੇਸ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਹਨ, ਜਾਂ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸਾਰ ਰੂਪ ਹਨ। ਤਲਵਾਰ ਹਨ, ਜਾਂ ਤੀਰ ਹਨ, ਜਾਂ ਬਾਣ ਸਜਾਏ ਕੋਈ ਸੂਰਵੀਰ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੇਤਰ ਹਨ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ) ਸੰਭਲ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੮੪।

ਸਵੈਯਾ

(ਰਾਜੇ ਦੇ ਨੈਣ) ਤੀਰਾਂ ਵਰਗੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਹਿਰਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। (ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨ ਲਈ) ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਰਾਜੇ ਦੀ) ਚਮਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ (ਸਾਰੀ ਲਕਾਈ) ਰੀਝ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸਤਰੀ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ) ਵੇਖਣ ਲਈ (ਹੋਰਨਾਂ) ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਚਲ ਪਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਰ, ਚਕੋਰ ਵੀ (ਉਸ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ) ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਜ ਰਾਜਾ ਦਿਖ ਗਿਆ, ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲਿਆ। ੮੫।

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

(ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਅਜ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਹਸ ਕੇ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ) ਛੇਤੀ ਹੀ ਫੂਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਗੁੰਦ ਲਈ। ੮੬।

(ਫਿਰ) ਫੂਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਈ। ਉਹ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ (ਅਜ ਰਾਜਾ) ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਮਾਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਸੀ। ੮੭।

ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ (ਸਰਸਵਤੀ) ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਜੋ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ਹੇ ਸੁੰਦਰੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣੋ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗ ਜੋਤਿਮਈ ਹਨ। ੮੮।

ਅਜ ਰਾਜਾ ਤੇਰਾ (ਪਤੀ ਹੋਣ) ਯੋਗ ਹੈ। ਸੁਣ, ਉਹ ਰੂਪਵਾਨ ਅਤੇ ਲਾਜ ਸਹਿਤ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਲੈ। ਹੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਾਲੀਏ! (ਮੇਰੇ) ਬਚਨ ਸੁਣ ਲੈ। ੮੯।

ਉਸ ਪ੍ਰਬੀਨ (ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ) ਨੇ ਫੂਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਪਕੜ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਡਫ, ਬੀਨ, ਬੇਣ ਅਤੇ ਤੂਰ ਆਦਿ ਵਜੇ ਵਜਣ ਲਗੇ। ੯੦।

ਡਫ ਬਾਜ ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ। ਅਤਿ ਤੂਰ ਤਾਨ ਤਰੰਗ।
ਨਯ ਬਾਸੁਰੀ ਅਰੁ ਬੈਨ। ਬਹੁ ਸੁੰਦਰੀ ਸੁਭ ਨੈਨ। ੯੧।

ਤਿਹ ਬਿਆਹਿ ਕੈ ਅਜਿ ਰਾਜਿ। ਬਹੁ ਭਾਤਿ ਲੈ ਕਰ ਦਾਜ।
ਗ੍ਰਿਹ ਆਈਆ ਸੁਖ ਪਾਇ। ਡਫ ਬੇਣ ਬੀਣ ਬਜਾਇ। ੯੨।

ਅਜਿ ਰਾਜ ਰਾਜ ਮਹਾਨ। ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਨਿਧਾਨ।
ਸੁਖ ਸਿੰਧੁ ਸੀਲ ਸਮੁੰਦਰ। ਜਿਨਿ ਜੀਤਿਆ ਰਣ ਰੁਦ੍ਰ। ੯੩।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਰਾਜ ਕਮਾਇ। ਸਿਰਿ ਅਤ੍ਰੁ ਪਤ੍ਰੁ ਫਿਰਾਇ।
ਰਣ ਧੀਰ ਰਾਜ ਬਿਸੇਖ। ਜਗ ਕੀਨ ਜਾਸੁ ਭਿਖੇਖ। ੯੪।

ਜਗਜੀਤ ਚਾਰਿ ਦਿਸਾਨ। ਅਜਿ ਰਾਜ ਰਾਜ ਮਹਾਨ।
ਨ੍ਰਿਪ ਦਾਨ ਸੀਲ ਪਹਾਰ। ਦਸ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਉਦਾਰ। ੯੫।

ਦੁਤਿਵੰਤਿ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ। ਜਿਹ ਪੇਖਿ ਖਿਝਤ ਮੈਨ।
ਮੁਖ ਦੇਖਿ ਚੰਦ੍ਰ ਸਰੂਪ। ਚਿਤ ਸੋ ਚੁਰਾਵਤ ਭੂਪ। ੯੬।

ਇਹ ਭਾਤਿ ਕੈ ਬਡ ਰਾਜ। ਬਹੁ ਜਗ ਧਰਮ ਸਮਾਜ।
ਜਉ ਕਹੋ ਸਰਬ ਬਿਚਾਰ। ਇਕ ਹੋਤ ਕਥਾ ਪਸਾਰ। ੯੭।

ਤਿਹ ਤੇ ਸੁ ਥੋਰੀਐ ਬਾਤ। ਸੁਨਿ ਲੇਹੁ ਭਾਖੇ ਭਾਤ।
ਬਹੁ ਜਗ ਧਰਮ ਸਮਾਜ। ਇਹ ਭਾਤਿ ਕੈ ਅਜਿ ਰਾਜ। ੯੮।

ਜਗ ਆਪਨੋ ਅਜਿ ਮਾਨ। ਤਰਿ ਆਖ ਆਨ ਨ ਆਨ।
ਤਬ ਕਾਲ ਕੋਪ ਕ੍ਰਵਾਲ। ਅਜਿ ਜਾਰੀਆ ਮਧਿ ਜ੍ਵਾਲ। ੯੯।

ਅਜਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਨ। ਤਬ ਸਰਬ ਦੇਖਿ ਡਰਾਨ।
ਜਿਮ ਨਾਵ ਖੇਵਟ ਹੀਨ। ਜਿਮ ਦੇਹ ਅਰਬਲ ਛੀਨ। ੧00।

ਜਿਮ ਗਾਵ ਰਾਵ ਬਿਹੀਨ। ਜਿਮ ਉਰਬਰਾ ਕ੍ਰਿਸ ਛੀਨ।
ਜਿਮ ਦਿਰਬ ਹੀਣ ਭੰਡਾਰ। ਜਿਮ ਸਾਹਿ ਹੀਣ ਬਿਪਾਰ। ੧0੧।

ਜਿਮ ਅਰਥ ਹੀਣ ਕਬਿਤ। ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਜਿਮ ਮਿਤ।
ਜਿਮ ਰਾਜ ਹੀਣ ਸੁ ਦੇਸ। ਜਿਮ ਸੈਣ ਹੀਨ ਨਰੇਸ। ੧0੨।
ਜਿਮ ਗਿਆਨ ਹੀਣ ਜੁਗੋਂਦ੍ਰ। ਜਿਮ ਭੂਮ ਹੀਣ ਮਹੋਂਦ੍ਰ।
ਜਿਮ ਅਰਥ ਹੀਣ ਬਿਚਾਰ। ਜਿਮ ਦਰਬ ਹੀਣ ਉਦਾਰ। ੧0੩।

ਡਫ, ਢੋਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਤੂਰ, ਤਾਨ, ਤਰੰਗ, ਨਵੀਂ ਬੰਸੁਰੀ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਹਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਨ ਨਾਲ ਬੋਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਸੁਭ ਨੀਂਹ ਵਾਲੀਆਂ (ਇਸਤਰੀਆਂ
ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ)। ੯੧।

ਉਸ ਨੂੰ ਅਜ ਰਾਜਾ ਵਿਆਹ ਕੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਜ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਸੁਖ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਡਫ, ਬੇਣ ਅਤੇ ਬੀਣ ਵਜਾਉਂਦਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ੯੨।

ਅਜ ਰਾਜ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਰਾਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਹੈ।
ਉਹ ਸੁਖ ਅਤੇ ਸੀਲ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਯੁੱਧ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਰੁਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ
ਸੀ। ੯੩।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਉਸ ਨੇ) ਰਾਜ ਕਮਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਛਤ੍ਰ ਝੁਲਵਾਇਆ।
ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਣਧੀਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਵੇਲੇ ਯੱਗ ਕੀਤਾ
ਹੈ। ੯੪।

(ਉਸ ਨੇ) ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਜ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ
ਮਹਾਨ ਰਾਜਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਰਾਜਾ ਦਾਨ ਅਤੇ ਸੀਲ ਦਾ ਪਹਾੜ ਹੈ। ਉਹ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ
(ਵਿਦਿਆਵਾਂ) ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਦਾਰ ਹੈ। ੯੫।

ਸੁੰਦਰ ਚਮਕ ਦਮਕ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ
ਕਾਮਦੇਵ ਵੀ ਖਿਝਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਰਗਾ ਦਿਖਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਰਾਜਾ
ਚਿਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੯੬।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮਾਜ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤ
ਸਾਰੇ ਯੱਗ ਕੀਤੇ। ਜੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚਾਰ ਪੂਰਵਕ ਕਰਾਂ ਤਾਂ (ਇਸ) ਇਕ ਕਥਾ ਦਾ
ਬਹੁਤ ਵਿਸਤਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ੯੭।

ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੀ ਹੀ ਗੱਲ (ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ)। ਹੇ ਭਰਾਓ! (ਧਿਆਨ ਨਾਲ) ਸੁਣ
ਲਵੋ। (ਉਸ ਨੇ) ਧਰਮ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸਹਿਤ ਬਹੁਤ ਯੱਗ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜ ਰਾਜਾ
ਨੇ (ਰਾਜ) ਕੀਤਾ। ੯੮।

ਅਜ ਰਾਜਾ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੱਖ
ਬਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਕਾਲ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ('ਕ੍ਰਵਾਲ') (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ)
ਅਤੇ ਅਜ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ। ੯੯।

ਅਜ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੋਤਿ (ਮਹਾਨ) ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਈ। ਤਦ ਸਭ ਲੋਕ ਵੇਖ
ਕੇ ਡਰ ਗਏ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੀ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਕਾ ਮਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਦੇਹੀ ਉਮਰ ('ਅਰਬਲ') ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੧00।

ਜਿਵੇਂ ਰਾਓ (ਚੌਧਰੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖੇਤੀ ਦੇ ਕਟੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ
ਉਪਜਾਊ ਧਰਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਪਾਰ
ਹੈ। ੧0੧।

ਜਿਵੇਂ ਅਰਥ ਤੋਂ ਵਿਛੁੰਨੀ ਕਵਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਿਤਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜਾ ਹੈ। ੧0੨। ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨ
ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੋਗੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰ
ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਉਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ੧0੩।

ਜਿਮ ਅੰਕੁਸ ਹੀਣ ਗਜੇਸ। ਜਿਮ ਸੈਣ ਹੀਣ ਨਰੇਸ।
 ਜਿਮ ਸਸਤ੍ਰ ਹੀਣ ਲੁਝਾਰ। ਜਿਮ ਬੁਧਿ ਬਾਝ ਬਿਚਾਰ। ੧੦੪।
 ਜਿਮ ਨਾਰਿ ਹੀਣ ਭਤਾਰ। ਜਿਮ ਕੰਤ ਹੀਣ ਸੁ ਨਾਰ।
 ਜਿਮ ਬੁਧਿ ਹੀਣ ਕਬਿਤ। ਜਿਮ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀਣ ਸੁ ਮਿਤ। ੧੦੫।
 ਜਿਮ ਦੇਸ ਭੂਪ ਬਿਹੀਨ। ਬਿਨੁ ਕੰਤ ਨਾਰਿ ਅਧੀਨ।
 ਜਿਹ ਭਾਤਿ ਬਿਪ੍ਰ ਅਬਿਦਿ। ਜਿਮ ਅਰਥ ਹੀਣ ਸਬਿਦਿ। ੧੦੬।
 ਤੇ ਕਹੇ ਸਰਬ ਨਰੇਸ। ਜੇ ਆ ਗਏ ਇਹ ਦੇਸਿ।
 ਕਰਿ ਅਸਟ ਦਸ੍ਯ ਪੁਰਾਨਿ। ਦਿਜ ਬਿਆਸ ਬੇਦ ਨਿਧਾਨ। ੧੦੭।
 ਕੀਨੇ ਅਠਾਰਹ ਪਰਬ। ਜਗ ਰੀਝੀਆ ਸੁਨਿ ਸਰਬ।
 ਇਹ ਬਿਆਸ ਬ੍ਰਹਮ ਵਤਾਰ। ਭਏ ਪੰਚਮੇ ਮੁਖ ਚਾਰ। ੧੦੮।

*ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਪੰਚਮੋਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਆਸ
 ਰਾਜਾ ਅਜ ਕੋ ਰਾਜ ਸਮਾਪਤੀ। ੧੦। ਪ।*

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮਾਵਤਾਰ ਖਟ ਰਿਖਿ ਕਥਨੰ

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਜੁਗ ਆਗਲੇ ਇਹ ਬਿਆਸ। ਜਗਿ ਕੀਅ ਪੁਰਾਣ ਪ੍ਰਕਾਸ।
 ਤਬ ਬਾਢਿਆ ਤਿਹ ਗਰਬ। ਸਰ ਆਪ ਜਾਨਿ ਨ ਸਰਬ। ੧।
 ਤਬ ਕੋਪਿ ਕਾਲ ਕ੍ਰਵਾਲ। ਜਿਹ ਜਾਲ ਜ੍ਵਾਲ ਬਿਸਾਲ।
 ਖਟ ਟੂਕ ਤਾ ਕਹ ਕੀਨ। ਪੁਨਿ ਜਾਨ ਕੈ ਤਿਨਿ ਦੀਨ। ੨।
 ਨਹੀ ਲੀਨ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਾਰ। ਭਏ ਖਸਟ ਰਿਖੈ ਅਪਾਰ।
 ਤਿਨ ਸਾਸਤ੍ਰਗ ਬਿਚਾਰ। ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਸੁ ਡਾਰਿ। ੩।
 ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕੀਨ ਪ੍ਰਕਾਸ। ਮੁਖਚਾਰ ਬਿਆਸ ਸੁ ਭਾਸ।
 ਧਰਿ ਖਸਟਮੇ ਅਵਤਾਰ। ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਕੀਨ ਸੁਧਾਰਿ। ੪।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਖਸਟਮੇ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਖਸਟ ਰਿਖ ਸਮਾਪਤੀ। ੬।

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮਾਵਤਾਰ ਕਾਲਿਦਾਸ ਕਥਨੰ

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਦ ਨਿਧਾਨ। ਦਸ ਅਸਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨ।
 ਕਲਿ ਜੁਗਿਯ ਲਾਗ ਨਿਹਾਰਿ। ਭਏ ਕਾਲਿ ਦਾਸ ਅਬਿਚਾਰ। ੧।

ਜਿਵੇਂ ਅੰਕੁਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵੱਡਾ ਹਾਥੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਯੋਧਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ੧੦੪। ਜਿਵੇਂ ਨਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕੰਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾਰੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬੁੱਧੀ ਤੋਂ ਹੀਣੀ ਕਬਿੱਤ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਸਖਣਾ ਮਿਤਰ ਹੈ। ੧੦੫।

ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾਰੀ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਰਥ (ਗਿਆਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ। ੧੦੬। ਉਹ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਕਹੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। (ਬਿਆਸ ਨੇ) ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਬਿਆਸ ਪੰਡਿਤ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ੧੦੭।

(ਫਿਰ) ਉਸ ਨੇ (ਮਹਾਭਾਰਤ) ਦੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਪਰਬ ਬਣਾਏ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਰੀਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਸ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਹੈ। ੧੦੮।

*ਇਥੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਆਸ,
 ਅਜ ਰਾਜਾ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ਪ।*

ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਾਵਤਾਰ ਖਟ ਰਿਖਿ ਦਾ ਕਥਨ

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਅਗਲੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਬਿਆਸ ਨੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ।
 ਤਦ ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਵਧ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ੧।
 ਤਦ ਕ੍ਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਕਢ ਲਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ ਬਹੁਤ ਪਸਰ ਗਈ। (ਉਸ ਨੇ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਛੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਨ ਸਮਝ ਕੇ ਜਾਨ ਬੁਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ੨।
 ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਕਢੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਛੇ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੇ ਅਪਾਰ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, (ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ੩।
 (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬਿਆਸ ਬ੍ਰਹਮਾ (ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਛੇਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ। ੪।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਛੇ ਰਿਸ਼ੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੬।

ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮਾਵਤਾਰ ਕਾਲਿਦਾਸ ਦਾ ਕਥਨ

ਤੋਮਰ ਛੰਦ

ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ। ਕਲਿਯੁਗ ਨੂੰ ਲਗੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਆਪ ਕਾਲਿਦਾਸ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ। ੧।

ਲਖਿ ਰੀਝ ਬਿਕ੍ਰਮਜੀਤ। ਅਤਿ ਗਰਬਵੰਤ ਅਜੀਤ।
ਅਤਿ ਗਿਆਨ ਮਾਨ ਗੁਨੈਨ। ਸੁਭ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਸੁੰਦਰ ਨੈਨ। ੨।

ਰਘੁ ਕਾਬਿ ਕੀਨ ਸੁਧਾਰਿ। ਕਰਿ ਕਾਲਿ ਦਾਸ ਵਤਾਰ।
ਕਹ ਲੋ ਬਖਾਨੋ ਤਉਨ। ਜੋ ਕਾਬਿ ਕੀਨੋ ਜਉਨ। ੩।

ਧਰਿ ਸਪਤ ਬ੍ਰਹਮ ਵਤਾਰ। ਤਬ ਭਇਓ ਤਾਸੁ ਉਧਾਰ।
ਤਬ ਧਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ। ਮੁਖਚਾਰ ਰੂਪ ਅਨੂਪ। ੪।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥੇ ਸਪਤਮੋ ਅਵਤਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਾਲਿਦਾਸ ਸਮਾਪਤਮ। ੭।

(ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ) ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ (ਆਪ) ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨ ਜਿਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। (ਉਹ) ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ, ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਘਰ, ਸੁਭ ਕਾਂਤੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਨੈਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ। ੨।

(ਉਸ ਨੇ) ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ 'ਰਘੁਬੰਸ' (ਨਾਂ ਦਾ) ਕਾਵਿ ਰਚਿਆ। ਕਾਲੀਦਾਸ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰ ਕੇ (ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ)। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਬਖਾਨ ਕਰਾਂ ਜੋ ਕਾਵਿ ਉਸ (ਕਾਲਿਦਾਸ) ਨੇ ਰਚੇ ਸਨ। ੩।

(ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸੱਤ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ, ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਹੋਇਆ। ਤਦ (ਉਸ ਨੇ) ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ ਚੌਮ੍ਰੰਗਾ ਰੂਪ ਸੀ। ੪।

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਕਾਲਿਦਾਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ। ੭।